

NORGES BANK

1980/3

ARKIVEKSEMPLAR

Penger og Kreditt

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

Norges Banks bibliotek

0 10030VPA

NORGES BANKS
BIBLIOTEK

INN H O L D

- 187 I dette nummer
- 189 Konjunkturoversikt – konjunkturindikatorer
- 201 Kredittoversikt
- 205 Valutaoversikt
- 209 Sentralbankens stilling
v/Hermod Skånland
- 217 Norske investeringer i utenlandsk næringsvirksomhet
v/Svein Olav Hansen og Bjørn Wamli
- 221 Strukturelle trekk i distriktsbankene
v/Jon Petter Holter
- 227 Likviditetsregulering og valutaintervensjonspolitik
v/Harald Roseng og Geir Bergvoll
- 233 EDB-baserte databanker og økonomiske modeller
v/Jon Solheim
- 241 Gjeldende kredittpolitiske bestemmelser
- 245 Tabeller

Penger og Kreditt utgis hvert kvartal
av Norges Bank, Oslo

Redaktør: Hermod Skånland

Redaksjonssekretær: Liv Kielland

Redaksjonsutvalg: Jarle Bergo, formann

Knut Andreassen, Valutaavdelingen

Einar Forsbak og Martinus Halsen, Kredittpolitisk avdeling

Erik Chr. Kolderup, Administrasjonsavdelingen

Håkon Sannes, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Oddvar Trones, Ekspedisjons- og regnskapsavdelingen

Redaksjonens adresse:

Norges Bank, Utrednings- og informasjonsavdelingen

Boks 336, Sentrum, Oslo 1

Telex: 11369 nbank n

De synspunkter som fremkommer i denne
publikasjon, representerer artikkelforfatterens
egen oppfatning og kan ikke tas som uttrykk
for direksjonens standpunkt til de
forskjellige spørsmål

Ettertrykk med kildeangivelse er tillatt

Design: Anisdahl/Christensen

Sats og trykk: Norges Banks Seddeltrykkeri, Oslo.

Teksten er satt med 11 pkt. Baskerville

og trykt i offset på 100 g Hvit Antikk

fra Alvoens Papirfabrik A/S.

ISSN-0332-5598

Vi ønsket å øke høyden av tekstspaltene i Penger og Kreditt fordi vi gjerne ville få plass til mere stoff på sidene, slik at heftet kunne bli tynnere og lettere. Spaltene er riktignok økt, men dette heftet er minst like tykt som tidligere og skyldes at vi denne gang har med hele fem artikler i tillegg til det faste stoffet.

Spørsmålet om sentralbankens stilling har vært under utredning og behandling gjennom en årrekke og har også vært trukket fram i Penger og Kreditts spalter tidligere – først av *Knut Getz Wold* i nr. 3/1979 – senere av *Carsten Smith* i nr. 1 i år. I en artikkel i dette nummer diskuterer *Hermod Skånland* på et prinsipielt og bredt grunnlag spørsmålet om sentralbankens stilling i forhold til regjering og storting. Det er ikke bare av interesse å få klarhet i hva rettsregler og praksis innebærer i dag, men i minst like stor grad å trekke det dynamiske element inn i bildet – hvordan oppgaven med å utforme regler på dette området bør løses. Det avhenger igjen av hvilken plass vi ønsker å gi sentralbanken for at den skal kunne bidra til å underbygge den samfunnsform vi har valgt, og den samfunnsutvikling vi vil gå inn for. Det er ikke det samme som å gi banken makt, men spørsmål om å plassere den slik at samfunnet kan dra størst mulig nytte av den.

Norske investeringer i utlandet har også vært omtalt i Penger og Kreditt tidligere. Vi bringer nå en artikkel der *Olav Hansen* og *Bjørn Wamli* trekker fram hovedpunktene fra en undersøkelse som Norges Bank har gjort for å få bedre oversikt over norske

utenlandsinvesteringers omfang og utvikling. Totalt er de økt. Ved utgangen av 1978 var det registrert 1 297 utenlandske selskaper med norske eierinteresser, og de sysselsatte i alt 40 000 mennesker. De fleste områder av norsk næringsliv er representert, men det er særlig de store norske selskapene som har engasjert seg ute. Industrietableringene teller mest i verdi og antall ansatte, mens varehandelen ligger fremst når det gjelder antall selskaper. Naturlig nok er det særlig Europa, og da i første rekke Sverige, Danmark og Storbritannia som har tiltrukket seg flest norske investeringer.

Jon Petter Holter behandler i en artikkel strukturelle trekk i distriktsbankene og sammenlikner dem med andre forretningsbanker. Han ser også på utviklingen i så måte de siste årene. Kundeinnskuddene er f.eks. økt i begge bankgrupper, men mest i distriktsbankene. Sektorstrukturen behandles, næringsstrukturen og den geografiske fordeling av utlån og innskudd og – til slutt – inntekts- og utgiftsforhold i distriktsbankene sammenholdt med de øvrige forretningsbanker. Til det siste kan nevnes at rentemarginen er tilnærmet lik i de to bankgrupper. I distriktsbankene er imidlertid både utlånsrenter og innskuddsrenter i gjennomsnitt noe høyere enn i de øvrige.

I nasjonalbudsjettet settes det opp rammer for hvor stor tilgangen på kreditt bør være for å harmonere med den realøkonomiske målsettingen. Det er viktig for at kreditttilgangen skal kunne holdes innenfor de rammer som er satt, at likviditeten er

avpasset til disse rammene. Likviditetsutviklingen blir dels bestemt fra innenlandske kilder, men også fra lekkasjer via utenriksøkonomien. Det vil si at bankenes netto salg av valuta til Norges Bank også påvirker det interne likviditetsbildet. Det kan oppstå situasjoner der hensyn til likviditetsstyringen kommer i konflikt med den valutapolitikk Norges Bank ønsker å føre ut fra andre styringsmål i økonomien. *Harald Roseng* i kredittpolitisk avdeling og *Geir Bergvoll* i valutaavdelingen har skrevet en artikkel der de nettopp behandler de sammenhenger som eksisterer mellom likviditetsregulering og valutaintervensjonspolitikk.

Jon Solheim behandler den rivende utvikling som har funnet sted ved bruk av EDB-baserte databanker og økonomiske modeller. Selv om norske økonomer spilte en ledende rolle ved utviklingen av samfunnsøkonomiske modeller, var man i Norge i 1970-årene relativt forsiktig med å

dra nytte av elektroniske datamaskiner i økonomisk forskning og analyse. Finansdepartementet, Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank har imidlertid i de senere år samarbeidet om å bygge opp et operasjonelt system som sikrer rask tilgang på norske og internasjonale data og gir mulighet for modellsimuleringer. Med de stor driftsfordeler og krav til ekspertise som er nødvendige på dette felt, synes det åpenbart at et slagkraftig norsk datafirma bare kan bygges opp gjennom utstrakt samarbeid.

I de faste spaltene er statistiske oppgaver, beregnede indikatorer og andre opplysninger brukt som grunnlag for å kunne tegne et bilde av de siste måneders økonomiske utvikling og av de tendenser som synes å gjøre seg gjeldende ved utgangen av tredje kvartal i år. — Vi bringer også som vanlig en oppdatert liste over de viktigste kredittpolitiske bestemmelser, og bak i heftet finnes ajourførte tabeller.

Den internasjonale konjunktursituasjon

Indikasjonene på at verdensøkonomien er inne i en moderat nedgangskonjunktur, synes stadig klarere. I USA falt bruttonasjonalproduktet (BNP), regnet i faste priser, med en årlig rate på 9,1% i annet kvartal. Tendensene til konjunkturavmatning har også blitt mer markerte i Vest-Europa, og i de fleste landene har det funnet sted en produksjonsnedgang de siste månedene. Samtidig har stigningstakten i konsumprisene gått merkbart ned. Mens gjennomsnittlig årsrate lå på 15% i første kvartal, var den i sommermånedene kommet i underkant av 10%. Videre har det som følge av oljeprisøkningene allerede oppstått betydelige forskyvninger i betalingsforholdene så vel innen OECD-området som mellom OECD-landene, OPEC-landene og de ikke-oljeproducerende utviklingsland. I det hele følger det internasjonale konjunkturbildet de utviklingslinjer som er antydnet tidligere for 1980. Effektene av de høyere oljeprisene og av den synkroniserte tilstramningen i industrilandenes politikk ventes således å slå ut i økende grad i annen halvdel av 1980 og bidra til at produksjonsveksten blir beskjeden også i 1981.

Veksten i industrilandene i 1981 vil være sterkt avhengig av hvor langvarig den amerikanske nedgangskonjunkturen blir. Selv om utviklingen i enkelte amerikanske månedside indikatorer peker i retning av kortvarig resesjon, er hovedinntrykket at oppsvinget trolig blir svakere enn tidligere regnet med. Lagernedbygging kombinert med svak konsum- og investeringsetterspørsel, vil trolig bidra til BNP-fall også i annet halvår.

Aktivitetsnivået ventes å ta seg opp i USA gjennom 1981, men for året under ett antas BNP å vise liten eller ingen volumoppgang. Forst i 1982 regnes det med en produksjonsvekst. Bortsett fra Storbritannia, der BNP er anslått å falle med 2½% i år, er vekstanslagene for de fleste øvrige industriland positive både for 1980 og 1981. Produksjonsutviklingen ventes å være nesten flat fram til midten av neste år, fulgt av gradvis oppgang gjennom annet halvår 1981. For OECD-området under ett vil produksjonsstigningen heller ikke i 1981 komme særlig over 1%, sammenlignet med en gjennomsnittlig årlig vekst på 3,7% i 1977–79. En vekstrate på 3–4% i industrilandene synes urealistisk for i 1982, og selv da bare under forutsetning av at realprisen på olje ikke på ny skyter fart. Som følge av det lave aktivitetsnivået internasjonalt er arbeidsløsheten igjen økende. For OECD-landene under ett ventes arbeidsløsheten å gå opp fra 5% i 1979 til 6% i 1980 og 6½% i 1981. Mens stigningen hittil har vært konsentrert til USA og Storbritannia, vil den gjennom 1981 fordele seg på flere land.

Til tross for stagnasjonstendenser og tiltakende arbeidsledighet er de større industrilandene enige om at bekjempelse av inflasjonen må ha førsteprioritet. Bakgrunnen er blant annet frykten for at ekspansive tiltak også kan få uheldige effekter på mellomlang sikt i form av oppblomstring av inflasjonen og ytterligere stigning i oljeprisene. Ved å føre en stram økonomisk politikk over noen år, håper en å kunne legge grunnlag for en mer varig økonomisk vekst.

Konsumprisene i industrilandene ventes

å stige med gjennomsnittlig 12% i 1980, og prisøkningen er anslått til om lag 9½% i 1981 og noe under 9% i 1982. Variasjonen i inflasjonsrater landene imellom vil fortsatt være markert, men særlig Storbritannia antas å vise kraftig nedgang i prisstigningen de neste to årene, fra 18½ i 1980 til vel 10% i 1982.

I annet kvartal falt OECD-landenes import- og eksportvolum, og utenrikshandelen ventes å vise en svak utvikling både i 1980 og 1981. Mens verdenshandelen antas å øke med 3% begge år, vil industrilandenes importvolum trolig øke med bare 1–2% i 1980 og 1981. Den sterkere utviklingen i den totale verdenshandelen skyldes at OPEC-landenes importvolum er ventet å stige med 20% i 1980 og omkring 17% i 1981. Likevel er veksten i verdenshandelen begge år den svakeste siden nedgangskonjunkturen i 1974–75. Kombinasjonen svak innenlandsk etterspørsel og redusert vekst på eksportmarkedene vil antakelig føre til sterkere konkurranse om markedsandeler, og det kan igjen forsterke de proteksjonistiske tendensene en allerede står overfor i industrilandene. Internasjonale organisasjoner som GATT, OECD og IMF har derfor – ut fra ønsket om å kontrollere inflasjonen og oppnå produktivitetsevner på mellomlang og lang sikt – understreket nødvendigheten av at industriens konkurransevne blir bedret ved bruk av markedsmekanismen og ikke ved handelshindrende tiltak.

Fra 1973 til 1980 doblet OPEC-landene sin andel av verdenshandelen fra 7½% til 13½%. Det skjedde stort sett på bekostning av industrilandenes og skyldes i hovedsak økningen i oljeprisene. I 1980 vil den bidra til at industrilandenes bytteforhold forverres med rundt 7½%. Forutsatt uendret realprise på olje, antas OECD-områdets bytteforhold å bli omtrent uendret i 1981. Som følge av sterkere volumvekst i eksporten enn i importen ventes OECD-områdets samlede driftsunderskudd likevel å falle

merkbart neste år. Det lave aktivitetsnivået i industrilandene vil på den annen side dempe veksten i eksporten fra de ikke-olje-produserende utviklingsland og derved øke deres underskudd i 1981.

Selv om utviklingsbildet for driftsbalansen i 1981 synes å være mindre underskudd for OECD-området, lavere overskudd for OPEC og høyere underskudd for ikke-olje-produserende utviklingsland, foreligger det svært ulike anslag for hvor sterke endringene blir. For industrilandenes vedkommende gjelder usikkerheten særlig utviklingen i innenlandsk etterspørsel. På bakgrunn av de svake vekstutsiktene som nå ventes, vil de større industrilandene trolig bedre sin betalingsposisjon i 1981. Den største endringen later til å finne sted i USA, som kan komme til å vise et betydelig overskudd neste år.

*Teksttabell. Internasjonale økonomiske indikatorer
(Prosentvis endring fra året før)*

	1979	1980 Prognose	1981 Prognose
BNP-volum, OECD-gjennomsnitt	3,4	1	1
Importvolum, OECD-gjennomsnitt	8,5	1½	1½
Industriproduksjon, OECD-gjennomsnitt	5,0	½	1½
Konsumpriser, OECD-gjennomsnitt	8,5	12	9½
Timelønn, OECD-gjennomsnitt	9,6	10½	9½

Kilde: OECD, IMF, DRJ og egne anslag.

Konjunktursituasjonen i Norge

Helhetsbildet. Norges Banks spredningsindeks viste markert nedgang i annet kvartal, fra 68 i første til 54 i annet kvartal. Videre stoppet økningen i stramhetsindikatoren for arbeidsmarkedet opp. ledende

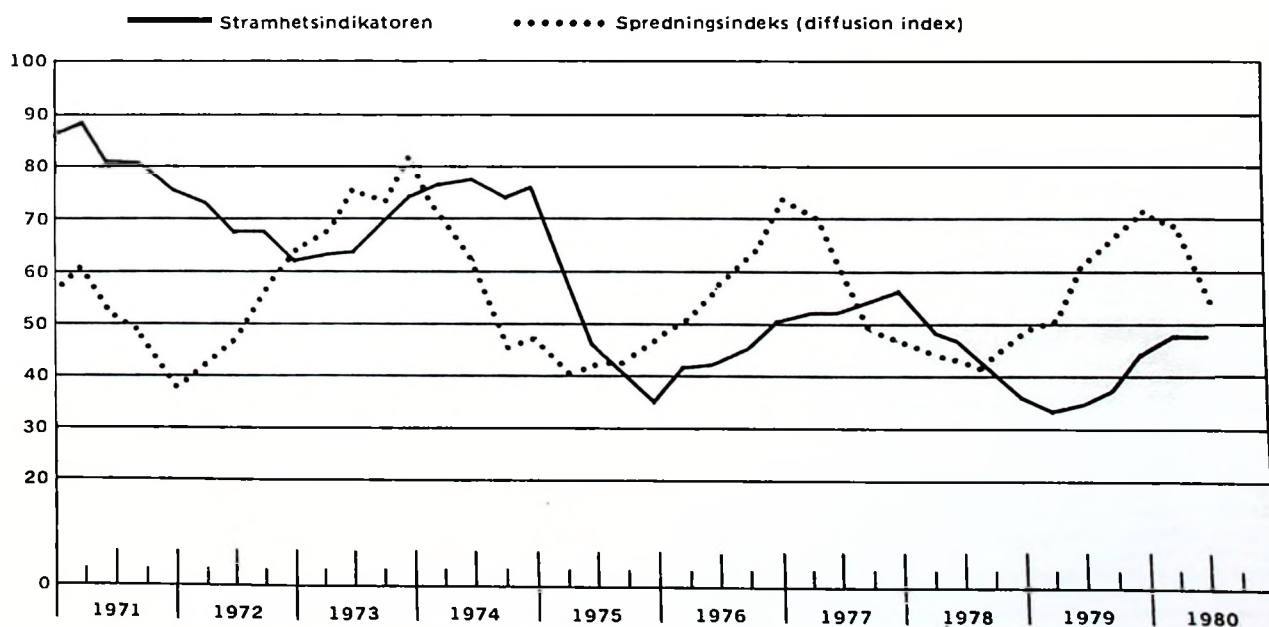
indikatorer som lager, vareeksport og ordre peker også i retning av at den moderate konjunkturoppgangen er i ferd med å svekkes. Selv om utviklingen i spredningsindeksen siden topp-punktet i fjerde kvartal i fjor taler for at konjunktursituasjonen er nær et omslag nedover, vil sterkere innenlandsk etterspørsel bidra til at aktivitetsnivået i norsk økonomi holder seg bra oppe også gjennom annet halvår. Norges Bank har utarbeidet forskjellige referanseindikatorer som gir et mer fullstendig bilde av den totale økonomiske aktivitet enn det en får ved bare å studere industriproduksjonen. Indikatorene gir inntrykk av at aktivitetsnivået, etter å ha nådd et bunnpunkt i begynnelsen av 1979, forsterket seg gjennom fjoråret for så å vise liten eller ingen endring i første halvår 1980. De gir folgelig ikke grunnlag for å slutte at et omslag allerede har inntruffet.

Den registrerte arbeidsledigheten har vist tegn til oppgang de siste månedene. Dette kan tale for at arbeidsmarkedet blir mindre stramt i annet halvår og i 1981 enn tidligere regnet med. Noe av oppgangen synes imid-

lertid å kunne tilskrives økende meldetilbøyelighet for ungdom under tyve år og for voksne kvinner. Selv om de i noen grad utgjør marginale grupper som lettere blir rammet i et mindre stramt arbeidsmarked, skyldes nok stigningen også utvidet kjennskap til de forskjellige støtteordninger. Hovedinntrykket er likevel en viss svekkelse i arbeidsmarkedet.

Det utviklingsbildet som tegner seg for norsk økonomi i 1981, tyder på svak utenlandsetterspørsel og moderat innenlandsk etterspørselsvekst. Under tidligere tilbakeslag har særlig en del konjunkturfølsomme eksportvarer tapt markedsandeler på eksportmarkedene. Siste års bedring i norsk industris relative kostnadssituasjon, kombinert med fortsatt sterk etterspørsel etter enkelte av våre tradisjonelle eksportvarer, taler for at en likevel kan vente en volumoppgang i eksporten på 1–2% i 1981, eller på linje med markedsveksten. Samtidig kan økningen i den innenlandske etterspørsel fore til en viss produksjonsvekst i skjermet og hjemmekonkurrerende industri. Ut fra dette kan en kanskje vente en

Fig. 1. Sammenfattende konjunkturindikatorer

stigning i timeproduktiviteten på opptil 2–3% neste år.

Til tross for at eksportverdien av råolje og gass vil komme opp i nesten 40 milliarder kroner, eller vel 80% av tradisjonell vareeksport, og oljeskattene beløper seg til omkring 20 milliarder kroner, vil så vel driftsbalansen som statens budsjettbalanse for lånetransaksjoner bare vise forholdsvis beskjedne overskudd i 1980. De usikre produksjonsforholdene for råolje og gass -- i 1980 illustrert ved plattformulykken og streiken i Nordsjøen -- viser hvor utsatt norsk økonomi er blitt for ytre faktorer på dette området.

Lager. Som ventet, skjedde det en moderat lageroppgang i industri og engroshandel i første halvår. Selv om oppbygging av oljelagrene betyr mye i importvarelagrene, tilsier utsiktene for sterkere privat konsum- og investeringsetterspørsel at de vil gå litt opp også gjennom annet halvår. Den internasjonale konjunkturavmatningen har allerede ført til sviktende etterspørsel etter norske eksportvarer. Norsk eksportvareproduksjon holder seg derimot fortsatt bra oppe, og det har bidradd til oppbygging av eksportvarelagrene. Stigningen er forholdsvis moderat. Utsiktene fremover tyder på en gradvis oppgang i eksportvarelagrene gjennom resten av året og inn i 1981. Med få tegn til bedring i den internasjonale konjunktursituasjonen før i 1982 ventes oppbyggingen å bli dempet ved at aktivitetsnivået innen de utekonkurrerende næringer i større grad enn i tilsvarende konjunkturfaser tidligere blir tilpasset etterspørselsforholdene. Det er da forutsatt at en ikke på nytt setter inn offentlige støtte-tiltak til ekstraordinær lageroppbygging i eksportindustrien.

Ordre. Industriens ordresituasjon viste et uklart bilde i første halvår. Hovedinntrykket er at tegnene til stagnasjon ble forsterket fra første til annet kvartal med nedgang

Fig. 2. Lagervolumet

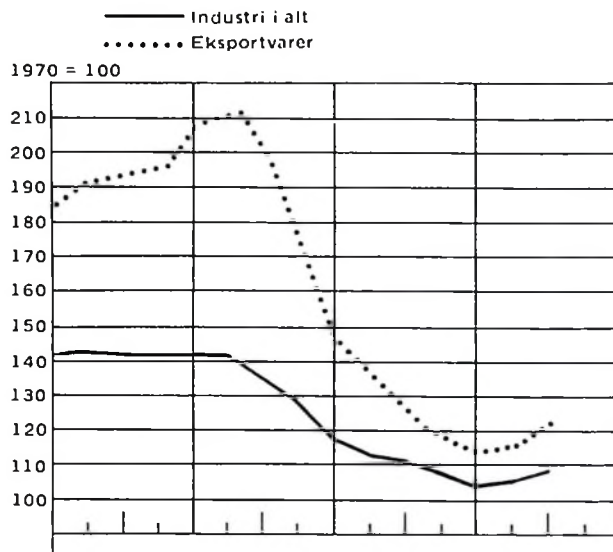
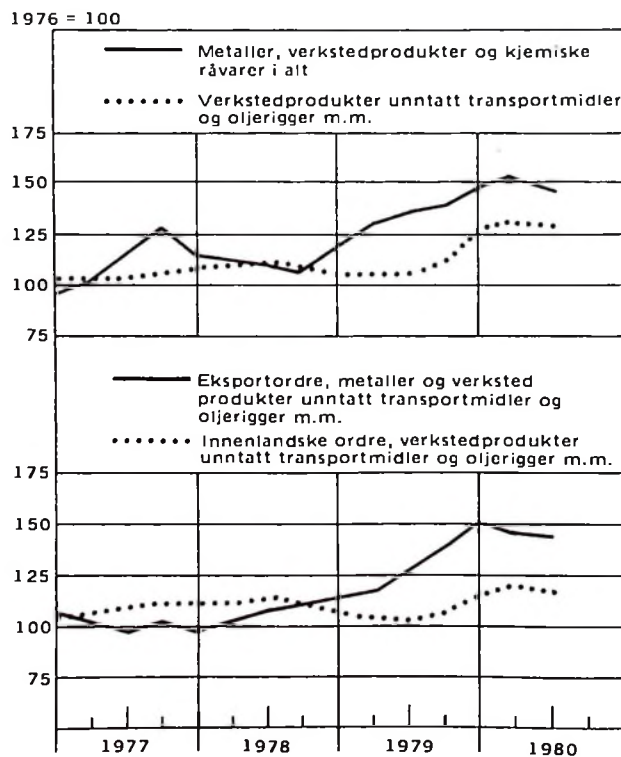

Fig. 3. Ordretilgang, verdi

i ordreservene for store deler av industrien. Eksportordrebeholdningene ligger likevel stadig på et forholdsvis høyt nivå. Det kan tyde på at vareeksporten ikke blir så sterkt påvirket av avtakende utenlandsetterspørsel som i tidligere nedgangsfaser. Den gradvise oppgangen i innenlandske ordre til verkstedindustrien (unntatt transportmidler og oljerigger m.v.) fra midten av 1979 ble avbrutt ved et fall i annet kvartal. Det skyldtes muligens tilfeldige forhold innen enkelte industrigrener, og den konjunkturbestemte innenlandske investeringssetterspørsel synes fremdeles å være i oppgang.

Konsumetterspørsel. Sesongkorrigererte tall viser at detaljomsetningsvolumet falt kraftig fra første til annet kvartal. Selv om det tok seg litt opp i juli, var årsraten for veksten i seksmånedersperioden fram til utgangen av juli klart negativ. Detaljomsetningsvolumet lå i januar–juli 1,5% under tilsvarende periode i fjor, og det var bare nærings- og nytelsesmidler som ikke viste nedgang. Forsinket utbetaling av høyere lønn har bidradd til at virkningene av inntektsoppgjøret først vil gjøre seg gjeldende fra juli og utover. Detaljomsetningen ventes derfor å ta seg litt opp gjennom annet halvår, men den stramme penge- og kredittpolitikken fører til at oppsvinget trolig blir relativt moderat. Som påpekt i tidligere konjunkturoversikter, vil privat konsum neppe stige med mer enn 1–2% i 1980. For året under ett vil privat disponibel realinntekt vise liten eller ingen endring, men nedgangen i første halvår blir avløst av tilsvarende oppgang i annet halvår. Foreløpige anslag peker i retning av en viss økning i disponibel realinntekt for lønns-takere og trygdede i 1981, noe som kan bidra til at privat konsum utvikler seg sterkere gjennom neste år enn i 1980.

Fig. 4. Detaljomsetningsvolumet

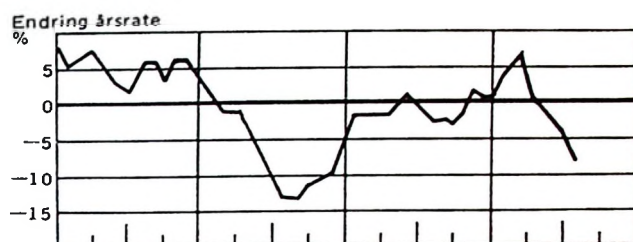

Fig. 5. Utførte investeringer i industrien, verdi

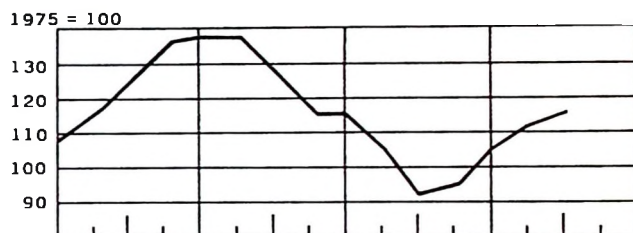
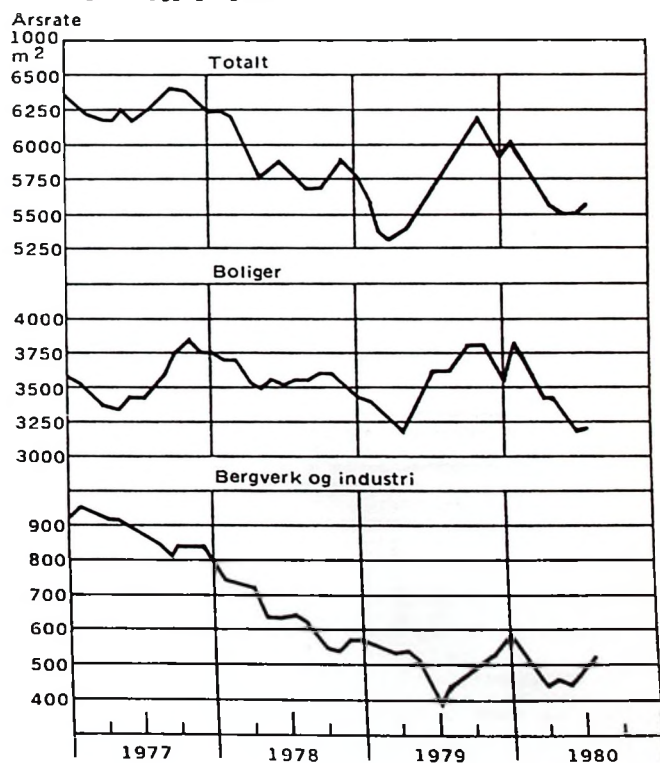

Fig. 6. Bygg igangsatt

Investeringssetterspørsel. Utførte investeringer i industrien viste som ventet en økning i annet kvartal. Ifølge Statistisk Sentralbyrås investeringsstatistikk for august 1980 er verdien av antatte investeringer beregnet å øke med 28% i år, eller med i underkant av 20% i volum. Investeringsstillingen viser ellers en nedjustering av investeringsplanene for 1981. Verdien av antatte investeringer i industrien for 1981 er 11% høyere enn for antatte investeringer for 1980, registrert på samme tidspunkt i fjor. Dermed blir det trolig bare en beskjeden volumøkning i industriinvesteringene i 1981. De gunstige fortjenesteforholdene i utekonkurrerende industri skulle isolert sett tilsi at investeringsveksten både i 1980 og 1981 ble sterkere, men pessimistiske forventninger om fremtidsutsiktene ser ut til å dempe investeringsplanene.

Etter en svak utvikling i første halvår tok byggeaktiviteten seg opp i juli. I årets sju første måneder lå igangsatt boligareal 14% lavere enn i samme periode i 1979. Antall boliger lå derimot 19% under, noe som viser at det bygges større boliger. Boligflate under arbeid var på den annen side bare 4% lavere ved utgangen av juli enn ved utgangen av tilsvarende måned i 1979. Det kan synes mer relevant å knytte måltallene for boliginvesteringene til samlet aktivitet enn til igangsettingstall. Endringene i boligstørrelse viser også at antall igangsatte boliger må betraktes som en lite hensiktsmessig størrelse for den boligpolitiske målsetting. For å nå myndighetenes måltall på 36 000 igangsatte boliger, må det i årets fem siste måneder settes i gang like mange boliger som gjennom samme periode i fjor. Myndighetene har allerede truffet forskjellige tiltak for å øke igangsettingen av boliger, og det vil bidra til oppsving i byggeaktiviteten mot slutten av året.

Produksjonsutviklingen. Industriproduksjonen viste i første halvår moderat vekst, og i årets sju første måneder lå produk-

Fig. 7. Industriproduksjon, total

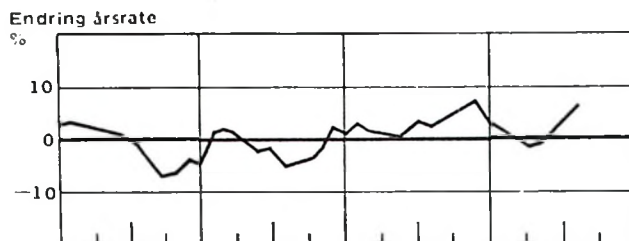
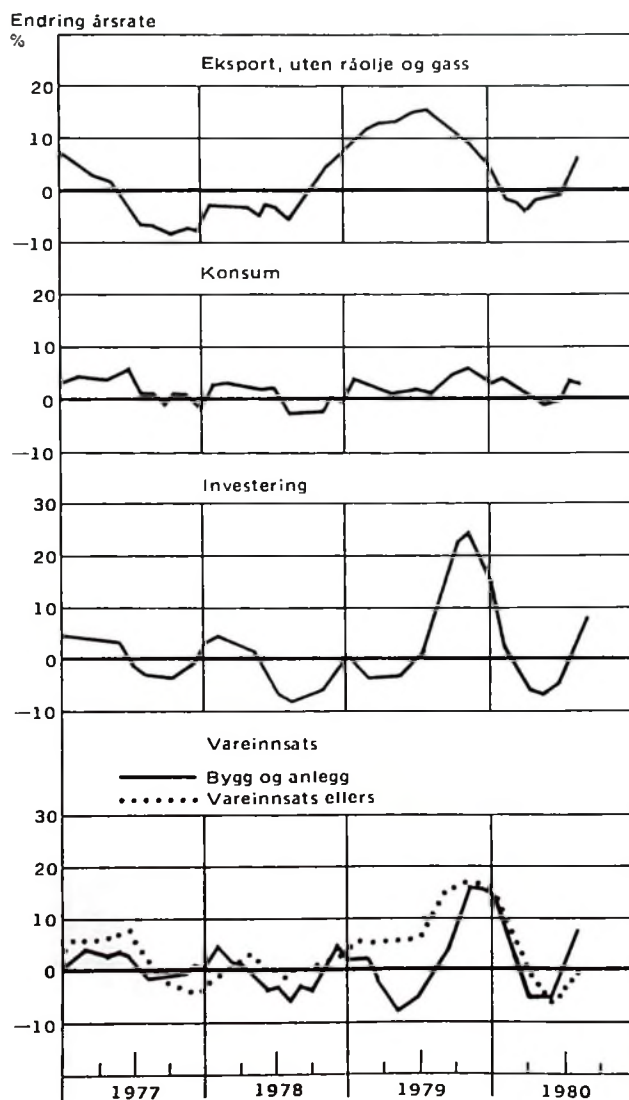

Fig. 8. Industriproduksjon etter anvendelse

sjonsindeksen 3,5% høyere enn i samme periode i 1979. Som ventet, er det særlig innenlandsk etterspørsel som har gitt vekstimpulser. Produksjon i skjermet og hjemmekonkurrerende industri lå i tilsvarende sammenligning 4–5% høyere enn i fjor. Beregninger utført i Norges Bank tyder på at de markedsandelstap som den hjemmekonkurrerende konsumvareindustri hadde gjennom siste halvdel av 1979 og i begynnelsen av inneværende år, stoppet opp i annet kvartal. Sterkere utvikling i eksportproduksjon (etter anvendelse) totalt enn i produksjon i utekonkurrerende industri (etter konkurransetype) viser at en større andel av eksporten består av "ikke-tradisjonelle" eksportvarer. Selv om dette er et typisk utviklingsmønster under internasjonal konjunkturedgang, kan den underliggende oppgang i eksportproduksjonen tyde på at enkelte industrigrupper er mer konkurransedyktige enn tidligere.

Uendret produksjonsnivå ut året vil bety en gjennomsnittlig produksjonsstigning på bare 2% i forhold til i 1979. Utsiktene fremover varierer til dels betydelig for ulike deler av industrien, men det fallende aktivitetsnivået utenlands antas å slå ut i svakere utvikling gjennom resten av inneværende år. For 1980 under ett legger Norges Bank derfor stadig til grunn en produksjonsvekst i overkant av 2%. Fortsatt økning i etterspørselen etter enkelte tradisjonelle eksportvarer som aluminium, kombinert med bedre internasjonal konkurransevne, kan bidra til at produksjonssvikten i eksportnæringene blir mindre markert neste år enn ved tilbakeslagene i 1975 og 1977. Samtidig vil den innenlandske etterspørselsvekst holde produksjonen i skjermet og hjemmekonkurrerende industri oppe. Foreløpige anslag tyder derfor på en viss produksjonsoppgang også i 1981.

Arbeidsmarkedet. Sesongkorrigererte tall viser at antall registrerte arbeidsledige gikk svakt opp i annet kvartal, men at det var markert

Fig. 9. Arbeidsmarkedet

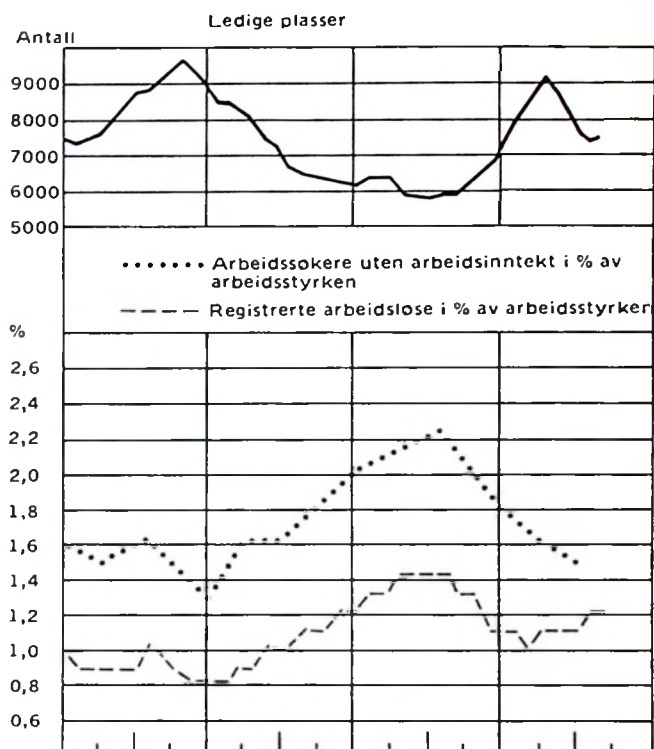
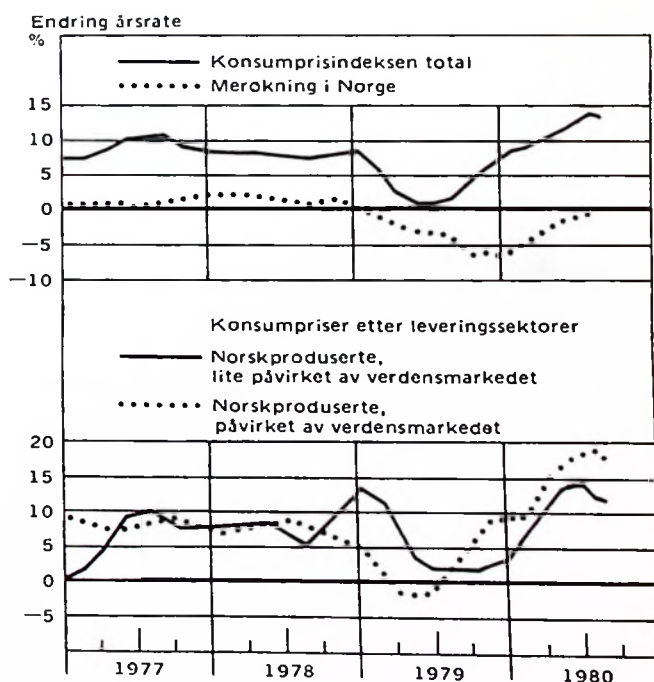

Fig. 10. Konsumprisene

stigning i juli og august. Utviklingen skyldes for en stor del økt ledighet blant ungdom under 20 år og voksne kvinner. Tendensene i retning av mindre stramt arbeidsmarked er foreløpig ikke bekreftet av Statistisk Sentralbyrås kvartalsvise arbeidsmarkedsundersøkelse, som er bedre egnet for internasjonale sammenlikninger. Ifølge denne utgjorde antall "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt" 1,5% av arbeidsstyrken i annet kvartal, mot 1,6% i første kvartal. En regner imidlertid med at også Byråets kvartalsundersøkelse vil vise høyere ledighet i tredje kvartal. På bakgrunn av konjunkturutsiktene ventes den sesongmessige økning i ledigheten utover høsten å bli større i år enn i fjor. Begrenset yrkesmessig og geografisk mobilitet fører til at pressproblemene likevel vil gjøre seg gjeldende. At mangelen på kvalifisert arbeidskraft særlig gjelder lønnsledende næringer, forsterker problemene ytterligere.

Det synes å ha skjedd en tilnærming mellom Arbeidsdirektoratets tall for "registrerte arbeidsløse" og Byråets tall for "arbeidssøkere uten arbeidsinntekt". Det kan skyldes at Arbeidsdirektoratets tall i økende grad påvirkes av høyere meldetilbøyelighet blant de arbeidssøkende. Senere års omfattende arbeidsmarkedstiltak har ført til at arbeidssøkende i større grad benytter seg av de offentlige arbeidskontorene. Fordeling av arbeidsløse etter alder, kjønn og sektortilknytning synes å bekrefte at markerte endringer er i ferd med å skje. En stigende andel av registrerte arbeidsløse er ungdom under tyve år, og andelen av kvinner er økende. Ved utgangen av august i år var om lag 29% av de registrerte arbeidsløse ungdom under 20 år, sammenliknet med noe under 24% ett år tidligere. I samme periode var andelen kvinner økt fra 45% til nærmere 50%. Andelen arbeidsledige knyttet til industri, bergverk, bygge- og anleggsvirksomhet, er avtakende. Den registrerte ledighet innen handel og kontor er derimot gått opp. Da Byråets kvartalstall

for arbeidsmarkedet ikke i samme grad blir influert av forhold som er nevnt ovenfor, gir disse kvartalstallene et sikrere holdpunkt for å vurdere den underliggende tendens.

Pris- og kostnadsutvikling. Sesongkorrigerte tall viser at prisstigningen forsterket seg i august. I seks månedersperioden fram til august 1980 var årsraten for konsumprisene kommet opp i nesten 13%. Oppgangen i august var sterkt påvirket av prisøkningen på matvarer. Heving av en rekke offentlig administrerte priser har bidradd til den senere tids prisøkning. Impulsene fra utlandet er derimot i ferd med å svekkes, og i seks månedersperioden fram til august viste prisstigningen for importerte konsumvarer en årsrate på under 9%. Samtidig var veksttakten for engrosprisene, som har en tendens til å ligge foran endringene i konsumprisindeksen, avtakende. Selv om flere forhold peker i retning av redusert prispress, vil virkningene av inntektsoppgjøret og offentlig administrerte prishevinger bidra til høy stigningstakt også mot slutten av året. Som gjennomsnitt for 1980 vil økningen i konsumprisene bli rundt 10%, eller vel 2% lavere enn gjennomsnittet for industrilandene. Fra desember 1979 til desember 1980 kan imidlertid prisstigningen bli nærmere 13%. "Overhenget" til neste år, dvs. gjennomsnittlig prisøkning fra 1980 til 1981 forutsatt at konsumprisindeksen ligger på desember 1980-nivå gjennom hele neste år, vil dermed bli 5%. Dette understreker at det vil bli vanskelig å realisere en lavere prisstigning enn 10%, selv om en ser bort fra virkningene av en skatteomlegging i retning av lavere personlig inntektsskatt som kompenseres i form av økte avgifter og reduserte subsidier.

I annet kvartal 1980 lå gjennomsnittlig timelønn for menn og kvinner i industrien 4,8% høyere enn i samme periode i fjor. For første halvår under ett var økningen 3,6%. Virkningene av lønnsoppgjøret slo

ikke fullt ut i annet kvartal, og anslag tyder på at gjennomsnittlig timelønn vil være om lag 14% høyere i annet halvår enn i tilsvarende periode i 1979. For året under ett innebærer dette en gjennomsnittlig oppgang i timelønnen på nesten 9%, eller vel 9½% i timekostnadene (inklusive obligatoriske sosiale utgifter). Foreløpige beregninger viser at timeproduktiviteten i industrien i første halvår lå om lag 4% høyere enn året før. Lønnskostnader pr. produsert enhet (LPE) i industrien var følgelig omtrent uendret i forhold til første halvår i fjor. Produktivitetsveksten ventes å bli mindre i annet halvår. For 1980 under ett regner en med en LPE-økning på 6–7% i norsk industri, eller på linje med utviklingen, korrigert for valutakursendringer, i våre viktigste markedsland. Fra annet halvår 1979 til annet halvår 1980 vil LPE i norsk industri derimot trolig stige med 11–13%, eller mer enn hos konkurrentene. Dersom en forutsetter uendret effektiv valutakurs for norske kroner fra 1980 til 1981, viser foreløpige anslag en gjennomsnittlig LPE-økning på 7–8% i våre viktigste markedsland neste år. Dette innebærer at om timeproduktiviteten i norsk industri øker med 2–3% neste år, må timekostnadene ikke øke med mer enn 9–10% for året under ett om LPE-veksten skal bli på linje med konkurrentene. Med et lønnsnivå ved utgangen av 1980 som ligger om lag 5% over gjennomsnittet for hele året, vil det være lite rom for lønnsøkninger ved avtaleforhandlinger til våren.

Utenriksøkonomien. Veksten i våre eksportmarkeder holdt seg godt oppe i første kvartal 1980, men har siden vist klare tegn til avmatning. Volumet av tradisjonelle eksportvarer falt som ventet i annet kvartal etter en kraftig oppgang i begynnelsen av året. Med flat utvikling gjennom annet halvår vil eksportvolumet stige med gjennomsnittlig 2½% i 1980. En svak stigning i eksportvolumet i forhold til annet kvartal

Fig. 11. Lønnsutviklingen i industrien

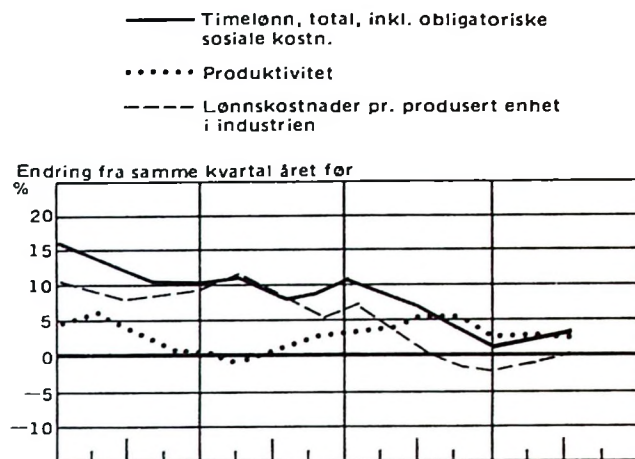

Fig. 12. Utviklingen i norske eksportmarkeder

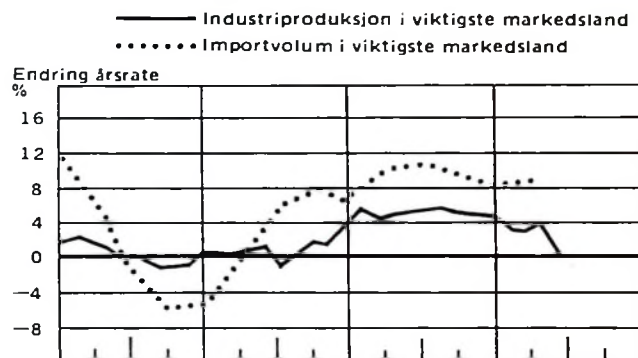
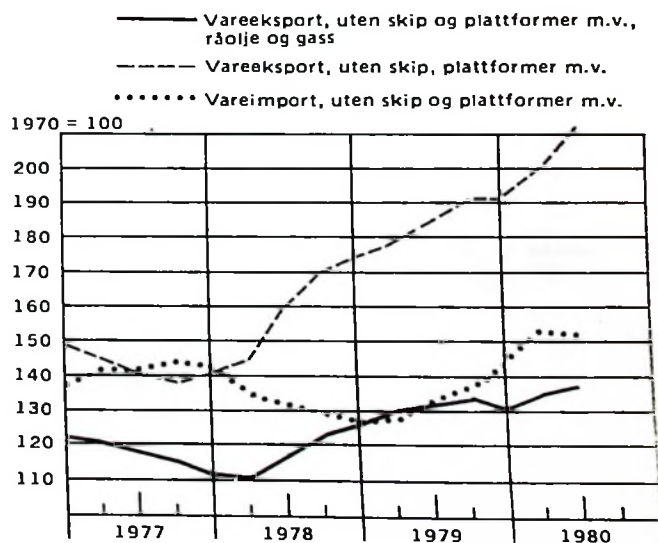

Fig. 13. Eksport og import, volum

virker likevel realistisk, og en volumvekst på omkring 3% for tradisjonelle varer burde fortsatt være innen rekkevidde. Også importvolumet ble redusert i annet kvartal. Det var særlig nedgangen i konsumimporten som bidrog til dette, men også import til investering og vareinnsats viste tegn til avmatning. Økningen i innenlandsetterspørselen kan bidra til at importen tar seg opp igjen mot slutten av året, og en volumvekst på 8–9% synes sannsynlig for 1980 under ett.

Importprisene, uten skip og plattformer, lå i annet kvartal 19% høyere enn i annet kvartal i fjor. Dersom en holder oljeimporten utenfor, var økningen 13½%. Eksportprisene, uten skip, plattformer, råolje og gass, steg samtidig med 15½%. Selv om det således har funnet sted en bedring også i bytteforholdet uten olje i forhold til i fjor, viser sesongkorrigerte tall at dette ble forverret fra første til annet kvartal. Bytteforholdet for tradisjonelle varer, uten olje, ventes likevel å vise en mindre bedring for 1980 under ett. Dersom en inkluderer råolje og gass, vil bedringen bli over 5% mot en gjennomsnittlig forverring på 7½% for industrilandene under ett.

I perioden januar–august utgjorde eksportverdien av råolje og gass 25,2 milliarder kroner. Selv om denne er påvirket av nordsjøstreiken i juli, peker Norges Banks anslag i retning av at eksportverdien av råolje og gass vil bli 38–39 milliarder kroner i 1980, eller 3–4 milliarder mindre enn forutsatt i Revidert nasjonalbudsjett. Samtidig vil underskuddet på den tradisjonelle varebalansen bli større enn ventet, eller 34–35 milliarder kroner. Til tross for at enkelte andre poster, blant annet fraktinntektene, har utviklet seg litt sterkere enn regnet med, kan mye tale for at det bare blir et beskjedent overskudd på driftsbalansen i 1980. Svak utenlandsetterspørsel kombinert med sterkere innenlandsk etterspørsel, og antakelsen om liten pris- og volumendring for olje- og gasseksporten,

Fig. 14. Eksport og import, priser

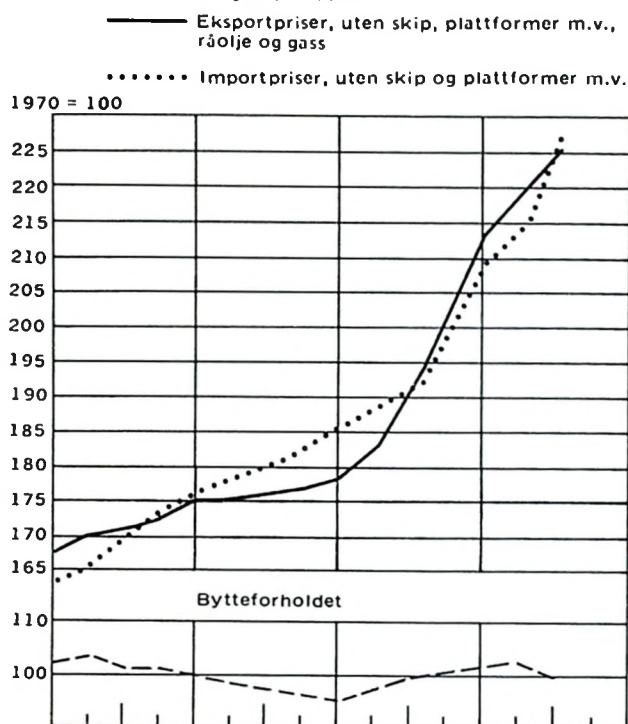
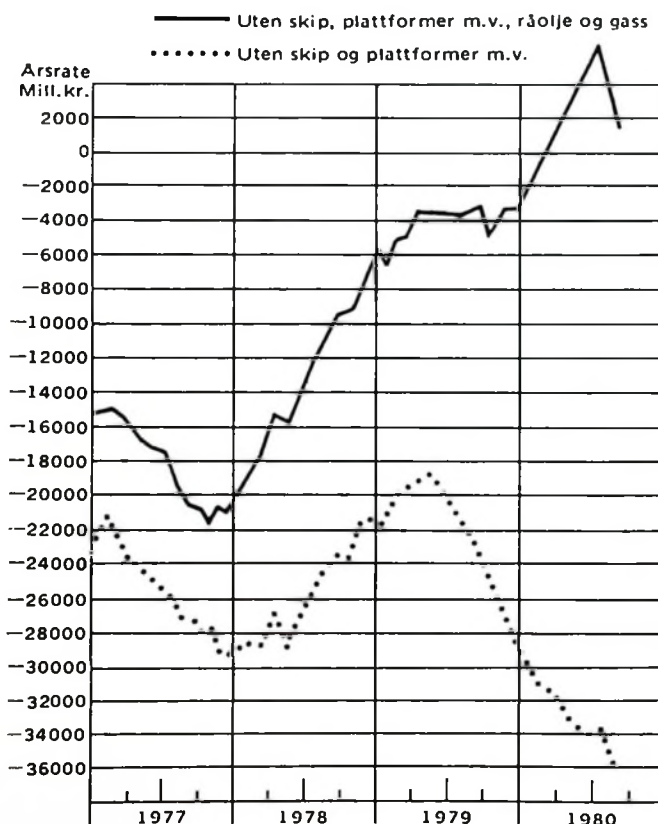

Fig. 15. Varebalansen

taler for at driftsbalansen vil bli svakere neste år.

Første halvdel av 1980 var karakterisert av et dårlig tankmarked og et sterkt bulkmarked. Siden årsskiftet har tendensen i disse markedene utviklet seg i ulik retning, hovedsakelig på grunn av stigningen i oljeprisene. Det er nær sammenheng mellom produksjonsutviklingen i verden og behovet for sjøtransport. Virkningene av de svake vekstutsiktene for OECD-landene vil bare i begrenset grad bli motvirket av OPEC-landenes kraftige etterspørselsøkning etter

ferdigvarer. Dette peker i retning av dempet etterspørsel etter skipstonnasje også neste år. I den utstrekning den reduserte etterspørselen etter olje fører til økt etterspørsel etter andre energiformer, som f.eks. kull, vil imidlertid etterspørselen etter bulktonnasje økes ytterligere. På sikt vil det således antakelig skje en endring i verdens-tonnasjen i retning av bulkskip.

Oslo, 19. september 1980

Kredittoversikt

Forretnings- og sparebankenes utlånsrammer for 1980 ble i Revidert nasjonalbudsjett, som ble fremlagt i mai, satt til henholdsvis 3 950 mill. kroner og 3 100 mill. kroner, til sammen 7 050 mill. kroner (inkl. spesialkvoten på 300 mill. kroner, som Norges Bank skjønnsmessig har fordelt mellom de to bankgruppene).

Forretningsbankene hadde en svak utlånsutvikling de første månedene av 1980. Dette hadde sammenheng med at forretningsbanker med 90% av utlånene var pålagt restriksjoner på sine utlån som følge av B-lånsopptak i Norges Bank. Også sparebankenes utlån viste en moderat utvikling selv om bare en mindre del av dem var i B-lånsposisjon. Fra mai økte imidlertid utlånsveksten i sparebankene.

Utlånsutviklingen fram til juni for bankgruppene sett under ett var i bra samsvar

med det kredittpolitiske opplegget. Det var imidlertid en kraftig utlånsøkning i juli, særlig for forretningsbankene. Antallet av forretningsbanker i B-lånsposisjon ble denne måneden sterkt redusert, og det er ikke usannsynlig at det ble innvilget relativt mange lånesøknader fra kunder som hadde fått innvilgningen utsatt så lenge bankene var B-lånsregulert. Kumulert utlånsøkning de første sju månedene av 1980 kom opp i 5,2 milliarder kroner for bankgruppene sett under ett, eller 1,1 milliarder kroner over de veiledende tall for perioden.

Dette var bakgrunnen for hevingen av primærreservekravet for sørnorske banker og begrensninger i A-lånsadgangen i Norges Bank som ble satt i verk fra 1. september.

Foreløpige oppgaver over utlånene i august viser en vekst som for forretningsbankenes vedkommende samsvarer godt

Teksttabell 1. Bankenes utlånsøkning i 1980. Sesongkorrigererte tall

	Forretningsbanker. Relativ økning i jan.-aug., opp- blåst til årlig vekstrate. Prosent	Sparebanker. Relativ økning i jan.-aug., oppblåst til år- lig vekstrate. Prosent
Veiledende utlånstall ¹⁾	8,7	8,2
Trukne utlån i alt	10,8	10,9
Herav: nordnorske banker	15,6	18,3
Bevilgede kassekreditter	5,1	13,4 ²⁾
Trukne kassekreditter	6,9	18,8 ²⁾
Bevilgede byggelån	6,8	-3,0 ²⁾
Trukne byggelån	9,5	1,1 ²⁾
Herav: trukne boligbyggelån	8,3 ²⁾	0,8 ²⁾
Nedbetalingslån	12,9	11,1 ²⁾

1) Veiledende tall basert på Revidert nasjonalbudsjett 1980.

2) Relativ økning i januar-juli oppblåst til årlig vekstrate

med veiledende tall, men som for sparebankene viser at utlån økte sterkt også denne måned. Utlånsveksten i sparebankene hittil i år ligger ca. 600 millioner over veiledende tall, omtrent samme overskridelse som for forretningsbankene.

Ser en nærmere på forretnings- og sparebankenes utlånsøkning fram til utgangen av august (se teksttabell 1), viser det seg at nordnorske banker har hatt en meget sterk vekst hittil i år. Dette gjelder i særlig grad nordnorske sparebanker der veksttakten er nesten dobbelt så høy som for sørnorske sparebanker.

Forretningsbankenes utlånsøkning fordelt på arter, viser bare en moderat økning i trukne kassekreditter og byggelån. Nedbetalingslånene svarte således for over to tredeler av utlånsøkningen. Bare 5% av utlånsøkningen skriver seg fra boligbyggelånene. Fra april til juli økte utnyttingsgraden for kassekreditter betydelig, men den lå fremdeles lavt. De foreløpige tall for august viser at utnyttingsgraden igjen gikk noe ned. Både for kassekreditter og byggelån har det vært en svakere utvikling hittil i år i bevilgede enn i trukne lån.

Utlånstallene fram til utgangen av mai fordelt på sektorer, viser at utlån til lønnstakere økte betydelig sterkere enn utlån i alt, mens utlån til næringslivet bare hadde en meget svak økning. Også utlån til kommuneforvaltningen, inkl. kommuneforetak, økte svakere enn gjennomsnittet.

Sparebankene har hatt en relativt sterk økning i trukne kassekreditter hittil i år, mens trukne byggelån, herunder også boligbyggelån, nesten ikke har økt. Nedbetalingslån svarte for 80% av utlånsøkningen fram til utgangen av juli. Også i sparebankene er veksttakten svakere for bevilgede enn for trukne lån. Bevilgede byggelån viser en nedgang hittil i år.

Fram til utgangen av mai økte både utlån til næringslivet og lønnstakere omtrent som utlån i alt, mens utlån til kommunene ikke viste noen økning.

Fig. 1. Forretningsbankenes utlån

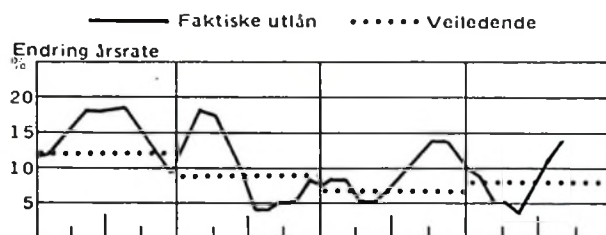

Fig. 2. Sparebankenes utlån

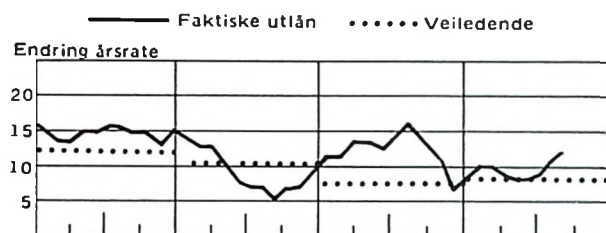

Fig. 3. Publikums likviditet (money)

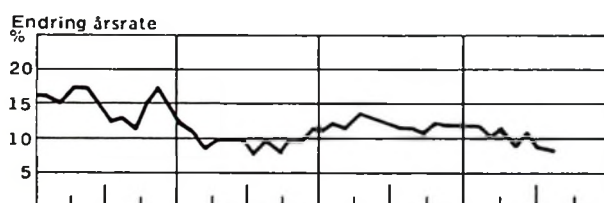
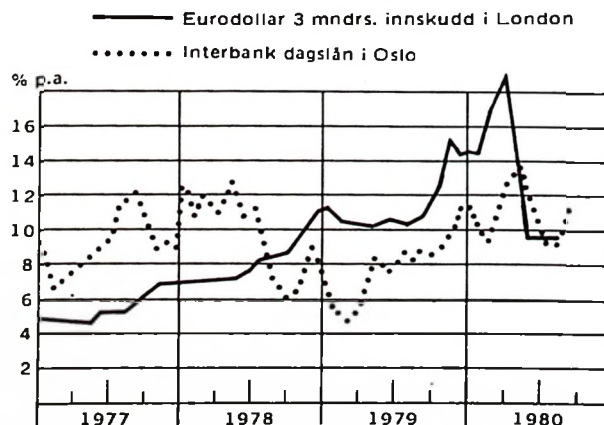

Fig. 4. Renteutviklingen, månedlig gjennomsnitt

Bevilgede boligbyggelån med tilvisning fra statens boligbanker utgjorde 260 mill. kroner ved utgangen av juli, og de var omtrent likt fordelt på de to bankgrupper. Ubetydelige beløp er foreløpig konvertert på spesielle vilkår i bankene (PSV-lån).

Bortsett fra i januar–februar var *banklikviditeten* stram i første halvår. Interbankrenten lå i gjennomsnitt på ca. 13%. Fram til 1. juni var sørnorske forretnings- og sparebanker pålagt henholdsvis 6% og 10% primærreservekrav. Ved månedsskiftet mai–juni var det store skatteinnbetalinger, og uten tiltak for å lette likviditeten, ville bankene måtte finansiere en del av disse ved nye B-lån. For banker som måtte ta opp slike lån, ville det bety utlånsregulering i perioden september–desember 1980. Siden hovedtyngden av forretningsbankene var regulert fram til utgangen av juni, anså en ikke en slik forlenging av kontrollperioden som ønskelig. Primærreservekravet ble derfor satt ned til 8% for sørnorske sparebanker og 5% for sørnorske forretningsbanker. Samtidig ble bankenes låneadgang i Norges Bank utvidet med en transje for låneperioden mai–juni.

Disse tiltak sammen med stor likviditetstilførsel fra det offentlige førte til at likviditeten fra midten av juni ble lettere og gjennom mesteparten av juli meget rommelig. For å binde overskuddslikviditeten, ble det lagt ut markedspapirer i tre puljer – alle gangene til 11,5% rente. Bankene – i

hovedsak forretningsbankene – kjøpte i alt papirer for 5,3 milliarder kroner (se teksttabell 2).

Skatteoverføringer til det offentlige i slutten av juli førte til at bankene måtte øke opplåningen i Norges Bank fra begynnelsen av august. Interbankrenten, som i siste halvdel av juli lå på 8–9%, steg da til 11–12%. Også en- og tremånedersrenten, beregnet etter terminkursen på norske kroner, gikk opp, fra ca. 10% til ca. 12%. Økningen fant sted om lag samtidig med at den sterke økningen i bankutlånene i juli ble kjent, og gjenspeilet nok også bankenes forventninger om tilstramningstiltak. Etter at disse ble gjort kjent, steg terminrentene til ca. 13,5%. I september steg renten på det kortsiktige pengemarked ytterligere og var noen dager helt oppe i ca. 16%.

Etterspørselen etter norske kroner i valutamarkedet har vært sterk siden midten av august. Kurvindeksen lå gjennomgående under 98 poeng, og Norges Bank intervenerte med betydelige beløp for å holde kursen. For å unngå å tilføre bankene kroner, har intervensjonene de siste månedene foregått i terminmarkedet. Pr. 10. september tilsvarte Norges Banks valuta-terminfordringer på banker ca. 5,5 milliarder kroner. Kontraktene oppløses i oktober når likviditetsbelastningen som følge av innbetaling av oljeskatter kommer.

Med virkning fra 1. september ble primærreservekravet for sørnorske banker

Teksttabell 2. Bankenes kjøp av markedspapirer

Innbetalingsdag	Forfall	Antall banker	Tegnet beløp		Sum	Effektiv rente
			Forretningsbanker	Sparebanker		
(mill. kroner)						
26/6–80	22/ 9–80	44	1 604	148	1 752	11,5
23/7–80	21/10–80	72	2 357	239	2 596	11,5
31/7–80	29/10–80	34	723	252	975	11,5
			4 684	639	5 323	

hevet. For sønorske sparebanker ble kravet økt med to prosentpoeng til 10%. Dette er lovens maksimum. Satsen for sønorske forretningsbanker ble hevet fra 5% til 13%. Regjeringen fulgte ikke Norges Banks forslag om å innføre 5% primærreservekrav for nordnorske banker. Norges Bank kjøpte samtidig tilbake markedspapirene som bankene satt med, slik at nettoeffekten av disse tiltakene ble en ekstra likviditetsbinding på ca. 2 milliarder kroner. Dessuten ble ramme-ene for bankenes A-lån i september-oktober redusert til om lag en tredel av ordinær ramme.

Formålet med tilstramningstiltakene er å få kontroll med utlånsveksten i bankene, dels ved at bankene begrenser utlånsveksten til hva de kan dekke uten å ta opp B-lån i Norges Bank, og dels ved reguleringen av utlånene som opptak av B-lån medfører. Pr. 15. september hadde forretningsbanker med nær 60% av utlånene tatt opp B-lån. Tilsvarende andel for sparebankene var bare 10%. Disse banker vil være underlagt utlansrestriksjoner i perioden fra desember til og med mars 1981.

Den sesongkorrigerede veksten i *publikums pengemengde* var gjennomgående avtakende mot slutten av første halvår. Tallene for seksmånedersperioden fram til juli indikerer således en årlig vekstrate på under 10% mot vel 12% ved årsskiftet.

Hittil i år har pengemengdeveksten vært i relativt bra samsvar med anslaget i det reviderte nasjonalbudsjettet på 10,4% for kalenderåret 1980. Det er imidlertid rimelig å anta at tallene ennå ikke fullt ut reflekterer virkningen av lønnsoppgjøret og oppjusteringen av trygdesatsene pr. 1. mai.

Den mer moderate vekst i år enn i fjor har særlig sammenheng med lavere kreditttilførsel fra forretningsbankene og sparebankene, og at publikumssektoren (bortsett fra oljeselskapene) har hatt et vesentlig større valutaunderskudd. Budsjettpolitikken har ikke virket mindre ekspansivt enn i fjor, når en ser bort fra innbetalte oljeskatter, som har liten eller ingen virkning på det innenlandske aktivitetsnivå.

Oslo, 19. september 1980

Valutamarkedet

Renteoppgangen i USA og i Euro-dollar-markedet kulminerte i april. Omtrent samtidig nådde dollarkursen en topp. Rente-fallet fram til utgangen av mai var forholdsvis sterkt og førte til at rentedifferansen i favor av dollar ble eliminert i forhold til enkelte valutaer. Et ytterligere, men svært moderat rentefall de påfølgende uker medvirket til ytterligere dollarsvekkelse. Utover i juli og august viste dollar en fastere tendens, og antydninger til at rentenivået var i ferd med å svinge oppover igjen, kunne observeres.

Utviklingstendensene for de øvrige hovedvalutaene har endret seg lite i løpet av sommeren, bortsett fra at den sterke kursoppgangen for japanske yen synes å ha nådd et vendepunkt i juni. Den internasjonale verdi for japanske yen har den senere tid igjen vist en fastere tendens.

Norske kroner har – når man betrakter kurvindeksen – vist stor stabilitet gjennom sommermånedene, med indeksverdier nær 98. (Se fig. 1.) I siste halvdel av august og første del av september gikk indeksen enkelte dager noe under 98-tallet. Det har vært stor etterspørsel etter norske kroner i hele sommer, og indeksens stabilitet har vært avhengig av betydelig støtte fra Norges Bank. Norges Bank har altså måttet kjøpe valuta for å dempe tendensene til kursoppgang for kronen. Disse intervensjonene er først og fremst gjort i terminmarkedet, og bare forholdsvis ubetydelige intervensjoner er skjedd spot. På denne måten har intervensjonene i valutamarkedet bare i liten grad tilført markedet kronelikviditet, hvil-

ket er i overensstemmelse med det stramme likviditetspolitiske opplegg. Likviditets-tilførselen som følge av terminintervensjonene skjer først når terminavtalene forfaller, og forfallstidspunktene er – i så stor grad som mulig – tilpasset tidspunkter da det finner sted betydelig likviditetsinndragning – særlig tidspunkter for skatteforfall.

Overskuddsetterspørselen etter kroner må i hovedsaken tilskrives oljeselskapenes etterspørsel etter kroner til betaling av oljeskatt, men i enkelte perioder har den også vært påvirket av forventninger om kursjustering. Visse smitteeffekter av tiltak for å stramme inn bankenes likviditet, kan nok også avleses. Oljeselskapenes terminkjøp av kroner mot dollar vil ha umiddelbare virkninger på kronens stilling også i spot-markedet som følge av bankenes kurssikringsoperasjoner. Til tross for at Norges Bank spesielt i august gav bankene "motposter" til oljeselskapenes terminkjøp av kroner ved intervensjoner i terminmarkedet (terminsalg av kroner), lå bankenes netto terminfordringer mot slutten av august ca. 500 mill. kroner høyere enn omkring månedens begynnelse.

Ved den endring i innbetalingsordningen for oljeskatt som nå er skjedd (innbetaling bare to ganger i året mot tidligere fire ganger), vil det valuta- og likviditetspolitiske opplegg i betydelig større grad enn tidligere bli preget av oljeskatt-innbetalinger. Det er sannsynlig at bankenes terminposisjoner vil øke sterkt fram mot tidspunktene for oljeskatt-innbetaling (oktober og april), med oppløsninger av terminavtaler for meget betydelige beløp på disse tidspunkter.

I juni kjøpte Norges Bank 90 mill. dollar ved intervensjoner i spotmarkedet, 76 mill. dollar i terminmarkedet og fornyet terminkontrakter for 85 mill. dollar. Intervensjonene i juli beløp seg til 191 mill. dollar i terminmarkedet, samtidig som terminkontrakter for 88 mill. dollar ble forlenget. I august beløp intervensjonene seg til vel 590 mill. dollar i terminmarkedet og 26 mill. dollar spot, mens det i første halvdel av september ble intervenert for 127 mill. dollar i terminmarkedet og 55 mill. dollar spot. Terminkontrakt tilsvarende 30 mill. dollar, som forfalt i begynnelsen av september, ble forlenget. Norges Banks utestående terminkontrakter utgjorde midt i september nærmere 1 200 mill. dollar. Disse kontraktene har stort sett forfall i første halvdel av oktober, og er således tilpasset tidspunktet for innbetaling av oljeskatt.

Salgskursen for amerikanske dollar i Oslo (se fig. 3) svinget i sommermånedene mellom 4,80 og 4,92 kroner pr. dollar. Dollar-kursen var høyest ved månedsskiftet juli/ august; senere har den falt noe. Britiske pund fortsatte å styrke sin stilling i sommermånedene. Det høye britiske rentenivå og økte inntekter fra oljevirkomheten i Nordsjøen var viktige faktorer bak kursoppgangen på pund. Pundet steg også overfor norske kroner til tross for at kronen

selv hadde en sterk stilling i denne tiden. Mens noteringene i juni var nede i 11,30, lå salgskursen for pund i Oslo i begynnelsen av september oppunder 11,68 kroner pr. pund. De siste dager har pund-noteringene i Oslo svinget omkring ca. 11,60 kroner pr. pund. Tyske mark – som i sommermånedene stort sett lå i bunnen av EMS-båndet – ble noe svekket i forhold til norske kroner i løpet av august; fra knapt 2,78 i slutten av juli til salgskurs omkring 2,72 kroner pr. mark i første del av september. Kronen ble noe sterkere også i forhold til svenske kroner i august, men ser en sommermånedene samlet, var det et meget stabilt forhold mellom norske og svenske kroner (salgskurs ca. 1,17 kroner pr. svenske krone). Japanske yen fluktuerte en del i norsk regning i sommermånedene.

Som det er redegjort for foran, skjedde hovedtyngden av intervensjonene i sommer i terminmarkedet. Disse terminavtalene forfaller i første del av oktober og har således forløpig ikke ført til endringer i Norges Banks beholdninger av utenlandsk valuta. Terminforfallene innebærer imidlertid en kraftig vekst i valutareservene i oktober. Norges Banks internasjonale reserver ble i perioden 30. mai–15. september redusert med 550 mill. kroner og utgjorde pr. 15. september 23,9 milliarder kroner. Ned-

Fig. 1. Kronens internasjonale verdi. Indeks for kurv-valutaene i forhold til norske kroner Ukegjennomsnitt

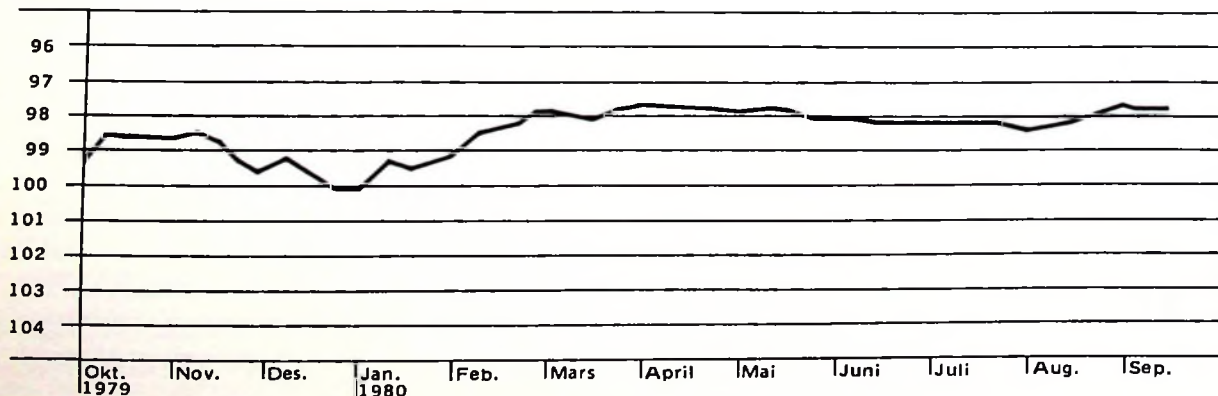
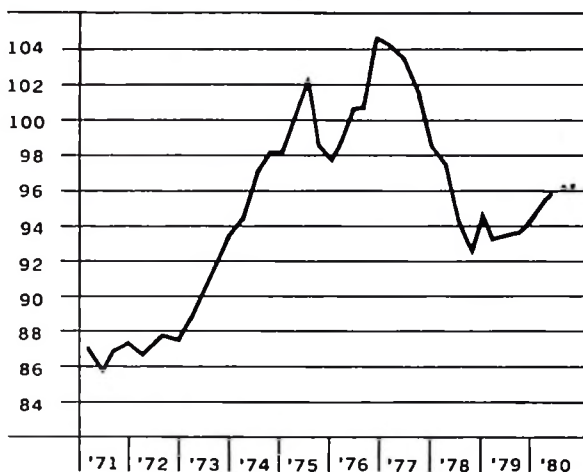

Fig. 2. Kronens internasjonale verdi beregnet etter Valutafondets MERM-metode (1975=100) Kvartalsgjennomsnitt

gangen i reservene skyldes i hovedsak valuta-utgang i forbindelse med betaling av renter og avdrag på statens utenlandsgjeld. Denne utgangen av valuta ble delvis motvirket av nevnte spot-intervensjoner og ved renteinntekter på valutareservene.

Valutareguleringen

Pågangen etter lisens for lån i utlandet fra næringslivet utenom oljevirkosomhet og skipsfart fortsatte å være forholdsvis stor i sommermånedene. Den større etterspørsel etter lån-lisenser i år sammenliknet med i fjor må særlig tilskrives økt investerings- etterspørsel i industrien. I nasjonalbudsjettet for 1980 er den totale innvilgningsramme for brutto langsiktige lån i utlandet til private og offentlige foretak satt til 2 120 mill. kroner. Oljevirkosomhet og skipsfart er ikke medregnet. Rammen var ved utgangen av august utnyttet med ca. 83%.

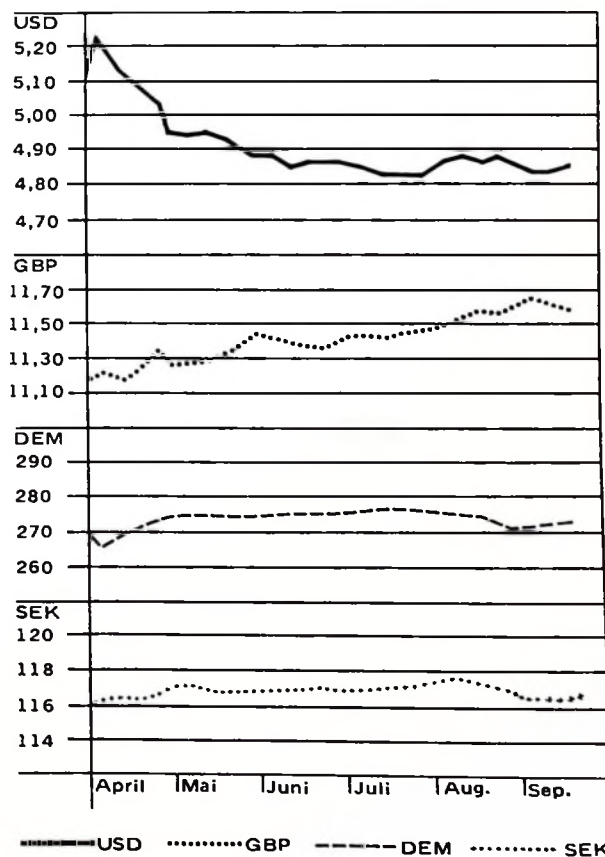
Pågangen etter lisenser for kortsiktige lån i utlandet har også vært noe større i år sammenliknet med i fjor. Det er særlig

skipsbyggelån og kortsiktige likviditetslån i utlandet som dominerer lisensmassen.

Omfanget av norske bankers utlån i valuta er fortsatt forholdsvis moderat. I de fleste tilfeller foretrekker bankene å bruke sine utenlandske datter- eller konsortiebanker. I første halvår i år ble det trukket ca. 250 mill. kroner på lisensierte valutalån til norske kunder i norske banker. Det vedrørte hovedsakelig kortsiktige valutalån.

I første halvår i år ble det gitt lisenser til direkte investeringer i utlandet i form av aksjer og andeler for til sammen 212 mill. kroner. Det var ca. 70 mill. kroner mer enn i tilsvarende periode i fjor. Av det lisensierede beløp vedrørte nærmere halvparten in-

Fig. 3. Salgskurser for US dollar (USD), pund sterling (GBP), tyske mark (DEM) og svenske kroner (SEK) i Oslo

vesteringer i USA, vesentlig innenfor sektoren tjenesteformidling.

I januar—juni i år ble det gitt lisenser for i alt ca. 100 mill. kroner til utenlandske direkte investeringer i Norge. Dette er ca. 60 mill. kroner mindre enn i samme tidsrom i fjor. Fortsatt er det svenskene som ligger fremst blant investorene, hovedsakelig med investeringer i handelsbedrifter.

I årets første syv måneder ble det gitt lisenser for salg av norske børsnoterte verdipapirer til utlandet (eksklusive aksjer i Norsk Hydro og skipsaksjer) for til sammen ca. 96 mill. kroner. Det er en kraftig økning sammenliknet med tilsvarende periode i fjor, hvor det kun ble gitt lisenser for ca. 3 mill. kroner. Økningen har sammenheng med at grensen for hva en utlending kan

kjøpe av norske børsnoterte verdipapirer, ble hevet i oktober i fjor fra 50 000 kroner til 1 mill. kroner. Av det lisensierte salget i år gjaldt bare ca. 14 mill. kroner obligasjoner, resten var aksjesalg. Lisenser for hjemkjøp av norske børsnoterte verdipapirer fra utlandet var i årets første syv måneder av moderat størrelsesorden.

I januar—juli i år ble det omsatt aksjer på Oslo Børs for i alt 780 mill. kroner. I forhold til dette var den lisensierte omsetning av norske aksjer med utlandet ca. 10%. Inkluderes omsetningen med utlandet også av Norsk Hydros aksjer, blir prosentandelen høyere.

Oslo, 19. september 1980

Sentralbankens stilling

*Hermod Skånland,
nestformann i Norges Banks direksjon*

Det har vel vært vanlig at når en sak er under utredning, avholder de som er sentrale høringsinstanser i saken, seg fra å diskutere den offentlig. Spørsmålet om vår sentralbanks stilling har imidlertid vært under utredning eller behandling gjennom det meste av etterkrigstiden, og da er det lite hensiktsmessig at de som er mest opptatt av spørsmålet over så lang tid, skal holde sine synspunkter for seg selv. I Penger og Kreditt nr. 1979/3 og 1980/1 har da også direktør *Knut Getz Wold*¹⁾ og professor *Carsten Smith* gitt viktige bidrag til en slik debatt i forbindelse med spørsmålet om en lovhjemlet adgang for Kongen til å instruere Norges Bank. Jeg vil i denne artikkelen ta opp spørsmålet om sentralbankens stilling i forhold til regjering og storting på et mer prinsipielt og bredere grunnlag. Det er imidlertid ikke til å unngå at jeg dermed både vil måtte komme inn på spørsmålet om Kongens instruksjonsmyndighet i forhold til sentralbanken, så vel som andre sider ved det lovforarbeid som pågår.

Spørsmålet om Norges Banks stilling kan vi nærme oss ut fra to prinsipielt forskjellige forutsetninger. Vi kan på den ene side gå ut fra at det gjelder et forfatningsmessig og forvaltningsmessig regelverk i samfunnet som må tas for gitt, og at dette regelverk også omfatter Norges Bank. Da dette regelverk imidlertid ikke er reflektert i vår nokså foreldede lovgivning på området, er oppgaven å tilpasse lovgivningen til et regelverk og en praksis som antas å gjelde.

1) Det vises også til *Getz Wold: Norges Banks samarbeid med statsmaktene, bankene og utlandet. (Lehmkuhl-forelesning 1972)*

Dette reiser den vanskelighet at "praksis" er under kontinuerlig forandring, og en lovgivning på dette grunnlag får lett en nokså tidsbestemt karakter. I løpet av de siste ti år er f.eks. "praksis" blitt endret på to så vesentlige punkter som det internasjonale valutasystem og statens skyldnerposisjon i forhold til Norges Bank. Samtidig har den økonomiske tenkning omkring pengeomessige forhold og deres betydning endret seg vesentlig. Og vi har ingen grunn til å tro at vi nå er kommet til et stadium som vil vise seg å bli stående, hverken når det gjelder praksis eller tenkning. Tvertimot arbeides det mer eller mindre aktivt for fortsatte endringer i valutasystemet, og her hjemme er vi midt oppe i en omlegning på et så sentralt område som rentepolitikken. En lovgivning på grunnlag av dagens virkelighet vil derfor lett medføre behov for kontinuerlige lovrevisjoner. Det behøver ikke nødvendigvis være så katastrofalt, det skjer på mange andre områder. Men det vil ha viktige ulemper, dels ved at lovgivningen erfaringsmessig alltid vil ligge etter det aktuelle behov, dels ved at vi unnlater å gjøre bruk av den mulighet vi har til gjennom lovgivningen å forme virkeligheten.

Den andre måten å nærme seg spørsmålet på, er å ta utgangspunkt i hvilken oppgave man best kan tillegge sentralbanken ut fra hensynet til at vårt samfunns generelle målsettinger på det økonomiske område skal kunne realiseres best mulig, og ut fra vårt kjennskap til hvordan vårt samfunn og våre institusjoner fungerer. Heller ikke et slikt utgangspunkt gir grunn til å vente at vi skal kunne finne en endelig

og uforanderlig plassering av sentralbanken i vårt styringssystem. Men vi må likevel ha lov å tro at våre samfunnsinstitusjoner og deres funksjonsmåte er såpass varige at det har en hensikt bygge en lovgivning på dette grunnlag. Vi må da gi sentralbanken en plass som kan bidra til å underbygge den samfunnsform vi har valgt, og den samfunnsutvikling vi vil gå inn for. Ut fra et slikt synspunkt kan man ved utarbeiding av en lov om pengevesenet og Norges Bank ikke nøye seg med å *fortolke* gjeldende forfatnings- og forvaltningsmessige regler. Den oppgave en står overfor, gjelder selve *utformingen* av slike regler på et bestemt område.

Målsettinger og funksjonsmåte

Målene for den økonomiske politikk er ofte nok formulert som opprettholdelse av full sysselsetting, en tilfredsstillende pris- og kostnadsutvikling, forsvarlig balanse i utenriksøkonomien og en rettferdig inntektsfordeling. Etter at Renteutvalget har vist at rentenivået er forholdsvis uinteressant ut fra et fordelingssynspunkt, kan vi ved en drøfting av sentralbankens stilling samle oppmerksomheten om de tidligere ledd i målsettingen. Her kan prismålsettingen enten oppfattes som selvstendig eller som en forutsetning for å få realisert den fulle sysselsetting. Via virkningen på konkurranseevnen vil en kostnadsstigning som er sterkere enn hos konkurrentene, etter noen tid medføre en svekkelse av sysselsettingen. Denne sammenhengen vil særlig gjelde i små land med en åpen økonomi. Men også større land har erfart at inflasjon har negative virkninger for sysselsettingen over noe lengre sikt, blant annet gjennom den usikkerhet den skaper for investeringsplanleggingen. Den konflikt som man ofte regner med er til stede mellom hensynet til sysselsetting og hensynet til prisstabilitet,

faller således bort etter hvert som tidsperspektivet forlenges.

En målsetting om utenriksbalansen har neppe noen særlig mening annet enn for å underbygge sysselsettingen. En "uforsvarlig" utenriksøkonomisk balanse betyr en som i det lange løp ikke lar seg opprettholde og derfor truer sysselsettingen gjennom den etterspørselsbegrensning som før eller siden vil bli nødvendig.

På lengre sikt kan altså målsettingen konsentreres om sysselsettingen, eller mer generelt om utnyttelsen av de økonomiske ressurser. Dette er ikke overraskende, idet optimal anvendelse av økonomiske ressurser er selve den økonomiske tilpasningsinnhold.

På kort sikt står en derimot overfor åpenbare konflikter mellom de ulike mål. Sysselsettingen kan stimuleres gjennom tiltak som innebærer økt etterspørsel og dermed forsterket inflasjonspress og svekket utenriksøkonomi. Omvendt kan inflasjonen dempes og utenriksbalansen styrkes gjennom tiltak som på kort sikt vil redusere sysselsettingen.

Det som her er sagt, kan synes elementært. Det er likevel ikke mer elementært enn at politiske målformuleringer på dette område knapt noen gang presiserer hvilket tidsperspektiv man har for øye. Dette er forståelig ut fra den måten de politiske institusjoner fungerer og må forventes å fungere på.

Vår politiske representasjon må søke sitt mandat fornyet ved frie valg hvert fjerde år. Har representasjonen gitt grunnlag for en stabil regjering, vil denne bli holdt ansvarlig for utviklingen gjennom den forløpne fireårsperiode. Når en ikke står overfor voldsomme omveltninger i det økonomiske liv, vil fire år normalt være tilstrekkelig lenge for å føre en politikk "på lengre sikt". Under stabile regjeringsforhold må derfor det eller de partier som har regjeringsansvaret, ventes å ha et rimelig langsiktig perspektiv på den økonomiske politikk.

Det forhindrer ikke at de særlig i valgår kan fristes til å la mer kortsiktige hensyn få overvekt.

En mindretallsregjering står i en vanskeligere stilling. Den vil alltid risikere å få stemt ned upopulære forslag som først på lengre sikt kan ventes å gi gunstige resultater. Opposisjonspartiene vil naturlig nok tenke på sin egen stilling ved de kommende valg og ikke se det som en oppgave å ta belastninger ved å få regjeringens upopulære tiltak gjennomført og dermed øke mulighetene for at den blir sittende. Dette er et bilde vi ser i de fleste land, og det er ganske utførlig dokumentert i økonomisk litteratur¹⁾. Heldigvis er evnen til samarbeid og kompromisser mellom partiene så pass utviklet at det som oftest ikke går så galt som det teoretisk kunne gå. Men vi kjenner også eksempler på land hvor svake regjeringer og manglende vilje og evne til samarbeid mellom de politiske grupperinger om langsiktige løsninger har ført til en utvikling som helt klart ikke kan være i nasjonens interesse eller i overensstemmelse med oppfatningen hos noe flertall om hva som er en ønskelig utvikling.

At vårt politiske system innebærer en tendens til at kortsiktige hensyn blir prioritert foran langsiktige, er ingen ny observasjon. Heller ikke at denne tendensen er sterkere under mindretalls- enn under flertallsregjeringer. Begrunnelsen for f.eks. "styringstillegg" i valgordningsdebatten bygger nettopp på dette forhold. Men vi har også andre muligheter for å bygge inn i styringssystemet regler som kan bidra til å gi de langsiktige mål større gjennomslagskraft.

Innebygde og fastsatte grenser

Tradisjonelt har det således vært en oppgave for lovgivningen om sentralbanker å etablere grenser for hvor langt man skal kunne gå i retning av å finne kortsiktige løsninger på problemer ved å utvide mengden av betalingsmidler. Vår egen lovgivning fra 1892 fastsetter en øvre grense for seddelmengden, slik at den bare kan overstige bankens gullbeholdning med et bestemt beløp. Selv om beløpet kunne endres ved vanlig lovvedtak, virket forpliktelsen til gullinnløsning som en begrensning for hvor høyt en kunne gå. Siden 1940 har bestemmelsen vært suspendert uten noe formelt vedtak, ikke en gang av okkupasjonsstyret.

Det er imidlertid flere grunner til at grenser av denne type ikke virker i dag. Foruten at sentralbanker ikke lenger har gullinnløsningsplikt og selve grunnlaget for begrensningen dermed har falt bort, er også begrepet "betalingsmidler" sterkt utvidet gjennom bankenes oppfinnsomhet, og en grense for seddelømløpet alene ville derfor ha liten betydning. Videre har utviklingen av de internasjonale kapitalmarkeder ført til at særlig i små industriland kan staten finansiere budsjettmessige underskott av betydelig størrelse i forhold til landets økonomi ved opplåning utenlands og dermed begrense økningen i innenlandske betalingsmidler ved salg av den valuta som skaffes til veie gjennom opplåningen. Føres en slik politikk gjennom lengre tid, må en imidlertid regne med at landets kredittverdighet blir skadelidende, og fortsatt opplåning blir vanskeligere å oppnå. Opplåningen har gjort det mulig å utsette problemene, men når de melder seg, er de på den annen side desto alvorligere på grunn av den gjeldstjeneste landet har pådratt seg. Behovet for grenser som kan bidra til å hindre en slik utvikling, er således latent til stede, og i mange land tyder erfaringene på at behovet også er høyst aktuelt. I dag er det imidlertid vanskeligere å bygge dem inn

1) Se f.eks. Edward R. Tufte: *Political Control of the Economy*, Princeton University Press, 1978.

i et varig regelverk, de må fastsettes på nytt fra tid til tid.

Måltall for veksten i mengden av betalingsmidler målt på den ene eller annen måte (monetary targets) representerer et slikt forsøk på å sette grenser som eventuelt kan være bestemt ut fra realøkonomiske målsettinger på mellomlang sikt. Hos oss er vi mer fortrolige med begrepene "innlands likviditetstilførsel til publikum" og "vekst i publikums likviditet". Vi har imidlertid ikke operert med måltall for disse størrelsene, men begrenset oss til å sette rammer for kreditt-tilførselen til private og kommuner. En må også kunne si at konjunkturmessige vurderinger har spilt en større rolle ved fastleggingen enn mer langsiktige stabilitetsbetraktninger, og bare en del av komponentene innenfor dette begrepet har vært oppfattet som måltall.

De fleste lands sentralbanklovgivning har regler som setter mer eller mindre stramme grenser for sentralbankens muligheter for kreditt til staten. Dette har imidlertid mindre betydning, idet sentralbanken regelmessig både har adgang til og vil, som ledd i sin virksomhet, måtte kjøpe verdipapirer, både statlige og andre, i markedet. På denne måten påvirkes statens lånemuligheter i alle fall. Det er i dag i mindre grad formelle begrensninger enn spørsmålet om hvilke virkemidler sentralbanken rår over for gjennomføringen av de kredittpolitiske mål som er avgjørende for sentralbankens stilling.

I land hvor man gjør bruk av pengemessige måltall, blir disse gjerne fastsatt i samarbeid mellom sentralbanken og regjeringen, representert ved finans- eller økonomidepartementet. Men når de først er fastlagt, er det overlatt sentralbanken å treffe de tiltak som anses nødvendige for at de i størst mulig grad skal bli realisert. Dette ses da på som en teknisk oppgave som det er naturlig at et spesialisert organ tar seg av. Men dessuten slipper de politiske myndigheter å ta en belastning som ofte

mer er knyttet til de tiltak som det er nødvendig å treffe, enn til den politikk de er uttrykk for, og som det kan være større prinsipiell tilslutning til.

Behovet for å styrke de langsiktige prioriteringer er ikke noe særegent for Norge. Det gjelder i litt ulike former alle land med et politisk system som vårt, og mye tyder på at problemet er velkjent også i mer sentralstyrte økonomier. Hos oss innebærer for tiden sterkt stigende statsinntekter fra oljevirkosomheten at konflikten mellom kortsiktige og langsiktige målsettinger føles mindre presserende enn den normalt vil gjøre. Men nettopp dette forhold gjør at vi på prinsipielt grunnlag kan tenke gjennom hvordan man kan styrke de langsiktige prioriteringer i den økonomiske politikk uten at man behøver å knytte overveielsene til en aktuell økonomisk og politisk situasjon. Og her kan sentralbanklovgivningen være et viktig redskap.

Nytten av en sentralbank

Sammenliknet med de egentlige statsorganer (regjering og storting), vil en sentralbanks muligheter for å påvirke den økonomiske utvikling være begrenset. Staten kan påvirke realinntektens fordeling mellom grupper gjennom skattlegging, statlige ytelser og utbetalinger. Ved de samme virkemidler påvirkes også etterspørselens sammensetning og den nærings- og regionalpolitiske utvikling. Til sammen vil disse tiltakene dessuten ha avgjørende betydning for samlet etterspørselsnivå. Sentralbankens muligheter er i hovedsaken begrenset til å påvirke samlet etterspørsel gjennom regulering av tilgangen på (og dermed vilkårene for) kredittytelser.

Ved gjennomføring av reguleringen er det flere finansielle størrelser man kan velge å legge hovedvekten på, og det vil være rimelig å la valget avhenge av hvor godt man mener de ulike størrelser reflekterer de

realøkonomiske forhold man ønsker å påvirke. Som nevnt foran, har gjennomføringen hos oss vært knyttet til kredittbudsjettets tall, og da særlig til enkelte av disse. Kredittbudsjettet reflekterer imidlertid ikke virkningen av statens transaksjoner (utenom statsbankene) på annen måte enn at måltallene er fastsatt blant annet ut fra forventet virkning av finanspolitikken. Men om denne blir en annen enn planlagt med de realøkonomiske virkninger dette har, påvirkes ikke dermed kredittbudsjettet med mindre det endres ved en politisk beslutning. "Innenlandsk likviditetstilførsel til publikum" vil på den annen side være påvirket både av finanspolitikken, statsbankenes utlån og utlånsøkingen gjennom det private bankvesen. Om måltallet er knyttet til dette begrepet, vil avvik fra hva som er planlagt på ett av disse områdene, nødvendiggjøre kompensierende tiltak på ett av de andre. Ved slike måltall skulle derfor muligheten for å få realisert en tilsiktet realøkonomisk utvikling være større.

For å unngå misforståelse kan det være grunn til å peke på at det å bruke likviditetstilførselen som måltall, ikke behøver å ha noe med monetarisme å gjøre. Da måtte en ha knyttet måltallet til veksten i publikums likviditet (uten at dette ville vært nok til å etablere en monetarisk politikk) som imidlertid også er påvirket av publikums netto kjøp eller salg av valuta. Og dette har igjen sammenheng med balansen i utenriksøkonomien, som nettop er en av de størrelser vi ønsker å påvirke gjennom den økonomiske politikk.

Det kunne være mye mer å si om valget av måltall i den økonomiske politikk, men det er ikke primært det som skal drøftes her. I det følgende vil vi knytte resonnementet til forutsetningen om at det er den innenlandske likviditetstilførsel som søkes påvirket. Men resonnementet er ikke avhengig av denne forutsetningen. Det vil i

hovedsaken ha gyldighet også om andre måltall legges til grunn.

Norges Banks muligheter for å regulere likviditetstilførselen har hittil vært svært begrenset. De rammer som har vært satt for overtakelse av statskasseveksler til dekning av statens finansieringsbehov har vært bestemt av regjeringens budsjettpolitikk (inklusive lån til statsbankene) etter at hensyn er tatt til hva staten velger å finansiere ved lån i utlandet. Når dertil obligasjonsrenten har vært fiksert til et bestemt nivå, har man også vært avskåret fra muligheten av å påvirke likviditetstilførselen til publikum gjennom markedsoperasjoner. Virkemidlene for å påvirke kreditttilgangen fra private kredittinstitusjoner finnes i hovedsaken i kredittloven, som har lagt reguleringsfullmakten til Kongen. På dette område har Norges Bank bare en rådgivende funksjon som i og for seg er viktig nok. Som Norges Banks egne virkemidler gjenstår dens utlåns- og innskottsordninger som, sammenliknet med kredittlovens bestemmelser, tross alt er av begrenset betydning.

En slik konsentrasjon av økonomisk-politiske virkemidler hos staten selv har vært sett som en naturlig konsekvens av at staten har påtatt seg ansvaret for den fulle sysselsetting. Tilgangen på betalingsmidler er jo en av de faktorer som er av betydning for realisering av denne målsettingen. At staten har et ansvar for sysselsettingen, er imidlertid ikke spesielt for Norge uten at man andre steder nødvendigvis har trukket den samme konsekvens med hensyn til sentralbankens stilling.

Det som er spesielt for Norge, er at vi fram til nå har sluppet nokså lett fra å foreta noen prioritering i tid med hensyn til hvordan den fulle sysselsetting skal realiseres. Fram til i år ble etterspørselen holdt oppe ved hjelp av utgifter som ble finansiert ved lån i utlandet i forventning om fremtidige oljeinntekter. Høsten 1979 syntes imidlertid denne linjen å være ført

til veis ende, og i forbindelse med budsjett-opplegget for 1980 fant Norges Bank det nødvendig å peke på at budsjettets virkninger for utenriksøkonomien og prisstabiliteten ikke ivaretok sysselsettingshensynet på lengre sikt. Den senere stigning i oljeprisen forandret imidlertid perspektivene for utenriksøkonomien vesentlig i gunstig retning. Men dette betyr ikke at problemet er blitt borte, ikke en gang at vi har fått noen særlig lang utsettelse. Og det synes mest realistisk å regne med at det er et problem som vi, i likhet med andre land, vil måtte leve med i den tid en ny sentralbanklov kan ventes å gjelde.

Den nåværende lov om Norges Bank satte i knapt 50 år (med periodiske unntak) grenser for seddelutstedelsen. I de siste 40 år har vi ikke hatt noen fungerende lovgivning på dette området, og bankens muligheter for likvidetsregulering har som nevnt vært sterkt innsnevret. Selv om tidligere tiders bestemmelser om seddelmengden ikke lenger er noen velegnet begrensning på likviditeten, er fortsatt de praktiske muligheter for likvidetsregulering ett av de aller viktigste spørsmål det må tas stilling til i forbindelse med enhver sentralbanklovgivning. Og en ny lov bør ha som forutsetning at den skal kunne brukes et godt stykke inn i neste århundre og i alle fall lenge nok til at en ikke kan bygge på at politiske konstellasjoner som vi kjenner i dag, vil vedvare. Vi bør blant annet regne med at det kan bli vanskeligere enn det har vært å utforme og få gjennomført en politikk med langsiktige siktemål. Og det har som kjent ikke vært lett til denne dag.

I en slik situasjon kan det være en støtte for de langsiktige linjer at det blir stilt opp måltall for likviditetstilførselen som oppfattes som politisk forpliktende. Skal de ha en slik karakter, må de – i alle fall under vårt nåværende system – fastsettes av regjeringen, men som på andre områder av kredittpolitikken vil det skje i samarbeid med Norges Bank. Men når måltallene er

fastsatt, vil det bety en avlastning for regjeringen og øke sannsynligheten for at måltallene blir realisert om gjennomføringen av politikken på dette området er overlatt til sentralbanken. Denne vil ikke i samme grad som politiske organer være utsatt for press om ikke å treffe nødvendige, men ubehagelige tiltak, og dermed i praksis for å fravike de måltall som er stilt opp. Det er derfor vesentlig at sentralbanken har et selvstendig ansvar for at måltallene blir holdt, og at den kan bruke de virkemidler som er nødvendige for at så skal skje. Det kan være kjøp og salg av verdipapirer (markedsoperasjoner) med de utslag i rentenivået som dette innebærer, kjøp og salg av valuta innenfor de kursrammer som er fastlagt (valutaintervensjoner) og endringer i lånevilkår overfor bankene eller andre inngrep med sikte på å påvirke bankkreditten. Selvsagt vil det være nær kontakt mellom Finansdepartementet og Norges Bank om den mer konkrete utforming av de nødvendige tiltak, både på tjenestemannsplan og på det øverste nivå. Men ansvarsforholdet bør likevel være klart.

Hvor mye selvstendighet?

Skal sentralbanken kunne fylle en slik oppgave som er skissert her, kan den ikke være underlagt instruksjonsmyndighet fra noe annet organ. Og det er først og fremst av hensyn til regjeringen selv at den ikke bør ha en slik instruksjonsadgang. For har den først det, må en også regne med at det blir reist krav om at den blir brukt. Og slike krav vil spesielt kunne bli reist når sentralbanken treffer tiltak som har ubehagelige virkninger. Men slike "upopulære" tiltak vil jo nettopp være truffet for å få realisert de langsiktige siktemål for regjeringens politikk, og som man må forutsette i prinsippet også har Stortingets tilslutning. Overfor slike krav ligger det likevel ingen sikring i at

det skal sendes melding til Stortinget dersom instruksjonsmyndigheten blir brukt. Vår erfaring peker ikke i retning av at nødvendige, men upopulære beslutninger har lettere for å finne forståelse i Stortinget enn i regjeringen. Og en sentralbankledelse vil ikke kunne fungere dersom den under slike forhold risikerer å få omgjort beslutninger den selv har funnet det nødvendig å ta belastningen ved å treffe.

Dersom regjeringen mener at forholdene har endret seg slik siden måltallene ble fastlagt, at det er nødvendig å revidere dem, må den naturligvis ha adgang til det. Men det vil være i samsvar med praksis at et slikt spørsmål blir forelagt Norges Bank, og at bankens uttalelse blir gjort offentlig kjent. Den vil da kunne gi en selvstendig vurdering av om en revisjon er ønskelig og forsvarlig ut fra de retningslinjer som er trukket opp for den økonomiske politikk. Men det må være regjeringens ansvar å avgjøre om og på hvilken måte måltallene skal revideres.

Noen vil kanskje reise spørsmål om man da har lyktes i å etablere noen effektiv begrensning på likviditetstilførselen. To forhold taler imidlertid for at de mer langsiktige hensyn likevel vil stå sterkere enn i den nåværende situasjon. For det første skjer i praksis ikke avvikene fra en opptrukket linje i den økonomiske politikk ved en bevisst kursendring, men ved de mange små avgjørelser med sikte på å løse enkeltproblemer. Noe vil være oppnådd ved at sentralbanken på eget ansvar treffer tiltak som kan kompensere for virkninger av slike enkelttiltak, og at regjeringen må gjøre det klart både for Storting og offentlighet når kursen blir endret. For det andre kan man ha et håp om at med et klarere ansvarsområde for Norges Bank vil regjering og Storting også legge større vekt på bankens vurdering av konsistensen i den økonomiske politikk.

Stortingets vedtak av 27. mai 1977 åpner muligheten av å unnta offentlige organer fra Kongens og eventuelt departementets

instruksjonsmyndighet når dette kan begrunnes i "særlige hensyn". Er sentralbanken tillagt en slik oppgave som her er skissert, foreligger det et slikt "særlig hensyn" på det området det her gjelder. Det forhindrer ikke at den på andre områder som f.eks. valutareguleringen, kan ha karakter av et forvaltningsorgan. Men her er det ikke behov for noen instruksjonsmyndighet, idet bankens avgjørelser i alle fall vil kunne omgjøres etter anke til vedkommende departement, eventuelt til Kongen.

Som man ser, vil ikke en arbeidsdeling hvor regjeringen trekker opp klare retningslinjer for hvilken likviditetstilførsel som er ønsket og hvor gjennomføringen er overlatt sentralbanken, bety noe brudd med en samlet styring av den økonomiske politikken, snarere tvert imot. Det er for øvrig en illusjon å tro at man med forvaltningsmessige regler kan oppnå en slik samlet styring. Den økonomiske politikk utformes i en brytning mellom sentrale interesser og særinteresser, mellom regjering og storting, mellom statens myndigheter og organisasjonene. Parlamentarisk ansvar for den økonomiske utvikling kan en regjering neppe unngå enten det synes rettferdig eller ikke. Men vi får håpe og tro at vi ikke kommer så langt i vår jakt på syndebukker at det kan bli aktuelt å gjøre konstitusjonelt ansvar gjeldende. Og skulle det komme så langt, måtte vel det helst være et argument for å begrense regjeringens ansvarsområde.

Med en slik funksjonsfordeling mellom regjering og sentralbank som her er skissert, faller spørsmålet om hvem som skal ha det avgjørende ord i en eventuell konflikt, bort. I praksis reiser det ikke uoverstigelige vansker å bli enig om hvilken likviditetstilførsel som er i samsvar med regjeringens program, og det vil være naturlig at dette legges fram i nasjonalbudsjettet og dermed, som nevnt, være regjeringens ansvar. Det samme vil, som nevnt, gjelde endringer i måltallene. Det ofte diskuterte spørsmål om sentralbanken kan nekte staten kreditt, blir i det

hele tatt ikke aktualisert, idet det ikke vil være behov for direkte lånetransaksjoner mellom sentralbanken og staten. Sentralbankens oppgave blir å intervensere i verdipapirmarkedene, også i statspapirer, i samsvar med de måltall som er trukket opp, og det er disse intervensjoner — det vil i virkeligheten si måltallene — som bestemmer i hvilket omfang og til hvilke vilkår staten kan ta opp lån i det innenlandske penge- og kapitalmarked. Staten vil naturligvis stå fritt til, om den finner det hensiktsmessig, å dekke sitt lånebehov i utlandet. Men om måltallene gjelder den innenlandske likviditetstilførsel, vil slike låneopptak få konsekvenser for hvilke transaksjoner som må foretas på det innenlandske penge- og kapitalmarked.

Ved et system som dette vil både myndighet og ansvar for å trekke opp hovedretningslinjene for den økonomiske politikk ligge hos regjeringen, som igjen vil trenge Stortingets tilslutning. Erkjenner vi at vanskeligheten ved å gjennomføre en politikk for en stor del ligger i at kortsiktige hensyn har lett for å vinne fram i forhold til mer langsiktige, vil de langsiktige retningslinjer stå sterkere dersom gjennomføringen av en bestemt side av politikken, nemlig tilpasningen av likviditetstilførselen, overlates til et organ som er mindre politisk sårbart enn regjering og politiske partier. Dette er ikke et spørsmål om å gi sentralbanken makt. Det er spørsmål om å gi sentralbanken en slik stilling at samfunnet kan gjøre seg størst mulig nytte av den.

Norske investeringer i utenlandsk næringsvirksomhet

Svein Olav Hansen

og

Bjørn Wamli,

Valutareguleringskontoret i Norges Bank

Valuta-avdelingen i Norges Bank har foretatt en undersøkelse for å få bedre oversikt over norske utenlandsinvesteringers omfang, spredning og utvikling. Opplysninger er innhentet hos de norske investorer og omfatter data fra balansekonto og taps- og vinningskonto i de utenlandske investeringsobjektene regnskaper for årene 1977–78. Materialet omfatter alle registrerte utenlandske etableringer der norske valutainnlendinger har mer enn 10% av eierkapitalen. Innsamling og bearbeiding er foretatt etter samme prinsipper som ved tidligere undersøkelser for årene 1975–76 vedrørende henholdsvis norske skipsfarts-

og industrietableringer i utlandet. En forkortet utgave av industriundersøkelsen ble publisert i Penger og Kreditt nr. 4/1978.

Vi vil med denne artikkelen gi et kort resymé av hovedpunktene i undersøkelsesrapporten. I tillegg til de 1 123 engasjementer som er med i den, kommer 174 som det ble gitt tillatelse til mot slutten av 1978, slik at det pr. 31. desember 1978 i Norges Bank var registrert 1 297 utenlandske selskaper med norske eierinteresser.

Blant utenlandsinvestorene finner vi de fleste områder av norsk næringsliv representert. Naturlig nok er det de store selskapene som har engasjert seg sterkest i utlandet.

Teksttabell 1. Utenlandske selskaper med registrerte norske eierinteresser på 10% eller mer pr. 31. desember 1978

	Total	Industri	Varehandel	Forretn.-messig tj.yting og eiendomsdrift	Sjøtransport	Bank	Forsikring	Annen finansiering	Andre næringer
Total	1 123	200	467	171	171	11	11	15	77
Total Europa	833	144	416	125	66	11	7	13	51
Total EFTA	317	55	180	44	9	2		10	17
Sverige	225	46	130	30	3			2	14
Sveits	55	3	26	10	4	2		8	2
Øvrige EFTA	37	6	24	4	2				1
Total EF	497	87	229	78	55	9	7	2	30
Danmark	139	28	75	22	9			1	4
Storbritannia	169	27	67	30	19	2	7	1	16
V-Tyskland	82	11	50	7	10				4
Øvrige EF	107	21	37	19	17	7			6
Øvrige Europa	19	2	7	3	2			1	4
Nord-Amerika	117	19	33	20	26		2		17
Sør- og mellom-Amerika	55	3	5	9	31		1	2	4
Afrika	34	8	4	8	10				4
Asia	73	24	8	8	32				1
Australia	11	2	1	1	6		1		

Virksomhet av noe omfang har således vært konsentrert til datterbedrifter av et relativt lite antall norske selskaper.

Som teksttabell 1 viser, var ca. 75% av selskapene etablert i Europa, hvor Sverige, Danmark og Storbritannia tiltrakk seg de fleste investeringene. Nær halvparten var varehandelsselskaper, mens industri og sjøtransport utgjorde henholdsvis 18% og 15% av det totale antall.

I ca. 75% av selskapene har de norske investorer majoritetsinteresser, og av dem igjen er den langt største delen helt norsk-eid.

Vår undersøkelse viser at norsk registrert næringsvirksomhet i utlandet sysselsatte ca. 40 000 i 1978, hvorav ca. 32 000 i industri- og handelsselskaper. Til sammenligning utgjør dette ca. 7% av antall ansatte i tilsvarende norsk virksomhet. Omsetningen i de utenlandske handels- og industriselska-

pene utgjorde ca. 6% av omsetningen i tilsvarende norsk virksomhet. Sammenlignet med Sverige er imidlertid både antallet og størrelsen på de norske etableringene beskjedent. En lignende undersøkelse foretatt i Sverige i 1970, viste at ca. 1 300 utenlandske handels- og industriselskaper sysselsatte 225 000.

Bare 1% av etableringene gjaldt banker. Forvaltningskapitalen i disse utgjorde noe i overkant av 50% av forvaltningskapitalen i norske forretningsbanker. I heleide utenlandske datterbanker utgjorde forvaltningskapitalen ca. 8% av forvaltningskapitalen i norske forretningsbanker.

Omsetningen i norske *industrietableringer* i utlandet var i 1978 ca. 9 milliarder kroner. Til sammenligning kan nevnes at Norsk Hydro alene har en omsetning av tilsvarende størrelse.

Teksttabell 2. Hovedtall for utenlandsetableringene etter sektor i 1977 og 1978

	Aksje- kapital	Egen- kapital	Gjeld	Aktiva	Omset- ning	Over-/ under- skudd	Antall ansatte	Egen- kapital i prosent av aktiva
	Mill. kroner	Mill. kroner	Mill. kroner	Mill. kroner	Mill. kroner	Mill. kroner		
<i>Total 1977</i>	3 187	5 157	44 396	50 039	18 961	52	38 097	10,3
Industri	1 141	1 654	5 217	7 181	8 156	-27	25 408	23,0
Varehandel	344	670	3 080	3 898	7 495	65	5 115	17,2
Forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift	21	39	217	255	378	1	1 217	15,3
Sjøtransport	349	608	4 921	5 555	1 723	-121	4 256	11,0
Bank	1 032	1 676	28 913	30 589	..	140	770	5,5
Forsikring	103	144	241	385	411	6	64	37,4
Annen finansiering	158	191	534	725	..	5	7	26,3
Andre næringer	39	175	1 273	1 451	798	-17	1 260	12,1
<i>Total 1978</i>	3 634	5 875	55 202	61 607	22 236	-80	40 158	9,5
Industri	1 430	1 766	6 382	8 488	9 439	-147	26 417	20,8
Varehandel	437	918	3 761	4 840	9 011	92	5 334	19,0
Forretningsmessig tjenesteyting og eiendomsdrift	27	50	306	354	503	4	1 716	14,1
Sjøtransport	401	636	5 499	6 160	2 014	-96	4 458	10,4
Bank	1 166	2 113	37 112	39 225	..	142	760	5,4
Forsikring	106	146	293	439	394	4	66	33,3
Annen finansiering	118	137	571	708	..	2	7	19,4
Andre næringer	39	109	1 278	1 393	875	-81	1 400	7,8

Bare ett av de i alt 200 utenlandske industriselskapene hadde en omsetning på over 1 milliard kroner. Tre omsatte for mer enn 500 mill. kroner. Måler vi størrelsen i antall ansatte, hadde fire bedrifter over 1 000 ansatte, mens tolv hadde mellom 500 og 1 000 ansatte. De fleste, hele 75% av selskapene, hadde under 100 ansatte. Disse selskapene hadde imidlertid bare 20% av den totale omsetning.

Industriinvesteringene var fordelt på 34 land. Om lag halvparten av investeringene var lokalisert til Sverige, Danmark og Storbritannia. Bedriftene i de tre landene hadde over 60% av så vel omsetning som antall ansatte. Investeringene i Sverige har for det vesentlige skjedd i nærings- og nytelsesmiddelindustrien, mens de i Storbritannia er størst i treforedlingsindustri samt primær jern, og metallindustri.

De norske industrietableringene i utlandet ekspanderte forholdsvis sterkt fra 1975 til 1978. Omsetningen ble fordoblet i perioden, og egenkapitalen økte med ca. 45%. Egenkapitalandelen sank derimot fra knapt 30% i 1975 til vel 20% i 1978. Samlet viste industriselskapene negativt regnskapsmessig nettoresultat samtlige fire år. Dette skyldes imidlertid relativt store underskudd i enkelte selskaper. Over $\frac{2}{3}$ av selskapene hadde netto overskudd hvert år.

De fleste norske utenlandsinvesteringer har vært innen *varehandel*. I alt dreier det seg om 467 selskaper. Bare få av dem er store. Dette understrekes ved at to danske selskaper til sammen stod for halvparten av egenkapital, gjeld og omsetning så vel i 1977 som 1978. I fire av fem selskaper hadde de norske investorene dominerende eierinteresser. Ca. 60% av etableringene har funnet sted i Sverige, Danmark og Storbritannia. Bare 10% av selskapene var lokalisert utenfor Europa, og da fortrinnsvis i USA.

Samlet kunne varehandelsselskapene fremvise solide regnskapsmessige overskudd begge år. Dette sammen med kapitalutvidel-

ser bidrog til å øke egenkapitalen med ca. 37%. Egenkapitalandelen viste store svingninger i de forskjellige land og lå så lavt som 6,7% i svenske selskaper, mens den i danske selskaper var 26,1%. Omsetningen i 1978 var 9 milliarder kroner, en stigning på 20% fra foregående år. Selskapene importerte varer fra sine norske moderselskaper for omtrent 2 milliarder kroner hvert år. I tillegg formidlet de salg for de norske moderselskapenes regning for i overkant av 900 mill. kroner. Virksomheten sysselsatte 5 000 personer.

Sjøtransport omfatter investeringer i rederier, agent-/meklerselskaper samt terminal-/tankanlegg. Det er særlig deltakelse i utenlandsk skipsfart som har vært av interesse. De største rederiene er etablert i land med såkalte skattefordeler og i Europa, unntatt de nordiske land. Bare 36 av i alt 52 utenlandske rederier har eid egen tonnasje. Samlet var tonnasje på ca. 2 mill. tdw fordelt på 87 skip. Åtte utenlandske rederier eide mer enn to skip, og til sammen stod disse rederiene for over halvparten av så vel antall skip som samlet tonnasje. Rederiene sett under ett gikk i 1975–78 med betydelige regnskapsmessige underskudd. Ser vi imidlertid på årsresultatene for de enkelte selskaper, viser det seg at ca. halvparten av dem hadde netto overskudd.

På grunn av den internasjonale shippingkrisen, som medførte salg og avvikling av en del rederier, var det en nedgang i tonnasje fra 1976 til 1978 på ca. 40%. Egenkapitalen har fra 1974 og fram til 1978 sunket til under det halve. Egenkapitalen i prosent av totalkapitalen, som ved utgangen av 1975 var på 8,9%, sank til 5,8% ved utgangen av 1978. På tross av nedgang og svake resultater lå likevel egenkapitalandelen høyere i de utenlandske rederiene enn hva som var tilfelle i norske rederier.

Regnskapsresultatene for *agent-/meklerselskaper* viste klart omslag fra og med 1977. Mens det var nedgang i egenkapitalen

fra 1975 til 1976, er den firedoblet fra 1976 til 1978. Egenkapitalandelen, som var 2,1% i 1976, steg til 9,6% i 1978, og selskapene gikk både i 1977 og 1978 med solide overskudd.

Terminal-/tankanlegg domineres av investeringer foretatt i forbindelse med ilandføringen av nordsjoolje. Selskapene kunne så vel i 1977 som i 1978 vise til solide regnskapstall. Egenkapitalen økte i perioden med ca. 16%, samtidig som egenkapitalandelen lå over 20% begge år. Det var videre en solid oppgang i nettoresultatet det siste året.

Etableringer som gjelder *tjenesteyting og eiendomsdrift*, omfatter et forholdsvis stort antall selskaper innen reisevirksomhet, databehandling, reklamevirksomhet samt servicevirksomhet for borerigger. Gruppen omfatter også virksomhet som eie og utleie av eiendommer og forretningsbygg. Investeringer i denne sektoren utgjorde likevel bare en liten andel av totalen. Det har sammenheng med at flertallet av selskapene for det meste bare opptrer som kunde-kontakter og yter service for sine norske moderselskaper.

I utenlandsk *bankvirksomhet* deltok norske banker i 1978 med en eierandel på mer enn 10% i til sammen 11 utenlandske banker, alle i Europa. Fire var helt norsk-eide datterbanker, etablert i Luxembourg. I de øvrige var den norske eierandelen mellom 10% og 25%. Samlet forvaltet utenlandske banker med norske eierandeler en kapital på rundt 40 milliarder kroner, en

økning på 28% fra året før. Samtlige fremkom med netto overskudd både i 1977 og 1978.

Norske banker er også representert utenfor Europa med egne avdelingskontorer. Dessuten holdes mindre aksjeposter i ikke-europeiske banker.

Norske investeringer i utenlandsk *forsikringsvirksomhet* omfattet 11 selskaper. De fleste er etablert i Storbritannia. I seks selskaper har de norske investorene majoritetsinteresser. Samlet forvaltet selskapene en kapital på 439 mill. kroner i 1978.

Det norske engasjement i utenlandsk *finansiering og finansieringsformidling* var dominert av eierinteresser i et finansieringsselskap i Sveits. De øvrige i gruppen er enten rene holdingselskaper, eller de er opprettet for å delta i finansieringen av det norske moderselskaps virksomhet i utlandet.

Andre norske investeringer i utlandet er samlet under betegnelsen *andre næringsgrupper*. De viktigste her er opprettet for å delta i oljeletingsprosjekter, eie oljeborerigger eller operasjonsselskaper for oljeborerigger. Ellers omfatter gruppen landtransport, lufttransport, bygge- og anleggsvirksomhet, jord- og skogbruk og fiske og fangst.

Artikkelen har gitt et kort sammendrag av hovedpunktene i undersøkelsen. Selve rapporten gir en rekke utfyllende opplysninger om utenlandsinvesteringene. Interesserte kan få den tilsendt ved henvendelse til Norges Bank, Valutaavdelingen, Ø. Slottsgt. 2, Oslo.

Strukturelle trekk i distriktsbankene

*Jon Petter Holter,
kontorsjef i Kredittpolitisk avdeling
i Norges Bank*

I Penger og Kreditt nr. 3/1977 gav Bjørn Rogstad en analyse av distriktsbankenes likviditet og utlån. Vi vil nå følge opp noen av problemstillingene som Rogstad reiste, samtidig som nytt stoff føyes til.

Hva som skal regnes som distriktsbank, er ikke uten videre gitt. Flere forskjellige

definisjoner kan tenkes. Vi har i denne artikkelen valgt å betegne forretningsbanker med hovedkontor utenom Oslo og Bergen som distriktsbanker. Slik definert, var det ved utgangen av 1979 14 selvstendige distriktsbanker i Norge, og de stod for ca. 21% av forretningsbankenes samlede forvaltningskapital.

Teksttabell 1. Balansesammendrag for distriktsbanker og for øvrige forretningsbanker

	Prosentvis andel av forvaltnings- kapitalen pr. 31/3 1975		Prosentvis andel av forvaltnings- kapitalen pr. 31/3 1980		Endring i andel i perioden	
	Distrikts- banker	Øvrige banker	Distrikts- banker	Øvrige banker	Distrikts- banker	Øvrige banker
<i>Eiendeler:</i>						
Primærlikvider	2,3	3,1	2,6	5,0	0,3	1,9
Norske ihendehaverobligasjoner	18,9	21,4	22,1	25,6	3,2	4,2
Innskudd i norske forretnings- og sparebanker	2,1	2,9	1,3	2,1	-0,8	-0,8
Innskudd i utenlandske banker	1,8	3,7	0,9	2,8	-0,9	-0,9
Utlån til publikum ¹⁾	70,8	62,6	68,2	57,0	-2,6	-5,6
Øvrige eiendeler	4,1	6,3	4,9	7,5	0,8	1,2
Sum eiendeler (forvaltningskapital)	100,0	100,0	100,0	100,0	0	0
<i>Gjeld og egenkapital:</i>						
Innskudd fra kunder, ekskl. særinnskudd og termin under ett år	50,9	46,3	53,4	47,6	2,5	1,3
Innskudd fra kunder på særvilkår og termin under ett år	21,5	22,7	24,5	24,1	3,0	1,4
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	8,9	7,0	1,9	4,0	-7,0	-3,0
Innskudd fra og lån i Norges Bank	3,4	1,6	4,0	0,4	0,6	-1,2
Innskudd fra utlandet	1,6	6,8	2,0	9,1	0,4	2,3
Annen gjeld	7,9	9,6	9,3	9,5	1,4	-0,1
Aksjekapital	3,1	3,0	2,6	2,7	-0,5	-0,3
Avsetninger, fond etc.	2,7	3,0	2,3	2,6	-0,4	-0,4
Sum gjeld og egenkapital (forvaltningskapital)	100,0	100,0	100,0	100,0	0	0

¹⁾ Ekskl. lisensierte valutalån.

Balansestructur

Teksttabell 1 viser sentrale balanseposter i distriktsbanker og i øvrige forretningsbanker. Den viser at distriktsbankene har relativt mindre av sine midler plassert i ihendehaverobligasjoner enn andre forretningsbanker. Forskjellen må ses i sammenheng med lavere plasseringsplikt for nordnorske banker, som teller relativt mye i gruppen av distriktsbanker. Tilsvarende har distriktsbankene relativt mer av midlene plassert som utlån til publikum. Ellers kan vi merke oss at innskudd i utenlandske banker ikke betyr så mye for distriktsbankene.

På gjeldssiden var andelen som gjaldt innskudd fra kunder, størst i distriktsbankene, og den høyere andel falt stort sett på andre typer innskudd enn de på særvilkår og/eller på termin under ett år. Relativt lite interbankmidler var plassert i distriktsbankene, men lån og innskudd fra Norges

Bank utgjorde en noe høyere andel i distriktsbankene. Innskudd fra utlandet betyr lite for dem, men er relativt betydelige i andre banker.

Forskyvninger de siste fem år viser at kundeinnskuddenes andel av forvaltningskapitalen er økt i begge bankgrupper, men mest i distriktsbankene. Samtidig er interbankinnskuddenes andel gått markert ned, også her er utslagene størst i distriktsbankene.

På eiendelssiden er — som ventet — andelen av ihendehaverobligasjoner økt. Veksten var noe mindre i distriktsbankene på grunn av lavere plasseringsplikt for nordnorske banker. Utlånsandelen gikk ned i begge bankgrupper — mest i "de øvrige" forretningsbanker.

Avsetninger og fond teller i dag relativt sett omtrent like mye i begge bankgrupper, og for begge har det vært en viss nedgang de siste fem år.

Teksttabell 2. Fordeling av utlån og innskudd på sektorer.
Distriktsbanker og øvrige banker

	Prosentvis andel pr. 31/12 1977		Prosentvis andel pr. 28/2 1980		Endring i perioden. (Prosent)			
	Distrikts- banker	Øvrige banker	Distrikts- banker	Øvrige banker	I fordeling av utlån/innskudd		Vekst i massen	
					Distrikts- banker	Øvrige banker	Distrikts- banker	Øvrige banker
<i>Utlån til publikum:</i>								
Kommuneforvaltning	4,0	2,8	5,0	3,8	1,0	1,0	51,4	60,0
Foretak	46,7	55,5	45,0	51,4	-1,7	-4,1	16,5	9,1
Personlige næringsdrivende	10,3	6,2	12,6	7,6	2,3	1,4	48,1	43,9
Lønnstakere og andre private	39,0	35,5	37,4	37,2	-1,6	1,7	15,9	23,5
Sum utlån til publikum	100,0	100,0	100,0	100,0	0	0	20,9	17,8
<i>Innskudd fra publikum:</i>								
Kommuneforvaltning	11,6	8,6	10,8	5,7	-0,8	-2,9	26,8	-13,6
Foretak	31,2	43,3	32,4	44,8	1,2	1,5	43,0	36,9
Personlige næringsdrivende	5,0	3,2	5,5	3,1	0,5	-0,1	50,0	30,9
Lønnstakere og andre private	52,2	44,9	51,3	46,4	-0,9	1,5	35,0	37,3
Sum innskudd fra publikum	100,0	100,0	100,0	100,0	0	0	37,3	32,5

Sektorstrukturen

I tekstabell 2 ser vi hvordan utlån og innskudd er fordelt på sektorer. Tall pr. utgangen av februar i år er her sammenliknet med desember 1977.

Vi ser at fordelingen av *utlån* på sektorer er ganske lik i de to bankgrupper dersom vi betrakter foretak og personlige næringsdrivende under ett. Splitter vi opp, blir bildet noe annerledes, idet foretakssektoren klart betyr mer for "øvrige" forretningsbanker, mens personlige næringsdrivende betyr relativt mer for distriktsbankene. Forholdene var omtrent slik ved utgangen av 1977 også. Vi kan likevel merke oss at utlån til personlige næringsdrivende relativt sett er økt noe i distriktsbankene, mens andelen til lønnstakere er falt litt. For de "øvrige" forretningsbanker ser vi en viss oppgang for lønnstakere og personlige næringsdrivende, mens foretaksandelen har gått ned.

Når det gjelder sektorfordelingen av *innskudd*, legger vi merke til at kommuner, lønnstakere og personlige næringsdrivende betyr relativt mer i distriktsbankene enn i andre forretningsbanker. Men her betyr til gjengjeld foretakene mer.

I begge bankgrupper er innskudd fra kommuner gått ned siden 1977, mens foretakenes andel er økt. Lønnstakernes andel er gått ned i distriktsbankene og opp i de øvrige.

Vi registrerer at distriktsbankene siden 1977 har hatt en noe større vekst i både innskudd og utlån enn de andre.

Av tekstabell 3 ser vi at utlansprosenten steg i begge bankgrupper for kommunene, mens foretak og lønnstakere stod for en nedgang. For personlige næringsdrivende var det en svak nedgang i distriktsbankene, mens det var en sterk oppgang i de øvrige banker.

Tekstabell 4. Utlån til næringslivet pr. utgangen av 1979, fordelt på næringsgrupper

	Distriktsbanker		Øvrige banker	
	Mill. kroner	Prosent	Mill. kroner	Prosent
Jordbruk, skogbruk, fiske og fangst	447	7,0	666	3,2
Bergverksdrift, industri, kraft- og vannforsyning	1 851	29,1	6 496	31,4
Bygge- og anleggsvirksomhet	442	6,9	1 438	7,0
Handel	2 002	31,5	6 339	30,6
Hotell- og restaurantdrift	185	2,9	490	2,4
Sjøfart, transport etc.	441	6,9	1 639	7,9
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	572	9,0	2 390	11,6
Sosial og personlig tjenesteyting	425	6,7	1 232	5,9
Sum	6 365	100,0	20 690	100,0

Tekstabell 3. Utlån i prosent av innskudd, totalt og pr. sektor. Distriktsbanker og øvrige banker

	Prosent pr. 31/12 1977		Prosent pr. 28/2 1980		Endring i perioden	
	Distriktsbanker	Øvrige banker	Distriktsbanker	Øvrige banker	Distriktsbanker	Øvrige banker
Kommuneforvaltning	37,6	31,2	44,9	57,9	7,3	25,6
Foretak	163,9	124,2	133,6	99,0	-30,3	-25,2
Personlige næringsdrivende	224,5	189,8	221,5	208,6	-3,0	18,8
Lønnstakere og andre private	82,0	76,9	70,4	69,2	-11,6	-7,7
Publikum i alt	109,5	97,0	96,4	86,3	-13,1	-10,7

Næringsstrukturen

Teksttabell 4 viser hvordan utlånene til næringslivet fordeler seg på næringer. Stillingen ved utgangen av 1979 viste at fordelingen var ganske jevn i de to bankgrupper med industri og handel som de dominerende. Lån til primærnæringene betyr noe mer for distriktsbankene enn for de andre. På den annen side betyr lån til finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet noe mindre.

Geografisk fordeling av utlån og innskudd

Bankene gir årlige oppgaver over utlån og innskudd med opplysning om låntakers og innskyters kommune. Når det gjelder flerbedriftsforetak, knytter kommunetilhørigheten seg til hovedkontorets beliggenhet. Slike foretak har ofte hovedkontor i en større by, mens virksomheten kan være landsomfattende. Man kan dessuten anta at det særlig er de større bankene som er bankforbindelse for flerbedriftsforetakene. Den geografiske spredning av utlån og innskudd kan derfor være undervurdert i de oppgaver som de større bankene sender inn.

Teksttabell 5. Bevilgede utlån pr. utgangen av 1978. (Mill. kroner)

	I alt	Herav til låntakere i DUFs virkeområde
Distriktsbanker	11 735	5 830
Øvrige forretningsbanker	41 203	7 477
Herav: De tre storbanker ¹⁾	34 311	5 707
Forretningsbanker i alt	52 938	13 307
<i>Prosentvis fordeling:</i>		
Distriktsbanker	22	44
Øvrige forretningsbanker	78	56
I alt	100	100

¹⁾ Inklusive Andresens Bank.

Utlånene. Av teksttabell 5 ser vi at distriktsbankene ved utgangen av 1978 stod for 22% av forretningsbankenes totale bevilgede utlån til publikum. Ser vi på lån til låntakere i de kommuner som faller innenfor virkeområdet til Distriktenes utbyggingsfond (DUF), og som det må antas å knytte seg spesiell distriktpolitisk interesse til, var distriktsbankenes andel hele 44%.

Som det fremgår av teksttabell 6, utgjorde distriktsbankenes *innskudd* fra publikum 21% av forretningsbankenes samlede innskudd fra denne sektor pr. 31. desember 1978. Innskuddsandelen fra innskytere i DUFs virkeområde var for distriktsbankene 47% på samme tidspunkt.

Ved å sammenholde utlån til og innskudd fra publikum i DUFs virkeområde, får vi en indikasjon på den "nettokreditt" som via forretningsbankene tilflyter dette området. Det er gjort i teksttabell 7. Den viser at av en samlet "nettokreditt" på 4 051 mill. kroner ved utgangen av 1978 stod distriktsbankene for 36%, de tre store forretningsbanker (inkl. Andresens Bank) for 44% og de øvrige forretningsbanker med hovedkontor i Oslo og Bergen for de resterende 20%.

Teksttabell 6. Innskudd fra publikum pr. utgangen av 1978. (Mill. kroner)

	I alt	Herav fra innskytere i DUFs virkeområde
Distriktsbanker	9 365	4 390
Øvrige forretningsbanker	34 871	4 866
Herav: De tre storbanker ¹⁾	28 934	3 908
Forretningsbanker i alt	44 236	9 256
<i>Prosentvis fordeling:</i>		
Distriktsbanker	21	47
Øvrige forretningsbanker	79	53
I alt	100	100

¹⁾ Inklusive Andresens Bank.

*Teksttabell 7. Utlån og innskudd fra publikum i DUFs virkeområde.
(Mill. kroner pr. utgangen av 1978)*

	Utlån	Innskudd	"Netto- kreditt" (1)-(2)
	(1)	(2)	
Distriktsbanker	5 830	4 390	1 440
Øvrige forretningsbanker	7 477	4 866	2 611
Herav: De tre storbanker ¹⁾	5 707	3 908	1 799
Forretningsbanker i alt	13 307	9 256	4 051

¹⁾ Inklusive Andresens Bank.

Inntekts- og utgiftsstruktur

Med utgangspunkt i blant annet bankenes årlige resultatregnskaper kan man vise inntekts- og utgiftsstørrelser i prosent av "midlere" forvaltningskapital. (I praksis et gjennomsnitt basert på oppgaver over forvaltningskapitalen pr. utgangen av de enkelte måneder.) Slike prosenttall sier noe om mønsteret i bankenes inntekter og utgifter og dessuten noe om hvor det er strukturelle ulikheter mellom bankene.

Teksttabell 8 viser inntektsstrukturen. Det fremgår at de samlede inntekter i 1979 – regnet i forhold til midlere forvaltningskapital – var noe lavere i distriktsbankene enn i de andre. Avkastningen på utlån var imidlertid klart høyere i distriktsbankene. Noe av forskjellen kan tilskrives at distriktsbankene har en større andel av sine midler plassert i utlån (lavere plasseringsplikt for nordnorske forretningsbanker), og noe skyldes at distriktsbankene beregner seg høyere rente og kredittprovisjon enn de øvrige banker. I 1979 utgjorde rente og kredittprovisjoner 12,6% av midlere *utlån* i distriktsbankene mot 12,2% i de øvrige forretningsbanker.

For øvrig kan vi merke oss at renteinntekter på utenlandske bankinnskudd betyr lite i distriktsbankene. Det samme gjelder kursgevinst på valuta. At inntekter på verdipapirer utgjør en relativt lav andel i

distriktsbankene, henger igjen sammen med mindre beholdninger, fordi nordnorske forretningsbanker er underlagt lavere plasseringsplikt.

Teksttabell 9 viser at også utgiftene utgjør en mindre andel i distriktsbankene. Forskjellen er her noe større enn for inntektenes vedkommende.

Distriktsbankene hadde klart høyere renteutgifter på innskudd fra kunder – utenom innskudd på særvilkår og termin under

*Teksttabell 8. Inntekter i prosent av midlere forvaltningskapital i 1979.
(Oppskrivninger og bygninger holdt utenom)*

	Distrikts- banker	Øvrige banker	Forretnings- banker i alt
Renteinntekter på innenlandske bankinnskudd	0,09	0,15	0,14
Renteinntekter på utenlandske bankinnskudd	0,09	0,23	0,20
Inntekter på verdipapirer	1,77	2,13	2,06
Rente- og kredittprovisjon på utlån	8,81	7,47	7,75
Andre provisjoner og gebyrer	0,55	0,84	0,78
Kursgevinst på valuta-beholdning og valuta-transaksjoner	0,28	0,78	0,68
Andre inntekter, oppskrivninger etc.	0,20	0,42	0,37
Sum	11,79	12,02	11,98

Teksttabell 9. Utgifter i prosent av midlere forvaltningskapital i 1979

	Distrikts- banker	Øvrige forretnings- banker	Forretnings- banker i alt
Renteutgifter på innskudd fra kunder, ekskl. termin og særvilkår under ett år	3,04	2,67	2,75
Renteutgifter på innskudd fra kunder på termin og særvilkår under ett år	2,34	2,34	2,34
Renteutgifter på innskudd fra innenlandske banker (ekskl. Norges Bank)	0,40	0,36	0,37
Renteutgifter på innskudd fra utenlandske banker	0,31	0,75	0,66
Renteutgifter på lån og innskudd fra Norges Bank	0,28	0,12	0,15
Renteutgifter på annen gjeld	0,08	0,04	0,05
Lønninger, honorarer m.v.	1,94	2,06	2,04
Kurstap på valuta	0,07	0,44	0,37
Andre utgifter, tap m.v.	2,33	2,40	2,38
Sum	10,79	11,18	11,11

ett år. Renteutgiftene på særvilkår og termin under ett år utgjorde samme andel i begge bankgrupper. Det var stort sett tilfellet også for renteutgifter på innenlandske bankinnskudd (ekskl. Norges Bank). Renteutgifter på utenlandske bankinnskudd dominerte relativt sett i "øvrige" banker. Renteutgifter på lån og innskudd fra Norges Bank veide derimot tyngst i distriktsbankene. Dette kan blant annet tilskrives den ulike balansestrukturen i de to bankgruppene.

Til slutt, i teksttabell 10, ser vi på rentemarginen for utlån/innskudd. Rentemarginen er tilnærmet lik i de to bankgrupper. I distriktsbankene er imidlertid både utlånsrenter (inkl. provisjon) og innskuddsrenter i gjennomsnitt høyere enn i de øvrige banker.

Man bør være oppmerksom på at dersom avkastningen på ihendehaverobligasjoner var tatt med i beregningen, ville rentemarginene blitt klart mindre.

Teksttabell 10. Rentemargin (inkl. kredittprovisjoner) for utlån/innskudd i 1979 (Mill. kroner og prosent)

	Distrikts- banker	Øvrige banker	Forretnings- banker i alt
1. Renteinntekter på innenlandske utlån	1 143,2	3 744,0	4 887,2
2. Kredittprovisjoner på innenlandske utlån	196,3	516,1	712,4
3. Renter og kredittprovisjoner på innenlandske utlån i alt	1 339,5	4 260,1	5 599,6
4. Midlere utlån	10 611,1	34 822,2	45 433,3
5. 3 i prosent av 4	12,6%	12,2%	12,3%
6. Renteutgifter på innenlandske innskudd fra kunder	817,8	2 840,8	3 658,6
7. Midlere innskudd	11 466,2	41 837,3	53 303,5
8. 6 i prosent av 7	7,1%	6,8%	6,9%
9. Margin (5-8)	5,5%	5,4%	5,4%

Likviditetsregulering og valutaintervensjonspolitikk

*Harald Roseng,
konsulent i Kredittpolitisk avdeling, og
Geir Bergvoll,
konsulent i Valutaavdelingen i Norges Bank*

Kredittbudsjettet, som er en del av nasjonalbudsjettet, viser hvilken kreditt-tilførsel til private og kommuner som anses å være forenlig med de realøkonomiske mål en har for økonomien. Budsjettet blir fremlagt i september året i forveien og revidert i mai og september. Avvik fra de budsjetterte tall som ikke skyldes endrede målsettinger (eller nye anslag på størrelser som ikke har karakter av målstørrelser), søker en å motvirke gjennom økonomiske tiltak.

Nasjonalbudsjettet inneholder en tabell som viser hvilken virkning det økonomiske opplegget vil ha på veksten i publikums likviditet (pengemengden). Det stilles imidlertid ikke opp noen selvstendig målsetting for utviklingen i pengemengden, og avvik fra prognosetallene fører normalt ikke til tiltak fra myndighetenes side unntatt når avviket har sammenheng med størrelser som myndighetene har knyttet andre målsettinger til, som f.eks. bankenes utlansvekst.

Virkemidler og institusjonelle forhold i norsk pengepolitikk.

Kreditt-tilførselen fra de *innenlandske kilder* bestemmes i stor utstrekning ved direkte bevilgninger av folkevalgte organer (statsbankenes utlansrammer), rammer fastsatt for de enkelte institusjoner (skadeforsikringsselskap, finansieringsselskap) og regulering av adgangen til å legge ut obligasjoner (kredittforeninger, industribedrifter, kommuner etc.). Reguleringen av kreditten fra utlandet er behandlet i eget avsnitt lenger fram i artikkelen.

Kreditt-tilførselen fra forretnings- og sparebankene søker myndighetene derimot å styre på en mer indirekte måte gjennom bankenes likviditet. Kredittloven gir myndighetene blant annet adgang til å pålegge bankene primærreservekrav. Det vil si at bankene må holde en viss del av forvaltningskapitalen i form av primærlikvider. Primærlikvider er definert som bankenes beholdning av sedler og mynt, innskudd på folio i Norges Bank og Postgiro og beholdningen av norske statskasseveksler.

I den kortsiktige styringen av banklikviditeten legger en stor vekt på pengemarkedsrenten. Når en ser bort fra mulighetene for kapitalinngang fra utlandet, må bankene finansiere en tilstramning, f.eks. en økning av primærreservekravet, ved økte lån i Norges Bank. Slik låneordningen er utformet, betyr dette høyere rente på marginale lån i Norges Bank og derved også høyere rente på pengemarkedet. En økning i rentenivået vil gjøre det ulønnsomt (eller i alle fall mindre lønnsomt) å finansiere økte utlån ved kortsiktige lån i pengemarkedet. (Med pengemarkedet tenker en her først og fremst på interbankmarkedet, inklusive swap-markedet samt særinnskudd fra kunder.) Erfaringene har imidlertid vist at i perioder med stor etterspørsel etter kreditt har en måttet holde rentenivået svært høyt i en lengre periode før en har sett effekten på bankutlånene. Dette førte til at låneordningen i Norges Bank ble endret fra og med 1979. Det nye er at dersom en bank låner i Norges Bank utover en viss ramme (dvs. at banken må ta opp såkalte B-lån), vil banken bli pålagt å holde utlansveksten under en viss grense i den påfølgende

seksmånedersperioden. Dette betyr blant annet at jo større del av banksystemet som blir nødt til å ta opp B-lån, dess bedre kontroll vil myndighetene ha over utlånsutviklingen.

I situasjoner hvor en ønsker at bankene skal måtte ta opp B-lån, er det derfor essensielt at tilstramningstiltakene fra myndighetenes side ikke motvirkes av kapitalinngang som reduserer bankenes lånebehov i Norges Bank.

Foruten ved de faktorer som myndighetene bruker for å påvirke likviditeten (primærreservekrav, plasseringsplikt, markedspapirer, låneordning i Norges Bank), blir bankenes likviditet også bestemt av nettoutbetalinger fra staten, av endringer i publikums kassehold og av bankenes netto-salg av valuta til Norges Bank.

Likviditetsvirkningen av statens transaksjoner er preget av skatteinnbetalinger og de plasseringspliktige institusjoners kjøp av statsobligasjoner. Siden disse faller på samme tidspunkt hvert år, har nettoutbetalingene fra staten klare sesongsvingninger. Likeledes er utviklingen i publikums kassehold kjennetegnet av økning i samband med ferier og større høytider.

I første halvdel av 1970-årene var publikums innbetalinger til staten større enn utbetalingene, slik at det fant sted en likviditetsinndragning ved statens transaksjoner. Som følge av svekket finanspolitikk og økte utlån fra statsbankene har dette endret seg, og fra og med 1975 har det vært en kraftig likviditetstilførsel fra staten. I perioden 1975–78 ble en del av dette nøytralisert ved at bankene måtte kjøpe valuta i Norges Bank for å dekke publikums driftsunderskudd overfor utlandet. Resten måtte myndighetene binde gjennom heving av plasseringsplikten, primærreservekravet og salg av Norges Banks markedspapirer. Særlig stor binding måtte til i 1979, da det i tillegg til likviditetstilførselen fra det offentlige også ble tilført kroner gjennom Norges Banks kjøp av valuta fra bankene.

Den tradisjonelle metoden for å styre bankenes utlån gjennom likviditeten går alltid ut på å påvirke deres lånebehov og -vilkår i Norges Bank og derved indirekte rentenivået i pengemarkedet, eller på å få en mer direkte kontroll med utlånene ved å tvinge bankene til å ta opp B-lån.

For å kunne dosere virkemidlene med sikte på å oppnå en ønsket likviditetsstramhet, er det viktig at en har rimelig gode anslag på den forventede utviklingen i de ikke-policybestemte faktorene som påvirker likviditeten. Når slike anslag er gjort, kan en regne ut hvilken likviditetsinndragning som må til for å bringe bankene tilstrekkelig høyt opp i transjene i Norges Bank. Denne likviditetsinndragningen skjer normalt ved å pålegge bankene økte primærreservekrav eller ved å legge ut markedspapirer, men også reduksjon av transjestorrelsene, eller til og med suspensjon av hele den automatiske låneordningen som bankene har i Norges Bank, har vært tatt i bruk. Tilstramningen kan også skje ved å heve renten på bankenes lån i Norges Bank.

Endringer i plasseringsplikten (den andelen av veksten i forvaltningskapitalen som bankene må plassere i obligasjoner), anvendes også for å påvirke bankenes likviditet, men dette virkemiddel brukes hovedsakelig når det er klart at likviditetsbindingen skal være av mer permanent karakter.

Interne likviditetspåvirkende faktorer og lekkasje via utenriksøkonomien

Hovedmålsettingen i norsk valutareguleringspraksis i dag er å få best mulig pengepolitisk styring. Tidligere var hensynet til de knappe valutabeholdninger avgjørende. I de første årene etter krigen var norsk valutareguleringspraksis restriktiv både med hensyn til løpende betalinger og kapitaltransaksjoner med utlandet. Siden den tid har det, som et resultat av forpliktelser i internasjonale avtaler Norge har inngått,

skjedd en gradvis liberalisering. Dette gjelder spesielt kommersielle kreditter knyttet til vareeksport og -import. På kort sikt kan endringer i sammensetningen av slike kreditter, som følge av endringer i relative renteforhold, kursforventninger m.v., gi betydelige utslag på kapitalbalansen (leads and lags). Denne lekkasjeeffekten kan derfor medføre ekstra problemer i den løpende penge- og valutapolitiske styring.

Generelt krever opptak av lån i utlandet lisens i hvert enkelt tilfelle. I praksis har sektorene utenriks sjøfart og oljevirksohmheten automatisk adgang til utenlandsfinansiering. Det er det store importinnholdet i slike investeringer som er bakgrunnen for vår liberale holdning til disse sektorene. Det betyr at disse investeringene bare i begrenset grad påvirker bruken av innenlandske realressurser. Oljevirksohmheten reguleres dessuten ved konsesjonslovgivningen.

Søknader om lån i utlandet fra andre sektorer, dvs. "fastlands-Norge", lisensieres individuelt. Det totale omfang av lån i utlandet for disse næringene fastlegges i de årlige nasjonalbudsjettene.

Lån fra valutainnlending til -utlending underlegges vanligvis en restriktiv regulering. Rentevilkårene i Norge har gjort det nødvendig å legge relativt strenge betingelser på alle former for finansielle plasseringer i utlandet.

Direkte investeringer i utlandet i form av overføring av kapital fra norske industriforetak for oppretting av salgsselskaper og produksjonsbedrifter lisensieres liberalt. Av nærings- og skattepolitiske årsaker reguleres skipsfartens direkte investeringer i utlandet restriktivt. Direkte investeringer i Norge vil vanligvis være betinget av konsesjonsbehandling. Når slikt samtykke foreligger, innvilges lisens nesten automatisk.

Vår valutaregulering er restriktiv når det gjelder nordmenns finansielle plasseringer i utlandet. Vanligvis gis det ikke anledning til å ha innskudd i utenlandske banker eller til å kjøpe utenlandske verdipapirer utenom

"security-markedet". Imidlertid vil bedrifter med løpende betalingsforpliktelser i utenlandsk valuta etter søknad kunne få opprette valutakonti. I prinsippet skal innestående på disse konti stå i rimelig samsvar med den enkelte bedrifts løpende ut- og innbetalinger. Denne bestemmelsen har ikke vært til hinder for store svingninger i de privates valutabeholdninger avhengig av kursforventninger, relative renteforhold og likviditetssituasjonen i Norge.

Formålet med reguleringen av bankenes valutadisposisjoner har vært å hindre dem i å ekspandere på det innenlandske kredittmarked med basis i lån fra utlandet, eller å foreta uønskede kapitalplasseringer i utlandet. Stort sett ble målsettingen tidligere ivarettatt ved at bankenes nettovalutaposisjoner og/eller brutto gjeld til utlandet var underlagt individuelt fastsatte tak. Takene ble imidlertid satt så vidt høyt at bank-systemet totalt under normale likviditetsforhold ikke støtte på reelle beskrankninger.

Fra 1. november 1978 er reguleringen av bankenes valutadisposisjoner endret. Bankene er nå pålagt å holde *totalposisjonen* i valuta tilnærmet lik null. Med det menes at summen av bankens spot- og terminposisjon i valuta skal være omtrent null. (Bankene tillates altså å holde åpne posisjoner i *enkelt-valutaer*.) Alle aktiva- og passivposter i utenlandsk valuta regnes normalt med i totalposisjonen, men aksjer i utenlandske datterbanker kan etter søknad unntas.

Under den tidligere takreguleringen av bankene kunne en observere kraftige svingninger i totalposisjonene avhengig av likviditetssituasjonen i Norge. Når totalposisjonen nå er regulert, vil en hindre slike svingninger ettersom ethvert lån i utenlandsk valuta da skal motsvares av en tilsvarende valutafordring. Ved en stram likviditetspolitikk innenlands hadde bankene tidligere en tendens til å kompensere for likviditetstapet ved å låne opp ute

(innenfor "taket") uten ekstra kostnader. Under det någjeldende system må slike lån kurssikres, og en stram likviditetspolitikk vil øke kurssikringskostnadene. Dersom penge- og terminmarkedet fungerer normalt, sikrer reguleringen av bankenes totalposisjon at prisen på marginal likviditet blir den samme enten midlene skaffes på interbank-kronemarkedet eller i utlandet. Likeledes vil det i en situasjon med rommelig likviditet innenlands isolert sett være lønnsomt for bankene å nedbetale utenlandsk gjeld. Regulering av totalposisjonen sikrer imidlertid at slik fordringsøkning (gjeldsreduksjon) må kurssikres. Derved vil markedskreftene virke til at kostnadene ved kurssikringen oppveier gevinsten ved relativt høyt rentenivå i utlandet.

Det er en nær sammenheng mellom spot- og terminmarkedet for valuta (særlig etter overgangen til flytesystemet), og det var et forhold som spilte avgjørende rolle da man gikk over til å regulere bankenes totalposisjon. På grunn av en relativt stram likviditetspolitikk i Norge har det jevnt over vært fordelaktig for næringslivet å kurssikre valutainntektene ved å selge terminvaluta. Bankene må på sin side kurssikre dette ved å låne spot. Det tidligere taket på bankenes gjeld til utlandet kunne virke begrensende på næringslivets muligheter til å sikre sine fordringer i valuta. Reguleringen av totalposisjonen innebærer imidlertid ingen slike hindringer – et forhold som er blitt særlig viktig ved fremveksten av oljevirkomheten i Nordsjøen. Oljeselskapenes inntekter er i utenlandsk valuta, mens skatter og avgifter skal betales i norske kroner. Ettersom skattene forfaller til betaling gjennomsnittlig et halvt år etter opptjening, får oljeselskapene behov for å terminsikre skattebetalingene. (Av hensyn til likviditetsstyringen har plikten til omveksling av valuta i praksis vært suspendert for oljeselskapenes vedkommende.) Etter hvert som oljeselskapenes skatteforpliktelser øker, vil deres behov for krone-terminfordringer på norske

banker kunne bli over 20 milliarder kroner. Vår någjeldende regulering av bankenes valutaposisjoner gjør det mulig å kjøpe kroner på termin i et slikt omfang.

Før innføringen av totalposisjonsreguleringen kunne bankene, som nevnt, motvirke den innenlandske likviditetspolitikk ved å tilpasse bruttogjelden til utlandet innenfor de individuelle tak avhengig av hvor villige de var til å ta kursrisiko. Rentekostnadene ble da uavhengige av den interne likviditetssituasjon. Når bankene under någjeldende regulering av totalposisjonen ønsker å skaffe seg ekstra likviditet, vil de finne at kostnadene ved å låne i utlandet totalt sett tilsvarer kostnadene ved lån på interbankmarkedet. Isolert sett skulle dette bety at bankene ikke har incitament til å bruke det utenlandske kapitalmarkedet som "strikk" ved endringer i likviditetsforholdene i Norge. Det kan dog tenkes situasjoner hvor bankene finner det formålstjenlig å by opp terminkursen for derved å skaffe seg likviditet selv om alternative og billigere finansieringsmuligheter finnes på det innenlandske marked. F.eks. kan en bank med behov for kroner i et "tørt" interbank-kronemarked vurdere ekstrakostnadene ved de betingelser som pålegges ved bruk av B-lånsordningen i Norges Bank som så store at de benytter kapital til en klart større pris enn B-lånsrenten. Incitamentet til å benytte terminmarkedet på denne måten, vil blant annet være avhengig av publikums følsomhet for endringer i terminkursene. Dersom små endringer i terminkursen frembringer store endringer i publikums valutaterminfordringer, vil slik ekstra likviditet bli forholdsvis rimelig.

Valutakurspolitikk og likviditetsstyring

Fram til høsten 1979 ble målsettingene i norsk valutakurspolitikk ivaretatt ved at Norges Bank kjøpte eller solgte valuta spot

til bankene. I perioder med forventninger om forandringer i kronkursen kunne intervensjonene på kort tid få stort omfang. Under uroen på valutamarkedene høsten 1978 måtte Norges Bank i løpet av om lag en måned selge valuta for til sammen 5 milliarder kroner. Banksystemet ble følgelig tappet for tilsvarende kronelikviditet. Vanligvis vil Norges Bank i slike tilfeller tilføre kronelikviditet enten ved å utvide bankenes låneadgang, redusere primærresERVEkravet eller ved å kjøpe tilbake markedspapirer. Ettersom denne type kortsiktige kapitaltransaksjoner reverseres etter kort tid, har en måttet stramme til virkemiddelbruken i likviditetsreguleringen for å binde tilført kronelikviditet.

Da Norges Bank høsten 1979 tok i bruk termin- og swap-intervensjoner, innebar det en aktivisering av to viktige virkemidler i den kortsiktige likviditetsstyringen.

Hvis terminintervensjoner skal få virkninger på spotkursen, forutsetter det at bankene kurssikrer den termingjeld/fordring de opparbeider på sentralbanken. Reguleringen av bankenes totalposisjon sikrer dette. Dersom Norges Bank kjøper valuta på termin fra en bank, får banken en termingjeld i valuta. Den må igjen normalt kurssikres ved en økning av spotfordringene i valuta (reduksjon av spotgjelden). Terminintervensjonen fører derfor til økt kapital-eksport som isolert sett reduserer valutaoverskuddet og dermed et eventuelt appresieringspress. Tilsvarende vil bankene ved kurssikringsoperasjoner sikre økt kapitalimport dersom sentralbanken selger valuta på termin. Hvis terminmarkedet fungerer tilfredsstillende, vil virkningen på spotkursen bli den samme som ved tilsvarende spotintervensjoner.

En betydelig fordel ved terminintervensjoner ligger nettopp i det forhold at det gir muligheter for å styre tidspunktet for likviditetsvirkningene av valutaintervensjoner. I Norge har belastningene på likviditeten i banksystemet et klart sesongmøns-

ter. Det skyldes i første rekke at innbetalinger av skatt og at de plasseringspliktige institusjoners obligasjonskjøp er knyttet til noen få korte perioder hvert år. Bankenes behov for og muligheter til å oppta lån i Norges Bank reflekterer dette. Ved et overskudd av valuta i det norske marked med tilhørende behov for intervensjoner fra Norges Bank kan terminkjøp av valuta med kontrakter av passende løpetid sikre at likviditetsvirkningen av intervensjonene kommer i perioder hvor banksystemets likviditet er belastet. Innenfor visse grenser kan altså terminintervensjonene være et alternativ til bankenes lån i Norges Bank. På tilsvarende måte vil valutaterminsalg kunne tilpasses slik at likviditetsinndragningen faller sammen med tidspunkter da bankene ifølge sesongmønsteret har rommelig likviditet.

Vanligvis kan en ikke vente at omfanget av intervensjonene akkurat passer til den likviditetsmengde det i en gitt situasjon er ønskelig å tilføre, eventuelt trekke inn fra, banksystemet. Som nevnt innledningsvis i dette avsnitt, har Norges Bank særlig benyttet primærresERVEkrav, endring i låneordningen eller markedspapirer for å nøytralisere likviditetsvirkningene av valutaintervensjoner. Valuta-swaper fremstår som et egnet supplement til disse virkemidlene.

I en situasjon med underskudd av valuta i markedet vil likviditeten i valutabankene bli presset. Likviditet kan da tilføres ved at Norges Bank byttelåner (swaper) kroner mot valuta med bankene. Via interbankmarkedet vil effekten spre seg til de andre bankene. Samtidig med at disse tilføres kronelikviditet, oppnår sentralbanken å øke valutareservene fram til oppløsningen av swap-avtalens termindel. Norges Bank blir dermed bedre i stand til å møte et fortsatt press mot norske kroner.

En av swapenes betydelige fordeler i forhold til alternative virkemidler som markedspapir, primærresERVEkrav og endringer i låneadgangen i Norges Bank ligger i fleksi-

biliteten med hensyn til valg av løpetid. Markedspapirer utstedt av Norges Bank har løpetid tre måneder, mens en utvidelse av låneadgangen minst må gjøres gjeldende fram til utgangen av hver låneperiode, dvs. opp til to måneder. Problemet med endring av primærreservekravet ligger i at det tar tid å få effektivert en slik beslutning. Disse virkemidlene binder derfor Norges Bank til en bestemt likviditetspolitikk for en gitt periode. Bruk av swaper innebærer ikke samme binding, idet dette virkemiddelet muliggjør likviditetstilførsel som i tid kan tilpasses den aktuelle situasjon.

Behovet for å bruke nye virkemidler i norsk valutaintervensjonspolitikkk ble tydelig i løpet av 1979. Allerede på et tidlig tidspunkt ble det klart at utlånsveksten i forretnings- og sparebankene ville overstige de rammer som var presentert i nasjonalbudsjettet. For å få kontroll med utlånsveksten, ble det i løpet av sommeren og høsten gjennomført tilstramningstiltak som tok sikte på å øke bankenes opplåning i Norges Bank så mye at en vesentlig del av banksystemet ble nødt til å oppta B-lån. (Banker som tar opp B-lån, blir pålagt å holde utlånsveksten under en viss grense i

den påfølgende seksmånedersperioden.) Dersom dette skulle lykkes, var det helt avgjørende at bankene ikke ble tilført kroner ved at Norges Bank ble nødt til å intervensere i spotmarkedet for å holde kursen på norske kroner. Fra årsskiftet og fram til september ble det tilført 3,5–4 milliarder kroner gjennom slike intervensjoner. Disse var for en stor del resultatet av oljeselskapenes behov for terminsikring av påløpne, ikke innbetalte skatter. Via bankenes kurssikringsprosedyre kom denne valuta spot inn i markedet, og Norges Bank måtte intervensere. Det var grunn til å anta at disse intervensjonene ville fortsette utover høsten og sannsynligvis også tilta i omfang fordi tilstramningstiltakene førte til økt rentenivå på det innenlandske penge-markedet. For å unngå dette, gikk derfor Norges Bank over til å styre kursutviklingen ved intervensjoner i terminmarkedet. Over en lengre periode i oktober kjøpte Norges Bank daglig 20–50 mill. dollar på termin, og i løpet av høsten opparbeidet Norges Bank valutaforordringer på bankene tilsvarende 2,3 milliarder kroner. En oppnådde derved den likviditetsinnstramningen en tok sikte på samtidig som hensynet til kurspolitikken ble ivarettatt.

EDB-baserte databanker og økonomiske modeller

*Jon Solheim,
prosjektleder i Utrednings- og informasjons-
avdelingen i Norges Bank*

Siden begynnelsen av 1950-årene har utviklingen på databehandlingsområdet vært så rask at en for hvert av de siste tre tiår har kunnet snakke om en ny generasjon med "software"-teknologi. Mens det i 50-årene ikke lot seg gjøre å gjennomføre en rekke forskjellige arbeidsprosesser fortløpende på datamaskinen uten at operatøren intervenerte mellom de enkelte operasjoner, var 60-årene preget av automatisering av arbeidsprosessene, og av at brukerne via terminal kunne legge inn og trekke ut data fra hovedmaskinen (batch-system). Gjennom 70-årene forsterket dette utviklingsmonsteret seg ytterligere. Det ble etter hvert utformet interaktive datasystemer der terminaler fra ulike områder kunne knyttes via telefonnettet til en hoveddatamaskin. Samtidig gjennomgikk maskinenes lagringskapasitet og programpakker en rivende utvikling. Den økte kapasiteten til de store datamaskinene har gjort at en ved terminaltilknytning raskt kan løse svært kompliserte beregninger med store datamengder.

Utviklingen i retning av mer intelligente terminaler ventes å forsterke seg i 1980-årene. Det vil bidra til å redusere behovet for langvarig og kostbar kontakt med hovedmaskinen. Mye kan tale for at hovedmaskinens oppgave i økende grad vil bestå i lagring av store mengder av tidsserier og utføring av særlig kompliserte oppgaver. Hoveddelen av beregningsarbeidet og datatransformasjonene vil derimot bli gjort direkte på terminalene.

Utviklingen av de økonometriske modellene for industrilandenes økonomi kan også sies å ha gjennomgått tre hovedfaser. I den første perioden, som ikke minst var preget

av økonomiprofessorene *Frisch* og *Timbergen*, hadde modellene delvis karakter av akademiske arbeider som gjerne ble diskutert i tidsskrifter, på konferanser og lignende steder. I denne perioden betraktet næringslivet, og i mange land også myndighetene, slike modeller med betydelig skepsis. I løpet av 60-årene ble de økonometriske modellene i større grad kvantifisert ved hjelp av regneprogrammer utført av elektroniske datamaskiner. Sosialøkonomisk Institutt ved Universitetet i Oslo, Statistisk Sentralbyrå og Finansdepartementet gjorde i disse årene et internasjonalt sett banebrytende arbeid på modellbyggingområdet, og dette ledet blant annet til utviklingen av de samfunnsøkonomiske modellene MODIS og MSG. Disse modellene ble tidlig integrert i den administrative prosess og akseptert som nyttige hjelpemidler for utformingen av den økonomiske politikk. På dette området kan Norge betegnes som et foregangsland.

De samfunnsøkonomiske modellene i Norge er karakterisert ved utstrakt anvendelse av krysslopsanalyse, mens de inneholder forholdsvis få atferdsrelasjoner. Videre har utviklingen vært preget av klar arbeidsdeling mellom Finansdepartementet, Byrået og etter hvert også Norges Bank, slik at det ikke er blitt utformet konkurrerende modeller. I USA og i økende grad også i Vest-Europa kom modellutviklingen i 60-årene derimot til å bli mer preget av å utarbeide alternative modeller med mange og kompliserte former for atferdssammenhenger, gjerne av dynamisk karakter. I USA representerer Brookings-modellen, Whar-

ton-modellen og modellene utviklet av Federal Reserve eksempler på dette. Med et visst unntak for Federal Reserves modeller har disse ikke på samme måte som i Norge vært integrert i beslutningsprosessen og den økonomiske planlegging.

I løpet av 70-årene ble de atferdsorienterte amerikanske modellene utbygget og forbedret i vesentlig grad. Tilgangen på avanserte datamaskiner gjorde det mulig å løse mer kompliserte problemstillinger. Dette la igjen grunnlag for den utviklingen som har funnet sted på modellområdet etter oljekrisen i 1973–74. Større grad av ustabilitet synes å ha vært brakt inn i de økonomiske forhold etter dette. Forventningsmekanismer, kapasitetsproblemer, eksterne forhold som råvarepriser og oljepriser m.v. er av den grunn trukket mer direkte inn i modellene. Den retning modellutviklingen har tatt etter 1973, kan derfor betegnes som tredje fase.

I USA er tredje fase blant annet kommet til uttrykk i Data Resources Inc. (DRI) og Chase Econometrics USA-modeller. Disse inneholder omfattende ligningssystemer, med et stort antall til dels svært disaggregerte variable, som løses simultant. Alternative simuleringer av endringer i politikk kan utføres, og modellene gir følgende mulighet for gjetninger på myndighetenes valg av opplegg. I Norge har hovedtendensene i modellarbeidet i 70-årene i større utstrekning gått i retning av å forbedre eksisterende kryssløpsbaserte modeller og utvikle delmodeller for utenriksøkonomien, priser og kostnader, energibruk, penge- og kredittforhold (KRØSUS) m.v. Både Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank er imidlertid for tiden i ferd med å utvikle dynamiske kvartalsmodeller. Disse har på mange måter samme særtrekk som de amerikanske, selv om de neppe vil få samme størrelse. Også i Norge kan utviklingen på modellområdet av den grunn klassifiseres som tredje fase.

Senere års utviklingstendenser på modell- og dataområdet

I de senere år har norske økonomer ikke spilt samme rolle internasjonalt sett som i 50- og 60-årene ved utviklingen av nye modeller for økonomisk analyse og politikk. Det til tross for at økonomiske modeller nå er mer anvendt i Norge enn i de fleste andre industriland ved myndighetenes utforming av den økonomiske politikk. Enkelte amerikanske, og etter hvert også noen vest-europeiske institusjoner, har de siste årene vært toneangivende i å lage større, dynamiske økonomiske atferdsmodeller. I disse er det fullt ut gjort nytte av den nye datamaskinteknikkens muligheter for å løse kompliserte ligningssystemer og simulere alternative utviklingsforløp over terminal. Den ulike utviklingen på modellområdet i Norge og USA er dels et resultat av forskjellige institusjonelle forhold, men er også en konsekvens av at det store amerikanske markedet gir langt bedre muligheter for utvikling på kommersiell basis.

I Norge og de fleste vest-europeiske land trekkes ikke økonomiske eksperter som leder datafirmaer på kommersielt grunnlag, på samme måte som i USA, inn i den økonomisk-politiske beslutningsprosessen. Ved siden av sentralbankenes spesielle rolle er det i Vest-Europa fortrinnsvis forskningsinstitusjoner og interesseorganisasjoner som industriforbund, bankforeninger, arbeidstaker- og arbeidsgiverforeninger m.v. som vurderer og utformer alternative opplegg til myndighetenes økonomiske politikk. Analysene fremlagt av Den norske Bankforening og Norges Industriforbund, representerer eksempler på dette. Disse har imidlertid ikke utviklet sine egne modeller og har bare i beskjeden målestokk fått anledning til å anvende sentraladministrasjonens modellapparat som grunnlag for sine alternative opplegg.

Forholdene i 1970-årene lå også på andre

områder spesielt godt til rette i USA for fremveksten av datafirmaene. Mens økonomisk planlegging og bruk av modeller ble sett på med skepsis i USA i 50-årene og endog langt inn i 60-årene, skjedde det en merkbar forandring i 70-årene. Amerikanerne har lagt vekt på å dreie økonomiutdannelsen i retning av økonometri, statistikk og bruk av EDB, og dette har skapt en ny generasjon økonomer med en helt annen holdning til å nyttiggjøre seg kvantitative metoder. Selv om dette også har ledet til ukritisk bruk av slike metoder, har økonomiutdannelsen i Norge trolig vært preget av for stor forsiktighet på dette området. Av den grunn har en i Norge ikke dradd samme nytte av de elektroniske datamaskinene i økonomisk forskning og analyse.

I USA har utviklingen av EDB-baserte databanker tilknyttet modellmuligheter vært dominert av fire private selskaper, DRI, Chase Econometric Associates Inc., Wharton Econometric Forecasting Associates (WEFA/SRI) og Merrill Lynch Economics. Det er vanskelig å få direkte sammenlignbare tall for samlet omsetning og antall kunder, men DRI later til å være den største med Chase som en god nummer to. Wharton har tidligere vært mer knyttet til universitetsmiljø, men har i økende grad kastet seg ut på det kommersielle markedet. En rekke mindre institusjoner har også kommet til, og tendensen går i retning av å konsentrere seg om spesialområder. Data-markedet har i de senere år vært i kraftig vekst, og samlet omsetning for de amerikanske selskapene oversteg 100 mill. dollar i 1979. De fleste kundene er å finne blant USAs 500 største bedrifter. Mindre selskaper og offentlige institusjoner har etter hvert også tatt i bruk slike tjenester. Hovedmarkedet i årene fremover ventes likevel å ligge hos de store bedriftene.

Et fellestrekk ved de fire største institusjonene er at alle ledes av kjente økonomer; DRI av *Otto Eckstein*, Chase av *Mike Evans*, som er avløst av IBMs forecastingjef

Lawrence Chimerine, Wharton av *Lawrence R. Klein* og Merrill Lynch av *Albert Cox*. Foruten at disse har solid akademisk bakgrunn, har alle hatt innflytelsesrike offentlige rådgivningsfunksjoner – som medlemmer av Council of Economic Advisers, økonomiske rådgivere til Presidenten, Presidentkandidater eller til forskjellige senats- og kongresskomitéer. Dette bidrar til at de har god innsikt i avgjørelsesprosessene og sentrale økonomisk-politiske kontakter. Deres vurdering av konjunkturutsiktene inngår derfor som en viktig del av de prognosene datafirmaene utarbeider.

Alle de større amerikanske datafirmaene tilbyr rikholdige softwarepakker, store databaser, økonomiske prognosemodeller, utgir regelmessige oversiktspublikasjoner, arrangerer seminarer og kongresser samt utfører forskjellige former for konsulent-tjenester. DRI har den mest omfangsrike databasen, og den omfatter svært detaljerte tidsserier for de enkelte land så vel som spesialserier for områder som energi, kapitalmarkedet, valutakurser, priser og kostnader m.v. Selv om det fra tid til annen kan være betydelig avstand mellom de prognosene som datainstituttene presenterer, er hovedinntrykket at de er svært like. Der som de sammenlignes med de som blir offentliggjort av OECD, EF-Kommisjonen og IMF, vil en som hovedregel finne at det ikke foreligger avgjørende forskjell i numerisk treffsikkerhet for anslag utarbeidet av private institusjoner og internasjonale organisasjoner. En mulig fordel ved de private firmaers prognoser er at de står friere i å forutsette utformingen av den økonomiske utformingen av den økonomiske politikk i tiden fremover. OECD og IMF presenterer derimot i hovedsak analyser av den økonomiske utvikling ved uendret politikk sammen med anbefalinger om hvordan denne bør endres for at resultatet skal bli bedre enn det prognosene viser. Analysene og vurderingene som inngår i disse økonomiske oversiktene, vil av den grunn ofte

være av større verdi enn selve tallanslagene. De internasjonale organisasjonene inntar likevel stadig en lederstilling på prognoseområdet.

Kvalitet og omfang av tjenestetilbudene til de store datafirmaene er vesentlig bedret de siste årene, men de kan variere en del fra område til område. Hovedinntrykket er likevel at de forskjellige private institusjoners tilbud er relativt ensartede, og at det er vanskelig å foreta noen objektiv rangering. Valg av institusjon vil måtte bestemmes ut fra hvilke spesielle ønskemål som søkes dekket, og til hvilken pris dette kan oppnås.

Datautviklingen i Finansdepartementet, Byrået og Norges Bank

I Norge står Statistisk Sentralbyrå for produksjon av nesten all offisiell statistikk. Videre er Byrået ansvarlig for drift av store dataregistre og utfører mye analyse og forskning. Byråets data-arkiv er i hovedsak lagret på magnetbånd, noe som gjør det mindre operativt for løpende analyse og modellarbeid på datamaskin. Lettere adgang til data forutsetter at de blir lagret permanent i datamaskiner og er tilgjengelige for flere programmer. Brukerne bør dessuten kunne nyttiggjøre seg programmene sammen med databasen fra egen terminal. Det er nettopp en slik situasjon som kan betegnes som EDB-basert database tilknyttet terminal.

Det er først i de siste årene at en utvikling av denne karakter har funnet sted i Norge. Bruken av programsystemet TROLL (*Time-shared Reactive On-Line Laboratory*) er i ferd med å endre på dette. TROLL-systemet er særlig orientert mot makroøkonomisk analysearbeid, og vedlikehold og videreutvikling foregår ved Massachusetts Institute of Technology (MIT) i Boston. Brukerne av TROLL i USA er vesentlig universiteter og forskningsinstitu-

sjoner som driver med makroøkonomisk modellarbeid. Siden begynnelsen av 1978 har TROLL vært tilgjengelig for Finansdepartementet, Byrået, Norges Bank og enkelte andre offentlige institusjoner på Norges Banks IBM-maskin. Det er et fullstendig interaktivt system, dvs. at brukeren sitter ved sin terminal og kommuniserer med systemet.

TROLL er i første rekke tenkt til regresjon og simulering, men den har også et velorganisert opplegg for databank. TROLL er lite egnet til å løse beregningsoppgaver av den typen planleggingsmodellen MODIS representerer, men den egner seg godt til å håndtere mer tradisjonelle aggregerte modellformer som Byråets energimodell, MSG-E, "aggregert MODIS", KRØSUS og forskjellige kvartalsmodeller. TROLL har kommandoer for mer eller mindre kompliserte datatransformasjoner og kurvetegninger. Den inneholder blant annet sesongkorrigeringsrutiner (The X-11 Variant of the Seasonal Adjustment Program), kommandoer for glatting av tidsserier og tegning av spredningsdiagrammer.

For å gjennomføre økonomiske analyser, ofte med knappe tidsfrister, har Finansdepartementet, Byrået og Norges Bank behov for en databank som gir rask tilgang til sentrale konjunkturdata for norsk og internasjonal økonomi. Foruten direkte produksjon av tabeller og grafiske fremstillinger gjør TROLLs software det mulig å utføre kompliserte analyseberegninger på kort tid. Norges Bank og Statistisk Sentralbyrå har derfor bygget databaser i TROLL som omfatter både realøkonomiske, finansielle og valutariske tidsserier. Det er utviklet standardtabeller og diagrammer over de mest sentrale tidsseriene, slik at en til enhver tid kan få oversikt over den aktuelle økonomiske situasjon.

Norges Banks penge- og kredittmodell, KRØSUS, er lagt inn på TROLL. Den gir anslag for utviklingen i penge- og kredittstørrelser og realstørrelser som privat kon-

sum og private investeringer. Kombinasjonen av TROLLs software og oppbyggingen av en database gjør det mulig å simulere på kort tid effektene av alternative politiske opplegg (reservekrav, finanspolitikk) og av nye forutsetninger om f.eks. utenriksøkonomien. Etter innbydelse fra MIT har Norges Bank engasjert seg i et arbeid med sikte på videre utbygging og forbedring av TROLL for å gjøre systemet enda mer velegnet til å løse de oppgaver som foreligger.

Siden høsten 1978 har Finansdepartementet, Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank abonnert på en del av DRIs tjenester. Direkte tilgang til den erfaring og ekspertise som DRI har bygd opp på dataområdet, er en viktig grunn for dette. Det er skjedd en rivende utvikling på dette området i utlandet, og en har sett det som nødvendig å tilskynde en tilsvarende utvikling i Norge. DRI gir adgang til en avansert program-pakke for estimering, løsning og simulering av økonomiske modeller. Etter installasjonen av TROLL har denne siden av DRI ikke hatt samme interesse, og en har valgt å satse på TROLL på software-området. For de tre offentlige institusjoner er det viktig å følge godt med i den økonomiske utvikling i de land en har relativt sterkt handels-samkvem med. DRI oppretter og vedlikeholder et antall større databanker for økonomiske tidsserier, og mye av de internasjonale konjunkturdataene blir nå innhentet fra DRI. Både Byrået og Norges Bank har utviklet programmer som ligger lagret i DRIs datamaskin og som kan kalles fram når de internasjonale konjunkturseriene ønskes. Videre har en dradd nytte av DRIs modeller og forecasts for USA og de større europeiske land, og en har benyttet seg av mulighetene til å motta råd og delta på DRIs kurs og konferanser.

Andre norske databanker

Det data-arbeid som har foregått innen Finansdepartementet, Byrået og Norges Bank, er i hovedsak bare tilgjengelig for disse og enkelte andre offentlige institusjoner. Interesserte vil likevel kunne motta blant annet datautskrifter av tidsseriene. Norges Handelshøyskole (NHH) har imidlertid opprettet en databank for internasjonale tidsserier som er åpen for alle. Utgangspunktet har likevel vært å lage et system som særlig virker tilfredsstillende for forskere med store krav til dokumentasjon og til brukere som ønsker ferskest mulig oversiktsdata. Systemets styrke ligger i "off-line"-utskrifter av store datamengder, mens "on line"-transformeringer ved direkte tilknytning til databanken ennå ikke er løst tilfredsstillende.

I 1979 ble International Market Intelligence (IMI) etablert som et samarbeid mellom A.S. Computas, Den norske Creditbank og Norges Eksportråd. IMI har til formål å innhente, bearbeide og formidle markedsinformasjon, samt å gi råd vedrørende bruk av slik informasjon. IMI er nå i ferd med å bygge opp og drive databaser som dekker feltene internasjonal markedsinformasjon, internasjonal statistikk og avis- og tidsskriftartikler om markeder og økonomisk utvikling i verden. Både databankene til NHH og IMI kan brukes on-line med dataterminal, men de gir små eller ingen muligheter for transformering og statistisk behandling. I så henseende er disse to datasystemene mindre operative og ikke så brukervennlige som TROLL og DRI.

Kostnader

Abonnement på tjenester til datafirmaer som DRI er forholdsvis kostbart. Eksempelvis beløp samlede utgifter for Finansdepartementets, Byråets og Norges Banks abon-

nement på DRI seg til noe over 200 000 kroner i 1979. Gjennomsnittlige, løpende timekostnader, inklusive telekommunikasjon, lå på rundt 1 200 kroner. De løpende utgiftene avhenger av hvilke DRI-tjenester som utføres. Mens økonomiske beregninger faller billig, er tapping av data og modellsimuleringer dyrt. Kommunikasjonen med DRIs datamaskin i Lexington, Massachusetts, skjer via oppringt telefonnummer i Amsterdam, og derfra via spesielt satelittsamband. Telefonkostnadene kom alene opp i nærmere 400 kroner pr. time. For å nyttiggjøre seg tilbudene fra datafirmaene på en relevant måte, trenger en dessuten å engasjere kvalifisert personell. Norske bedrifter som ønsker å abonnere på tjenester fra de amerikanske datafirmaene, må således i tillegg til ekstra lønnsutgifter for kvalifisert stab, trolig regne med en minsteutgift på om lag 200 000 kroner for å få interaktivt samband ved terminaltilknytning. Etter som manuell innsamling av data forenkles eller helt overflødiggjøres, kan en spare inn arbeidsressurser på andre områder. Videre er det planer om direkte telesamband for datamaskiner til USA, noe som vil redusere telefonkostnadene merkbart. Likevel kan det neppe herske tvil om at slike tjenester innebærer store ekstra-utgifter. Det vil derfor bare svare seg å abonnere på internasjonale datatjenester for firmaer som er av en slik størrelsesorden at et bedre beslutningsgrunnlag vil medføre en mer systematisk planleggingsprosess og dermed positiv innvirkning på fortjeneste-
evnen.

Avsluttende merknader

Mens en i Norge muligens har vært for redd for å gi kvantitative anslag for fremtidig økonomisk utvikling, representerer særlig mange av de amerikanske institusjonene det ekstreme i motsatt retning. Ofte presenterer de ukritisk kvantitative anslag på en

rekke områder, på kvartalsbasis og over flere år uten at brukeren får anledning til å gå nærmere inn på modellens struktur og hvilke forutsetninger den bygger på. Som en generell regel er det følgelig nødvendig å innta en meget kritisk holdning til mange av modellresultatene. Til å tolke resultatene, resonnere utenom modellen og foreta relevante simuleringer, trengs betydelig teoretisk innsikt og erfaring. Det er antakelig bare de større firmaene og bransjeorganisasjonene som kan dra full nytte av slik ekspertise.

For Finansdepartementet, Norges Bank og Byrået har behovet for rask tilgang på norske og internasjonale data, mulighet for transforering og modellsimulering, samt adgang til prognoser vært avgjørende for bruken av TROLL og abonnementet på DRIs tjenester. For de fleste norske bedrifter vil imidlertid ikke terminaltilknytning og rask tilgang til forecasts og spesialdata være nødvendig. Informasjon via publikasjoner, manuell datainnsamling eller spesielle bestillingsoppdrag vil i regelen dekke behovet. Større bedrifter og kanskje spesielt bransjeorganisasjoner later derimot til å analysere makroøkonomiske problemstillinger i økende grad. Behovet for lett tilgang på data og gode databehandlingsmuligheter vil derfor også i Norge stige merkbart i årene fremover.

Det er i dag vanskelig å forutsi på hvilken måte den forventede økning i den norske etterspørselen etter datatjenester vil bli dekket i årene fremover. På mange måter synes en rask utbygging av en omfattende databank i Byrået med terminaltilknytning for eksterne brukere som en naturlig utviklingsbane. Det hersker imidlertid usikkerhet om at markedet for slike tjenester strekker seg ut over et forholdsvis begrenset antall institusjoner. Videre vil Byrået muligens måtte prioritere andre utviklingsprosjekter. Mye kan av den grunn tale for at Byråets engasjement vil begrense seg til salg av tidsserier på magnetbånd eller distribusjon

av datautskrifter. I hvilken grad noe tilsvarende kan tenkes å bli aktuelt også for Norges Bank, er det for tidlig å si noe om.

Det innebærer store kapitalkostnader å bygge opp datafirmaer. Det begrensede norske markedet vil derfor trolig medføre at utviklingen kommer til å bli preget av samarbeid mellom større bedrifter eller bransjeorganisasjoner. IMI, og til dels også den internasjonale databanken til NHH, er eksempler på et slikt utviklingsmønster. De mangslungne datatilbudene som de store amerikanske datafirmaene opererer med, lar seg derimot vanskelig kopiere av norske institusjoner. Med de klare stordriftsfordeler og de spesielle krav til ekspertise som

fordres på dette området, synes det åpenbart at utvikling av et slagkraftig norsk datafirma innenfor vårt snevre hjemmemarked bare kan la seg realisere gjennom utstrakt samarbeid.

Kilder:

Bjerve, P.J., "Teknisk revolusjon i økonomisk analyse og politikk", Artikler nr. 18 fra Statistisk Sentralbyrå.

Sadamichi, H., "A New Type of Data Banking System", Kobe Economic and Business Review, 22nd Annual Report, 1976.

Tveitereid, S., "Rapport om behov for databaser for økonomiske tidsserier", IN/79/11, Statistisk Sentralbyrå.

Norges offentlige utredninger, "Offentlig databehandling", NOU 1978:48.

Oversikt

over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser i henhold til kredittloven av 25. juni 1965

- §§ 4— 6 Likviditetsreserver
- §§ 9—10 Plasseringsplikt
- § 11 Oppgaveplikt
- § 12 Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper
- § 13 Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser
- § 15 Emisjonskontroll
Godkjenning av låneopptak hvor flere långivere deltar

Norges Banks diskonto: 9% fra 30. november 1979

Oppstillingen på de følgende sider har bare til formål å gi en oversikt over gjeldende kredittpolitiske bestemmelser. All praktisk anvendelse av bestemmelsene bør skje på grunnlag av rundskrivene fra Norges Bank. Listen er ajourført pr. 25. september 1980.

Kredittlovens §4–6. Likviditetsreserver for banker

Primære likviditetsreserver

	Primærreserver i prosent av beregningsgrunnlaget ¹⁾		Resolusjon
	Sør-Norge	Nord-Norge	
Sparebanker	8	10	1980–08–29
Forretningsbanker	5	13	1980–08–29

1) Beregningsgrunnlaget er bankens samlede passiva med fradrag for en bloc-avskrivninger (kode 262), utlån i utenlandsk valuta utbetalt fra og med 1. juli 1978 til innlendinger og utlendinger i henhold til norsk valutalisens (kode 169), renter (kode 1722–1723) og utgifter (kode 19), oppskrivning av fast eiendom (kode 2745) og "PSV-lån" (kode 653). Det er månedsoppgavens kodennummer som er anført i parentes.

Kredittlovens §§ 9–10. Plasseringsplikt for banker, livsforsikringselskaper, pensjonskasser og -fond

Plasseringsplikt

	Utgangspunkt for beregning (forvaltningskapital)	Plasserings- plikt	Tillatt reduksjon	Resolusjon
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under henholdsvis 30% av forvaltningskapitalen for banker i Sør-Norge og 27% for banker i Nord-Norge				
<i>Forretnings- og sparebanker¹⁾</i>				
i Sør-Norge	August 1979	60%	60%	1979–11–30
i Nord-Norge }		15%	15%	
Dersom faktisk obligasjonsbeholdning er under 60% av forvaltningskapitalen				
<i>Livsforsikringselskaper, private og kommunale pensjonskasser og -fond</i>				
med forvaltningskapital over 5 mill. kroner				
i Sør-Norge	Mars 1978	60%	60%	1978–04–21
i Nord-Norge	Mars 1978	30%	30%	1978–04–21

Oppgjørstidspunkt:

Forretnings- og sparebanker: To-månedersperioder (utgangen av februar, april osv.)

Øvrige: Kvartalsvis.

Den tilpliktete økning i obligasjonsbeholdningen beregnes med utgangspunkt i den *pliktige* obligasjonsbeholdning ved utgangen av oktober 1979 for bankene, og juni 1978 for øvrig.

1) Beregningsgrunnlaget er bankens samlede aktiva med fradrag for en bloc-avskrivninger (kode 262), utlån i utenlandsk valuta utbetalt fra og med 1. juli 1978 til innlendinger og utlendinger i henhold til norsk valutalisens (kode 169), renter (kode 1722–1723) og utgifter (kode 19), oppskrivning av fast eiendom (kode 2745) og "PSV-lån" (kode 653). Det er månedsoppgavens kodennummer som er anført i parentes.

Ved kgl. resolusjon av 21. mars 1980 er det bestemt at aksjer kan sidestilles med obligasjoner ved oppfylld plasseringsplikten.

Aksjer i kredittinstitusjoner eller datterselskaper av kredittinstitusjoner, aksjer i selskaper som har til formål å eie eller utnytte fast eiendom, og aksjer i selskaper som har direkte tilknytning til driften av kredittinstitusjoner, kan ikke medregnes.

Kredittlovens § 11. Oppgaveplikt for private finansieringsselskaper, livs- og skadeforsikringsselskaper

Oppgaveplikt

<i>for private finansieringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1966-03-15 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24
<i>for livsforsikringsselskaper</i> <i>for skadeforsikringsselskaper</i>	Diverse oppgaver Diverse oppgaver Lånegarantier	Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1972-08-10 Finansdepartementets bestemmelse 1974-12-24

Kredittlovens § 12. Utlånsregulering for private finansieringsselskaper og skadeforsikringsselskaper

Utlånsregulering

	Resolusjon
<i>for private finansieringsselskaper</i> med forvaltningskapital over 0,5 mill. kroner	1980-06-27

Utlånene ved utgangen av 3. og 4. kvartal 1980 skal ikke overstige det største av

- 1) summen av 12,5 pst. over faktisk utlån til formålet factoring og 2,5 pst. over faktisk utlån til andre formål enn factoring tolv måneder tidligere, eller
- 2) summen av 9 pst. over faktisk utlån til factoring og 2 pst. over faktisk utlån til andre formål enn factoring 31. desember 1979.

Utlån til andre regulerte formål enn factoring skal ikke overstige det største av

- 1) 2,5 pst. over faktisk utlån til andre formål enn factoring tolv måneder tidligere, eller
- 2) 2 pst. over faktisk utlån til andre formål enn factoring 31. desember 1979.

for skadeforsikringsselskaper
med forvaltningskapital over 10 mill. kroner
ved utgangen av 3. kvartal 1980

» 4. » »

1980-06-27

Ingen regulering. Oppgaveplikt. 6% over faktiske²⁾ utlån pr. 31. desember 1979 (statisk ledd) +3,5% av økningen i premieinntekt for egen regning fra gjennomsnittet for årene 1976 og 1977 til gjennomsnittet for årene 1978 og 1979 (dynamisk ledd). Det dynamiske ledd kan ikke overstige det statiske. Selskaper med negativ premievekst kan øke sine utlån i samsvar med det statiske ledd.

1) Utlån til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Hvis et selskaps faktiske utlån har oversteget tillatte utlån ved kontrolltidspunktene i 1979, skal tillatt utlån legges til grunn for beregning av selskapets tillatte utlån i 2. halvår 1980. Fordelingen av tillatt utlån 1979 etter formål foretas etter forholdet mellom faktisk utlån til de ulike formål på de respektive tidspunkter i 1979.

2) Utlån til statsforvaltningen, til andre kredittinstitusjoner og til utlandet regnes ikke med. Dersom de faktiske utlån 31. desember 1979 overstiger det tillatte utlånsnivå, skal det tillatte utlånsnivå 31. desember 1979 danne utgangspunkt for beregning av utlånsrammen.

Kredittlovens § 13. Oppgaveplikt over rente- og provisjonssatser

Oppgaveplikt

Oppgaveplikt for forretnings- og sparebanker, livs- og skadeforsikringselskaper samt kreditt- og hypotekforeninger til Norges Bank over hvilke rente- og provisjonssatser som nyttes ved inn- og utlån. Oppgaveplikten for disse institusjoner omfatter også melding til Norges Bank om enhver *endring* av de rente- og provisjonssatser som blir nyttet.

Finansdepartementets forskrift av 6. juli 1965, rundskriv av 15. juli 1965 fra Norges Bank.

Oppgaveplikten ble ved Finansdepartementets bestemmelse av 23. mars 1966 utvidet til også å gjelde private finansieringsselskaper.

Kredittlovens § 15. Emisjonskontroll

Emisjoner

Lån mot utstedelse av ihendehaverobligasjoner eller andre omsetningsgjeldsbrev hvorav det utstedes mange i sammenheng og med lik tekst, må ikke legges ut til offentlig tegning eller tas opp på annen måte uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Heller ikke andre lån kan gis av syv eller flere långivere sammen uten etter samtykke fra Finansdepartementet.

Lån som omfattes av forskriftenes § 1, annet punktum, kan unntas fra regulering når lånebeløpet utgjør mindre enn 5 mill. kroner. Søknad om unntak sendes Norges Bank.

Finansdepartementets forskrift av 10. mars 1972, rundskriv av 15. mars 1972 og 12. oktober 1973 fra Norges Bank.

Tabeller

1.	Norges Banks balanse	15.	Sparebankenes utlån til publikum
2.	Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån	16.	Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer
3.	Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank	17.	Sparebankenes utlån fordelt på næringer
4.	Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger	18.	Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån
5.	Utenriksregnskap for Norge	19.	Sparebankenes likviditet
6.	Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs	20.	Balanse for statsbanker
7a.	Bankenes kronelikviditet	21.	Balanse for private kredittforetak
7b.	Bankenes valutalikviditet	22.	Balanse for private finansierings-selskaper
8.	Forretningsbankenes balanse	23.	Balanseutdrag for livsforsikrings-selskaper
9.	Forretningsbankenes utlån til publikum	24.	Balanseutdrag for skadeforsikrings-selskaper
10.	Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer	25.	Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
11.	Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer	26.	Kreditttilførsel til private og kommuner
12.	Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter. Bevilgede og disponerte lån	27a.	Endringer i publikums likviditet
13.	Forretningsbankenes likviditet	27b.	Sammensetningen av publikums likviditet
14.	Sparebankenes balanse		

- 28. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner
- 29. Sparebanker. Rente- og provisjonssatser på nye utlån i norske kroner
- 30. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner

31. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner

32. Kortsiktige rentesatser

Standard tegn:

- . Tall kan ikke forekomme
- .. Oppgave mangler
- Oppgave mangler foreløpig
- Null

Tabell 1. Norges Banks balanse (Mill. kroner)

	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	31/8 1980
Internasjonale reserver	19 924	21 276	20 887	22 658	24 544	23 697
Innskudd i norske banker	433	449	578	701	436	481
Norske statskasseveksler	4 825	5 719	8 216	6 137	2 767	7 364
Norske ihen dehavereobligasjoner	1 821	1 806	1 315	1 300	1 282	1 277
Innenlandske utlån	623	752	1 188	1 328	1 629	933
Andre innenlandske fordringer etc. ¹⁾	6 097	5 906	6 286	6 185	6 180	5 908
Andre fordringer på utlandet	1 254	1 245	1 257	1 257	1 278	1 295
Diverse reguleringer	76	71	2	66	74	140
Utgifter	261	362	—	120	223	332
Fordringer i alt	35 314	37 586	39 729	39 752	38 413	41 427
Sedler og mynt i omlop	17 567	18 492	18 620	17 627	18 110	18 242
Innenlandske folioinnskudd	8 546	9 862	10 905	13 704	9 498	10 655
Norges Banks markedspapir	1 987	1 470	2 765	126	1 752	2 744
Skattefrie fondsavsetninger	110	107	99	107	96	98
Utenlandske kroneinnskudd m.v.	296	324	224	258	224	226
Annen gjeld til utlandet	1 101	1 101	1 207	1 211	1 231	1 369
Annen innenlandsk gjeld	88	85	248	58	123	101
Motverdi av SDR i IMF	700	700	694	893	893	893
Aksjekapital, fond etc.	4 002	3 997	4 967	4 956	4 942	4 923
Diverse reguleringer	—	1	—	1	—	3
Inntekter	917	1 447	—	811	1 544	2 173
Gjeld og egenkapital i alt	35 314	37 586	39 729	39 752	38 413	41 427

1) Herav utgjør statens konsoliderte konto 5 430 mill. kroner.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 2. Spesifikasjon av Norges Banks innenlandske utlån (Mill. kroner)¹⁾²⁾

	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	31/8 1980
Forretningsbanker	297	392	878	744	1 011	453
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	160	13	—	135	625	404
Betingede lån (B-lån)	7	337	731	260	340	—
Lån på særvilkår (S-lån)	130	—	147	349	46	49
Sparebanker	69	82	34	321	340	210
Herav:						
A-lån (inkl. buffertransjen)	56	47	—	113	252	125
Betingede lån (B-lån)	3	15	29	202	78	62
Lån på særvilkår (S-lån)	10	8	5	6	10	23
Private finansieringsselskaper	7	26	50	45	40	33
Næringsliv og privatpersoner	250	252	225	218	238	237
Herav:						
Statsgaranterte fiskelån	98	107	107	110	117	129
I alt	623	752	1 187	1 328	1 629	933

1) Låneordningen endret fra 1/1-1979.

2) Tallene kan avvike noe fra tilsvarende tall i Norges Banks balanse.

Kilde: Norges Bank.

Tabell 3. Spesifikasjon av innenlandske folioinnskudd i Norges Bank (Mill. kroner)

	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980	31/8 1980
Statskassen	5 301	5 656	6 580	9 825	5 311	7 088
Statens regnskapsforere	1 672	1 595	1 697	1 853	1 642	1 790
Annen offentlig forvaltning	49	178	60	91	169	152
Postgiro	496	669	1 094	332	610	185
Forretningsbanker	188	356	407	294	394	201
Sparebanker	93	498	220	453	206	183
Statsbanker	135	142	199	176	187	268
Andre finansinstitusjoner	46	30	20	34	75	146
Postverket	159	186	263	263	223	189
Andre statsforetak	356	486	315	325	494	324
Andre innenlandske sektorer	51	66	49	58	187	129
I alt	8 546	9 862	10 904	13 704	9 498	10 655
Herav:						
Statens og andre offentlige konti ifølge tidligere balanseoppstilling	8 168	8 912	10 208	12 865	8 636	9 996

Kilde: Norges Bank.

Tabell 4. Internasjonale reserver og andre valutabeholdninger (Mill. kroner)

	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980
Norges Banks internasjonale reserver netto (a—b)	18 482	19 622	20 947	20 573	22 303	24 227
a) Offisielle internasjonale reserver	18 659	19 918	21 271	20 880	22 649	24 537
Herav:						
Gull ¹⁾	272	272	272	285	285	285
Reserveposisjon i IMF	814	830	830	792	792	771
Lån til IMF	489	485	461	428	409	385
Spesielle trekkrettigheter i IMF	845	896	905	907	1 141	1 204
Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	16 239	17 435	18 803	18 468	20 022	21 892
b) Utenlandske kroneinnskudd i Norges Bank	177	296	324	307	346	310
Herav:						
Banker	39	79	118	83	88	85
Andre innskytere	138	217	206	224	258	225
Forretnings- og sparebankers valutabeholdninger netto (a—b)	-1 960	-3 681	-3 808	-3 938	-4 200	-6 931
a) Bankinnskudd i utlandet	2 073	1 407	1 847	1 886	1 958	1 328
b) Kortsiktig gjeld i utlandet	4 033	5 088	5 655	5 824	6 158	8 259
Norges Banks internasjonale reserver og forretnings- og sparebankers valuta- beholdninger netto	16 522	15 941	17 139	16 635	18 103	17 296
Andre sektors valutabeholdninger netto (a—b)	-332	455	317	1 180	1 520	2 141
a) Bankinnskudd i utlandet og utenlandske verdipapirer	5 377	5 783	6 650	7 154	7 873	8 776
Herav:						
Rederier	2 398	2 649	2 820	2 933	2 977	4 039
Forsikringselskaper	1 120	1 191	1 276	1 323	1 294	1 336
Handels- og industriselskaper o.a.	1 859	1 943	2 554	2 898	3 602	3 401
b) Kortsiktige valutalån fra utlandet	5 709	5 328	6 333	5 974	6 353	6 635
Internasjonale reserver og valutabeholdninger i alt	16 190	16 396	17 456	17 815	19 623	19 437

1) Etter endringen pr. 1. april 1978 i avtalen om Det internasjonale valutafond er den offisielle pris på gullet avskaffet. I likhet med de fleste andre sentralbanker vil imidlertid Norges Bank fortsatt nytte den tidligere offisielle pris på 35 SDR pr. unse ved bokføringen av gullet.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 5. Utenriksregnskap for Norge (Mill. kroner)

	1/1-30/6		1/4-30/6	
	1979	1980	1979	1980
Eksport av tradisjonelle varer	19 774	24 035	10 378	11 734
Import av tradisjonelle varer	-30 570	-41 299	-15 865	-20 507
Tradisjonell varebalanse	-10 796	-17 264	-5 487	-8 773
Eksport av råolje og naturgass	9 002	20 199	4 733	9 875
Eksport av oljeplattformer (netto)	370	—	286	—
Direkte eksport ved oljevirkosomhet ¹⁾	95	56	45	28
Direkte import ved oljevirkosomhet	-773	-168	-555	-81
Eksport av nye skip	712	562	242	227
Eksport av eldre skip	2 139	1 215	763	534
Import av skip	-1 558	-494	-845	-225
Varebalansen	-809	4 106	-818	1 585
Nettoinntekter ved skipsfart	4 190	5 815	2 225	3 190
Nettoinntekter ved oljeboring og annen oljevirkosomhet ²⁾	248	908	156	399
Reisetrafikk, netto	-1 280	-1 117	-811	-572
Andre tjenester, netto	-149	-167	-22	-162
Vare- og tjenestebalansen	2 200	9 545	730	4 440
Rente- og stonadsbalansen	-5 240	-5 715	-2 300	-2 840
A. Driftsbalansen	-3 040	3 830	-1 570	1 600
Herav:				
Skipsfart ³⁾	3 895	5 612	1 683	3 046
Oljevirkosomhet ³⁾	7 484	19 080	4 355	9 314
Andre sektorer	-14 419	-20 862	-7 608	-10 760
B. Langsiktige kapitaltransaksjoner, netto	4 987	-3 386	1 586	-4 758
Herav:				
Statsforvaltningen	3 211	-262	825	-1 069
Kommuner, inkl. kommuneforetak	-92	505	-23	-12
Statsbanker	2 250	1 016	1 168	-456
Forretnings- og sparebanker	-19	38	-72	-7
Andre finansinstitusjoner inkl. Norges Bank	-204	-377	-170	-268
Skipsfart	-320	-396	136	76
Oljevirkosomhet	384	-2 177	-225	-1 389
Andre private og statlige foretak	-223	-1 733	-53	-1 633
C. Grunnbalansen (A+B)	1 947	444	16	-3 158
D. Kortsiktige kapitaltransaksjoner ekskl. Norges Bank	3 280	3 079	1 130	5 102
Herav:				
Statsforvaltningen	6	-21	10	-6
Kommuner, inkl. kommuneforetak	542	214	-51	396
Statsbanker	231	32	76	13
Forretnings- og sparebanker	2 379	2 942	1 625	2 399
Andre finansinstitusjoner, ekskl. Norges Bank	-257	-5	-129	-30
Skipsfart	-378	-1 142	-183	-1 165
Oljevirkosomhet	-509	-4 277	-171	-2 790
Andre private og statlige foretak	-712	1 974	-768	2 511
Andre kortsiktige kapitaltransaksjoner og statistiske feil	1 978	3 362	721	3 774
E. Endring i Norges Banks kortsiktige netto fordringer overfor utlandet (C+D)	5 227	3 523	1 146	1 944
F. Tildelte SDR	201	199	—	—
G. Diverse reguleringer og poster som ikke inngår i internasjonale reserver	-60	-68	-6	-20
Endring i Norges Banks internasjonale reserver netto (E+F+G)	5 368	3 654	1 140	1 924

1) Korreksjonspost for delte olje- og gassfelt.

2) Inkl. eksport av rortjenester.

3) Utvalgte poster beregnet av Norges Bank.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 6. Salgskurser for en del valutaer notert på Oslo Børs

	100 Danske kr.	100 Svenske kr.	1 Pund sterling	1 U.S. dollar	1 Canadisk dollar	100 Tyske mark	100 Schw. frcs.	100 Gylden	100 Belgiske frcs.	100 Franske frcs.	100 Lire
1972											
Gjennomsnitt	95,0685	138,8190	16,4822	6,5943	6,6616	206,9772	172,9671	205,6454	15,0086	130,9345	1,1326
Høyest	97,25	140,50	17,42	6,7375	6,7775	209,85	176,45	210,65	15,28	132,65	1,144
Lavest	93,45	137,25	15,32	6,51	6,575	204,35	169,85	203,00	14,855	128,65	1,122
1973											
Gjennomsnitt	95,619	132,179	14,076	5,749	5,749	217,208	182,252	206,914	14,836	129,722	0,994
Høyest	97,70	140,45	15,88	6,6525	6,69	229,50	190,95	220,35	15,20	132,60	1,145
Lavest	91,05	123,60	13,03	5,1625	5,1725	203,90	173,55	200,70	13,96	122,00	0,900
1974											
Gjennomsnitt	91,2076	124,9374	12,9440	5,5401	5,6637	214,1652	186,4446	206,2162	14,2536	115,5120	0,8601
Høyest	93,00	126,05	13,540	6,0875	6,1375	218,55	209,90	209,00	14,49	122,20	0,96
Lavest	89,10	122,65	12,24	5,1725	5,2725	209,30	178,35	200,90	13,85	107,00	0,812
1975											
Gjennomsnitt	91,4036	126,3002	11,5920	5,2469	5,1582	212,9871	202,9042	208,3742	14,2733	122,50	0,8107
Høyest	92,95	128,05	12,25	5,7475	5,62	217,60	213,45	209,75	14,48	126,35	0,841
Lavest	89,50	124,80	10,835	4,88	4,7425	209,45	193,75	202,75	14,055	116,45	0,783
1976											
Gjennomsnitt	90,6726	125,7118	9,8785	5,4656	5,5441	217,3794	218,6738	207,1706	14,2087	114,7255	0,6684
Høyest	91,90	127,75	11,32	5,6125	5,7950	220,85	229,05	211,15	14,505	125,55	0,827
Lavest	88,90	124,60	8,30	5,1725	5,0725	213,10	211,55	202,25	14,00	103,95	0,600
1977											
Gjennomsnitt	89,0675	119,3872	9,3198	5,3361	5,0423	230,1574	223,2496	217,6460	14,9294	108,8602	0,6096
Høyest	90,25	126,15	10,125	5,5280	5,2925	244,30	257,50	226,95	15,735	113,75	0,630
Lavest	87,50	109,80	8,785	5,1410	4,6975	219,65	205,25	210,45	14,335	104,65	0,593
1978											
Gjennomsnitt	95,4976	116,4418	10,0751	5,2501	4,6110	261,7173	295,7602	242,9771	16,7234	116,8504	0,6205
Høyest	99,15	119,65	10,565	5,4940	4,9450	275,85	350,60	255,30	17,47	123,00	0,642
Lavest	88,55	110,00	9,755	4,6750	4,0035	242,35	254,90	226,20	16,525	104,20	0,588
1979											
Gjennomsnitt	96,6685	118,5765	10,7651	5,0731	4,3322	277,0114	305,2255	253,0594	17,3368	119,4910	0,6147
Høyest	99,70	120,75	11,68	5,2290	4,5535	290,30	316,60	263,00	17,845	124,30	0,625
Lavest	92,05	116,30	10,105	4,8805	4,1925	270,75	298,95	247,75	16,88	117,00	0,600
1980											
August											
Høyest	89,05	117,55	11,63	4,9000	4,2345	275,15	298,70	252,45	17,255	118,95	0,587
Lavest	87,60	116,40	11,435	4,8505	4,1905	270,30	292,45	247,90	16,87	116,45	0,572
31. august	87,60	116,40	11,585	4,8505	4,1995	270,70	293,85	248,55	16,87	116,55	0,572

Kilde: Oslo Børs, Norges Bank.

Tabell 7a. Bankenes kronelikviditet. Endringsanalyse¹⁾ (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—31/7		Siste 3 mndr. pr. 31/7		Siste 12 mndr. pr. 31/7	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
1. Staten og andre offentlige konti	3 851	3 986	3 804	5 487	6 249	2 286
2. Publikums kassehold (oppgang —)	641	698	-375	-451	-1 190	-596
3. Nettosalg av valuta til Norges Bank	3 248	4 215	824	1 714	92	4 731
4. Bankenes beholdninger av markeds- papirer (oppgang —)	-2 816	-2 557	-2 717	-5 161	-3 342	-1 983
5. Sjekk-kreditter i Norges Bank	-45	-204	-67	120	-14	97
6. Likviditetslån i Norges Bank	-1 797	-415	-645	-680	-127	447
7. Norges Banks andre transaksjoner enn kreditt til banker og kjøp av valuta og markedspapirer fra banker	-47	-693	308	-214	-512	-1 546
A. Primærlikvider (1+2+3+4+5+6+7)	3 035	5 030	1 132	815	1 156	3 436
Herav:						
a) Kassebeholdning	244	136	143	242	109	96
b) Folio i Norges Bank	588	194	-1 306	-201	556	-142
c) Folio i Postgiro	30	53	122	-19	46	-22
d) Statskasseveksler	2 173	4 647	2 173	793	445	3 504
B. Pliktige primærlikvider²⁾ (oppgang —)	-1 951	-4 605	-1 867	1 291	-355	-4 833
C. Disponible primærlikvider (A+B)	1 084	425	-735	2 106	801	-1 397
D. Likviditetslån i Norges Bank	-1 797	-415	-645	-680	-127	447
E. Frie primærlikvider (C-D)	2 881	840	-90	2 786	928	-1 844
Beholdningstall pr. utgangen av juli						
Frie primærlikvider					978	-866
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					0,7	-0,6

1) Tallene bygger hovedsakelig på Norges Banks regnskap. Blant annet på grunn av ulik periodisering i forhold til forretnings- og sparebankenes egne oppgaver kan det oppstå avvik fra Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk.

2) For banker uten primærreservekrav i henhold til kredittloven antok en at egne krav utgjorde 2% av forvaltningskapitalen i forretningsbanker og 1,5% i sparebanker. F.o.m. 1.8.78 ble disse tallene endret til 1,4% for begge bankgrupper.
Kilde: Norges Bank.

Tabell 7b. Bankenes valutalikviditet. Endringsanalyse (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel+/inndragning—	1/1—30/6		Siste 3 mndr. pr. 30/6		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
1. Gjeld etc. i utlandet	1 534	2 349	900	1 961	1 570	3 173
2. Tilførsel av valuta fra andre norske sektorer	591	1 252	-550	516	-308	-2 071
3. Nettokjøp av valuta fra Norges Bank	-2 978	-4 158	-1 016	-3 106	-1 421	-1 180
A. Innskudd i utenlandske banker (1+2+3)	-853	-557	-666	-629	-159	-78
B. Innskudd fra utenlandske banker	1 682	1 963	988	3 397	1 571	2 590
C. Netto valutalikvider (A-B)	-2 535	-2 520	-1 654	-4 026	-1 730	-2 668
Beholdningstall pr. utgangen av juni						
Netto valutalikvider					-2 927	-5 595
I mill. kroner						
I prosent av forvaltningskapital					-2,2	-3,8

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 8. Forretningsbankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980
Primærlikvider	853	750	2 182	1 543	3 588	1 878
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	13 048	13 670	14 047	16 377	16 238	16 533
Andre norske ihendehaver- obligasjoner	3 518	3 512	3 415	3 553	3 573	3 994
Markedspapirer	1 930	1 293	1 324	525	25	1 604
Innskudd i forretnings- og sparebanker	2 024	1 203	1 905	1 244	1 553	1 449
Innskudd i utenlandske banker	1 805	1 254	1 705	1 831	1 905	1 250
Lån til utlandet	207	234	288	291	248	317
Utlån til publikum	42 570	44 578	45 845	45 691	47 174	48 871
Valutalån med lisens til innlendinger	304	676	642	—	—	1 511
Øvrige aktiva — en bloc- avskrivninger	3 884	4 130	4 165	4 877	5 273	4 877
Aktiva i alt	70 143	71 300	75 518	75 932	79 577	82 284
Innskudd fra kunder i norske kroner	48 488	50 828	49 852	54 989	54 640	57 322
Innskudd fra kunder i utenlandsk valuta	2 766	2 781	3 52	3 142	3 440	3 389
Innskudd fra forretningsbanker	1 331	993	1 617	926	1 417	664
Innskudd fra sparebanker	2 545	2 218	1 548	1 192	1 392	1 551
Lån og innskudd fra Norges Bank	600	471	555	1 091	921	536
Utenlandske innskudd og lån i utlandet	3 947	5 005	5 583	5 850	6 251	8 050
Annen gjeld	6 723	4 350	5 732	4 634	5 085	5 528
Øvrige passiva	3 745	4 655	7 280	4 108	6 431	5 244
Passiva i alt	70 143	71 300	75 518	75 932	79 577	82 284
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	2 744	2 232	2 736	2 937	2 993	2 417
Gjeld til utlandet	4 128	5 133	5 790	6 101	6 457	8 370
Garantier	15 153	14 799	14 740	15 014	15 123	15 195

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 9. Forretningsbankenes utlån til publikum (Mill. kroner)

	1979			1980		
	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall	Månedlig utlåns- økning	Kumulert utlånsøkning Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	-367	-367	382	-62	-62	745
Februar	635	268	309	307	245	274
Mars	649	917	247	1 239	1 484	741
April	744	1 661	803	274	1 758	804
Mai	750	2 411	1 339	1 008	2 766	1 578
Juni	514	2 925	1 651	414	3 180	1 778
Juli	-455	2 470	2 162			
August	440	2 910	2 710			
September	1 282	4 192	3 525			
Oktober	-512	3 680	3 846			
November	533	4 213	4 086			
Desember	-175	4 038	4 082			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 10. Forretningsbanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Utlån til:					
Kommuner	1 595	1 614	1 696	1 776	1 847
Næringslivet	26 068	27 658	28 078	27 055	27 986
Lønnstakere	14 569	14 983	15 748	16 546	17 020
Andre private sektorer	338	323	323	314	321
Utlån til publikum i alt	42 570	44 578	45 845	45 691	47 174
Innskudd fra:					
Kommuner	3 265	3 605	3 093	3 986	3 548
Næringsliv	19 742	20 766	21 405	23 717	23 316
Lønnstakere	20 571	22 079	22 064	22 787	23 654
Andre private sektorer	1 055	1 130	1 030	1 009	1 003
Innskudd fra publikum i alt	44 633	47 580	47 592	51 499	51 521

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 11. Forretningsbankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	558	563	636	684	747	758
Fiske og fangst	325	342	383	362	366	346
Bergverksdrift	276	300	288	325	311	238
Industri	7 809	8 189	8 867	8 961	7 930	8 484
Herav:						
Næringsmidler etc.	1 315	1 526	1 573	1 481	1 515	1 612
Trevarer	948	1 039	1 104	1 029	930	891
Treforedling	539	589	632	744	475	713
Kjemisk produksjon etc.	826	642	965	893	880	995
Metaller	616	510	426	548	429	462
Bygging av fartøyer	714	711	722	704	596	565
Verkstedproduksjon	1 523	1 782	1 814	1 995	1 718	1 799
Kraft- og vannforsyning	99	94	96	97	106	92
Bygg og anlegg	1 666	1 679	1 766	1 897	1 880	1 992
Engros-, agentur- og detaljhandel	8 386	8 461	8 881	8 757	8 341	8 750
Hotell- og restaurantdrift	536	546	609	606	675	673
Utenriks sjøfart	730	672	621	688	660	591
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	1 260	1 320	1 379	1 450	1 421	1 445
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	2 618	2 587	2 789	2 872	2 962	3 002
Sosial og personlig tjenesteyting	1 252	1 315	1 343	1 379	1 656	1 616
Utlån til næringslivet i alt	25 515	26 068	27 658	28 078	27 055	27 987

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 12. Forretningsbanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1978 — Desember	19 488	9 069	11 161	6 103	24 389
1979 — Juni	21 108	9 340	12 427	6 200	25 961
1979 — Desember	21 724	9 655	11 546	6 273	27 872
1980 — Juni	22 718	9 894	12 928	6 476	29 467
Endring i perioden					
1979 Januar/juni	1 620	271	1 266	97	1 572
1980 " "	994	239	1 382	203	1 595
1979 2. kvartal	840	317	816	121	1 081
1980 " "	646	206	570	270	857

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 13. Forretningsbankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån i Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i spare- banker
				I alt	I % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1977 Desember	1 293	4 184	4 951	-7 842	-12,6	1 124	-609
1978 Januar	1 444	2 403	1 600	-2 559	-4,1	826	-1 524
Februar	952	2 366	4 150	-5 564	-8,8	68	-1 173
Mars	2 081	2 393	3 281	-3 593	-5,6	-935	-1 633
April	1 234	2 435	3 693	-4 894	-7,8	-559	-1 493
Mai	1 786	2 425	3 787	-4 426	-6,9	-950	-1 677
Juni	722	1 870	1 952	-3 100	-4,9	-1 295	-2 307
Juli	1 754	1 886	313	-445	-0,7	-1 310	-2 327
August	718	882	2 036	-2 200	-3,4	-394	-1 876
September	747	899	1 318	-1 470	-2,2	35	-2 711
Oktober	653	894	3 506	-3 747	-5,6	1 370	-2 884
November	789	918	899	-1 028	-1,5	1 105	-2 931
Desember	910	922	1 900	-1 912	-2,5	-700	-2 303
1979 Januar	2 620	931	201	1 488	2,1	-1 004	-2 586
Februar	839	934	1 715	-1 809	-2,7	-773	-2 228
Mars	853	945	613	-705	-0,9	-1 440	-1 999
April	735	966	781	-1 012	-1,5	-1 281	-1 962
Mai	724	980	1 796	-2 053	-2,8	-2 123	-1 898
Juni	750	1 030	471	-751	-1,1	-2 999	-1 858
Juli	2 280	2 071	198	11	0,0	-2 865	-1 966
August	958	2 034	830	-1 906	-2,6	-3 172	-870
September	2 182	2 090	555	-463	-0,6	-3 118	-1 059
Oktober	1 914	2 043	174	-303	-0,4	-4 218	-1 746
November	2 388	2 158	352	-122	-0,2	-3 084	-1 504
Desember	1 543	2 145	1 091	-1 693	-2,2	-3 090	-704
1980 Januar	4 352	2 195	169	1 989	2,5	-2 447	-1 239
Februar	1 113	4 558	822	-4 267	-5,7	-2 373	-779
Mars	3 588	4 423	921	-1 756	-2,2	-3 419	-963
April	1 758	4 218	1 447	-3 907	-5,0	-2 834	-772
Mai	3 770	4 457	914	-1 601	-1,9	-3 982	-970
Juni	1 878	3 616	536	-2 274	-2,8	-5 468	-1 028
Endring i perioden				(Prosentpoeng)			
1979 Januar/juni	-160	108	-1 429	1 161	1,4	-2 299	445
1980 " "	335	1 471	-555	-581	-0,6	-2 378	-324
1979 2. kvartal	-103	85	-142	-46	-0,2	-1 559	141
1980 " "	-1 710	-807	-385	-518	-0,6	-2 049	-65

1) Tallene bygger på Statistisk Sentralbyrås bankstatistikk. På grunn av ulik periodisering kan det oppstå avvik i forhold til Norges Banks regnskap. Se note 1, tabell 7a.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 14. Sparebankenes balanse (Mill. kroner)

	31/3 1978	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980
Primærlikvider	617	1 518	4 578	1 456	5 093	3 688
Stats- og statsgaranterte ihendehaverobligasjoner	6 882	7 249	7 591	9 047	9 241	9 910
Andre norske ihendehaverobligasjoner	6 325	6 459	6 576	6 779	6 860	7 153
Markedspapirer	1 269	667	137	2 196	101	234
Innskudd i forretningsbanker	2 550	2 503	1 590	1 397	1 120	1 408
Innskudd i sparebanker	622	565	471	341	399	351
Utlån til publikum	34 168	35 898	36 428	37 702	38 146	39 628
Øvrige aktiva — en bloc avskrivninger	1 273	1 174	1 110	908	1 012	1 193
Aktiva i alt	53 706	56 033	58 481	59 826	61 972	63 565
Innskudd fra kunder i alt	47 544	49 533	50 495	53 589	54 843	55 664
Innskudd fra forretnings- og sparebanker	1 202	809	951	708	873	657
Lån og innskudd fra Norges Bank	349	226	250	228	561	392
Øvrige passivaposter	4 611	5 465	6 786	5 301	5 695	6 852
Passiva i alt	53 706	56 033	58 481	59 826	61 972	63 565
Spesifikasjoner:						
Fordringer på utlandet	363	286	267	175	173	232
Gjeld til utlandet	280	251	325	227	237	401
Garantier	1 733	1 788	1 892	2 048	2 299	2 443

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 15. Sparebankenes utlån til publikum (mill. kroner)

	Månedlig utlåns- økning	1979		Månedlig utlåns- økning	1980	
		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall		Faktiske tall	Sesong- korrigerede tall
Januar	31	31	421	-42	-42	392
Februar	145	176	637	40	-2	519
Mars	630	806	1 064	446	444	729
April	247	1 053	1 407	98	542	938
Mai	371	1 424	1 844	344	886	1 358
Juni	1 112	2 536	2 499	1 040	1 926	1 883
Juli	152	2 688	2 949			
August	-136	2 552	3 090			
September	514	3 066	3 384			
Oktober	-130	2 936	3 631			
November	329	3 265	3 866			
Desember	1 075	4 340	4 299			

Kilde: Statistisk Sentralbyrå og Norges Bank.

Tabell 16. Sparebanker. Utlån og innskudd fordelt på publikumssektorer (Mill. kroner)

	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Utlån til:					
Kommuner	2 203	2 343	2 533	2 596	2 654
Næringslivet	13 063	14 024	14 283	14 620	14 935
Lønnstakere	18 322	18 957	19 015	19 872	19 960
Andre private sektorer	579	574	597	615	597
Utlån til publikum i alt	34 167	35 898	36 428	37 703	38 146
Innskudd fra:					
Kommuner	4 085	4 597	4 115	5 090	4 625
Næringslivet	7 708	8 276	9 169	9 521	10 069
Lønnstakere	32 699	33 507	33 448	35 174	35 743
Andre private sektorer	1 451	1 541	1 575	1 700	1 728
Innskudd fra publikum i alt	45 943	47 921	48 307	51 485	52 165

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 17. Sparebankenes utlån fordelt på næringer (Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Utlån til:						
Jordbruk og skogbruk	2 554	2 478	2 830	2 870	3 102	3 067
Fiske og fangst	180	188	209	238	254	251
Bergverksdrift	52	63	67	67	59	69
Industri	2 019	2 141	2 274	2 272	2 246	2 389
Herav:						
Næringsmidler etc.	516	556	594	566	586	633
Trevarer	387	412	433	416	380	386
Treforedling	47	36	39	51	57	64
Kjemisk produksjon etc.	113	118	121	124	119	129
Metaller	46	54	52	48	51	47
Bygging av fartøyer	129	153	180	179	174	177
Verkstedproduksjon	333	355	373	386	378	416
Kraft- og vannforsyning	185	191	183	184	193	192
Bygg og anlegg	1 175	1 251	1 326	1 350	1 326	1 352
Engros-, agentur- og detaljhandel	2 568	2 709	2 849	2 859	2 881	3 023
Hotell- og restaurantdrift	483	511	549	522	554	576
Utenriks sjøfart	21	22	17	18	17	19
Transport, lagring, post- og telekommunikasjon	769	783	837	885	925	927
Finansiering, eiendomsdrift og tjenesteyting til næringslivet	1 490	1 523	1 645	1 688	1 619	1 591
Sosial og personlig tjenesteyting	1 185	1 203	1 238	1 330	1 444	1 479
Utlån til næringslivet i alt	12 681	13 063	14 024	14 283	14 620	14 935

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 18. Sparebanker. Utlån til publikum fordelt på utlånsarter.
Bevilgete og disponerte lån (Mill. kroner)

	Bevilget		Disponerte lån		
	Kassekreditt	Byggelån	Kassekreditt	Byggelån	Nedbetalingslån
1978 — Desember	5 276	7 478	3 049	5 202	25 111
1979 — Juni	5 952	7 804	3 656	5 312	26 931
1979 — Desember	6 128	8 265	3 546	5 602	28 554
1980 — Juni	6 737	7 850	4 269	5 549	29 810
Endring i perioden					
1979 Januar/juni	676	326	607	110	1 820
1980 » »	609	-415	723	-53	1 256
1979 2. kvartal	339	397	388	65	1 279
1980 »	416	-32	492	-65	1 055

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 19. Sparebankenes likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Ved utgangen av måneden	Primær- likvider	Pliktige primær- likvi- der ²⁾	Lån i Norges Bank	Frie primærlikvider (1-2-3)		Netto innskudd i utenlandske banker	Netto innskudd i forretn.- banker
				I alt	1 % av forv.kap.		
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
1977 Desember	2 472	2 895	545	-968	-2,1	140	992
1978 Januar	2 103	2 132	609	-638	-1,4	83	1 658
Februar	2 044	2 128	461	-545	-1,2	54	1 222
Mars	2 062	2 137	584	-659	-1,4	138	1 627
April	1 950	2 172	495	-717	-1,5	124	1 661
Mai	1 955	2 183	737	-965	-2,0	80	1 584
Juni	1 378	1 341	292	-255	-0,5	96	2 516
Juli	1 516	1 341	282	-107	-0,2	71	2 520
August	670	680	319	-329	-0,7	117	2 185
September	682	682	568	-568	-1,1	224	2 631
Oktober	678	682	376	-380	-0,8	740	3 146
November	605	697	495	-587	-1,2	632	2 636
Desember	627	709	283	-365	-0,7	308	2 762
1979 Januar	781	708	194	-121	-0,2	-34	2 821
Februar	644	717	250	-323	-0,6	238	2 606
Mars	617	728	349	-460	-0,9	167	1 947
April	669	749	259	-339	-0,6	29	2 163
Mai	658	760	424	-526	-1,0	55	1 860
Juni	1 518	1 521	226	-229	-0,4	72	2 279
Juli	1 711	1 511	218	-18	-0,0	21	2 142
August	3 768	4 557	289	-1 077	-1,9	5	1 056
September	4 578	4 578	250	-250	-0,4	-11	1 140
Oktober	1 692	1 603	200	-111	-0,2	112	1 726
November	1 549	1 645	251	-347	-0,6	-143	1 093
Desember	1 456	1 665	228	-437	-0,7	15	1 034
1980 Januar	5 038	1 715	455	2 868	4,7	166	1 127
Februar	4 420	5 362	404	-1 346	-2,2	107	824
Mars	5 093	5 554	561	-1 022	-1,7	6	635
April	4 174	5 488	468	-1 782	-2,9	77	690
Mai	4 969	5 595	734	-1 360	-2,2	-1	580
Juni	3 688	4 467	392	-1 171	-1,8	-129	1 099
Endring i perioden					(Prosentpoeng)		
1979 Januar/juni	891	812	-57	136	0,3	-236	-483
1980 » »	2 232	2 802	164	-734	-1,1	-144	65
1979 2. kvartal	901	793	-123	231	0,5	-95	332
1980 »	-1 405	-1 087	-169	-149	-0,1	-135	464

1) Se note 1, tabell 13.

2) Se note 2, tabell 7a.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 20. Balanse for statsbanker¹⁾ (Mill. kroner)

	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980	30/6 1980
Kassebeholdning og bankinnskudd	1 567	1 457	1 765	1 820	1 930	1 801
Utlån i alt	70 102	72 622	75 812	79 438	82 872	84 477
Herav:						
Til publikum	67 335	69 479	72 074	75 944	78 586	80 965
Andre fordringer på statskassen	2 256	2 331	2 331	2 331	3 031	3 031
Andre aktiva, inkl. utgifter	1 698	4 004	4 477	2 265	2 388	5 638
Aktiva i alt	75 623	80 414	84 385	85 854	90 221	94 947
Ihendehaverobligasjonslån						
Herav:						
I norske kroner	7 310	7 172	7 058	7 966	7 851	8 209
I utenlandsk valuta	11 298	12 466	13 819	16 121	16 847	16 776
Andre lån	50 114	52 353	53 599	55 548	57 031	59 414
Aksjekapital, fond m.v.	4 783	4 845	4 904	4 968	5 729	5 731
Andre passiva, inkl. inntekter	2 118	3 578	5 005	1 251	2 763	4 817
Passiva i alt	75 623	80 414	84 385	85 854	90 221	94 947

1) Eksklusive Postgiro og Postsparebanken.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 21. Balanse for private kredittforetak (Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 007	2 275	2 135	1 842	2 036	1 903
Utlån i alt ¹⁾	21 776	22 366	23 191	23 966	25 027	25 936
Herav fra institusjoner som finansierer:						
a) Realkreditt	7 658	7 824	8 017	8 248	8 494	8 822
b) Skip	8 190	8 338	8 782	8 994	9 313	9 468
Andre aktiva	627	474	364	673	771	628
Aktiva i alt²⁾	23 934	24 639	25 211	26 005	27 210	27 841
Ihendehaverobligasjonslån	21 893	22 814	23 267	23 797	24 794	25 672
Annen gjeld	607	305	298	448	739	391
Kapital, fond m.v.	1 434	1 520	1 646	1 760	1 677	1 778
Passiva i alt	23 934	24 639	25 211	26 005	27 210	27 841

1) For avskrivning. 2) Etter avskrivning.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 22. Balanse for private finansieringsselskaper (Mill. kroner)

	30/9 1978	31/12 1978 ³⁾	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979
Bankinnskudd	215	222	268	300	371	506
Utlån til publikum ¹⁾	3 347	3 249 ⁴⁾	3 351 ⁴⁾	3 456 ⁴⁾	3 360 ⁴⁾	3 352 ⁴⁾
Utlån til andre sektorer	817	749	815	864	1 233	1 067
Andre aktiva	1 242	1 203	1 257	957	1 012	1 801
Aktiva i alt²⁾	5 504	5 423	5 501	5 393	5 795	6 584
Lån i norske finansinstitusjoner	1 636	1 799	1 785	1 396	1 478	1 851
Andre innenlandske lån	2 387	1 974	2 130	2 264	2 343	2 580
Lån i utlandet	88	64	31	48	45	65
Kapital, fond m.v.	778	827	740	721	725	571
Andre passiva	615	759	815	964	1 203	1 517
Passiva i alt	5 504	5 423	5 501	5 393	5 795	6 584

1) For avskrivning. 2) Etter avskrivning. 3) Statistikken er lagt om fra og med 31/12-78 og derfor ikke direkte sammenliknbar med tall for tidligere tidspunkter. 4) Beregnet av Norges Bank.
Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 23. Balanseutdrag for livsforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Aktiva:						
Kassebeholdning og bankinnskudd	916	596	911	676	1 025	1 145
Statsobligasjoner	2 689	3 066	3 611	4 001	4 304	4 633
Statsgaranterte obligasjoner	351	396	372	379	375	446
Andre norske ihennehaverobligasjoner	7 801	7 969	8 044	8 236	8 325	8 572
Utlån til publikum	12 311	12 495	12 956	13 167	13 426	13 751
Utlån til andre sektorer	166	619	148	153	148	220
Andre spesifiserte aktiva	1 659	1 701	1 762	1 788	1 865	1 929
Balanseutdrag i alt	25 893	26 842	27 804	28 400	29 468	30 696

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 24. Balanseutdrag for skadeforsikringsselskaper (Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Kassebeholdning og bankinnskudd	2 209	2 400	2 491	2 544	2 708	2 905
Stats- og statsgaranterte obligasjoner	1	1	1	1	1	1
Andre norske ihennehaverobligasjoner	122	129	128	126	95	91
Utlån til publikum	2 860	2 968	2 889	2 894	3 061	3 158
Utlån til andre sektorer	772	810	851	891	978	1 050
Andre spesifiserte aktiva	1 945	1 981	2 046	2 112	2 175	2 199
Aktiva i alt	7 909	8 289	8 406	8 568	9 017	9 404

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 25. Beholdning av norske ihendehaverobligasjoner fordelt på långivere
(Mill. kroner)

	31/12 1978	31/3 1979	30/6 1979	30/9 1979	31/12 1979	31/3 1980
Folketrygdfondet	13 050	13 939	13 953	14 053	15 041	15 110
Postsparebanken og Postgiro	4 472	4 420	4 377	4 326	4 267	4 215
Livsforsikringselskaper	10 841	11 431	12 027	12 616	13 004	13 651
Forretningsbanker	16 544	16 566	17 182	17 462	19 930	19 811
Sparebanker	12 821	13 208	13 709	14 168	15 827	16 101
Norges Bank	1 831	1 834	1 821	1 806	1 316	1 300
Andre	5 347	5 154	5 114	5 599	5 934	6 269
I alt ¹⁾	64 906	66 551	68 183	70 030	75 319	76 457

1) Her satt lik den samlede ihendehaverobligasjonsgjeld i norske kroner.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå.

Tabell 26. Kreditt-tilførsel til private og kommuner (Mill. kroner)

	1. kvartal		Budsjett-tall for 1980 fra nasjonalbudsj. for 1980	Budsjett-tall for 1980 fra revidert nasjonalbudsj. for 1980
	1979	1980		
Utlån fra forretnings- og sparebanker ¹⁾	1 799	2 086
Herav:				
Ordinære lån fra forretningsbanker ²⁾	917	1 483	3 400	3 950
" " " sparebanker ²⁾	792	444	2 700	3 100
Valutalån med lisens	90	159		
Private finansieringsselskaper	102	107	100	150
Utlån fra forsikringselskaper m.v.	300	440	1 575	1 625
Herav:				
Livsforsikringselskaper	177	325	1 400	1 400
Skadeforsikringselskaper	98	97	175	225
Statsbanker ³⁾	3 118	3 232	11 650	10 450
Private kredittforetak ⁴⁾	588	913	1 550	3 700
Obligasjonsmarkedet	-43	46		
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel fra innenlandske kilder	5 864	6 824	20 975	22 975
Direkte kapitalinngang fra utlandet	1 287	-2 924	-2 500	-3 000
Herav:				
Rederier	-651	-449	-500	-1 000
Oljevirkksomhet	271	-2 097	-6 100	-6 500
Andre private og kommuner	410	148	1 600	1 000
Andre kortsiktige transaksjoner og statistiske feil	1 257	-526	2 500	3 500
Samlet spesifisert kreditt-tilførsel	7 151	3 900	18 475	19 975

1) Inkl. valutalån med lisens.

2) Inkl. spesialkvote, i budsjettet for 1980 300 mill. kroner, som er skjønsmessig fordelt med 200 mill. kroner på forretningsbanker og 100 mill. kroner på sparebanker.

3) Inkl. Postgiro, Postsparebanken og Norges Bank.

4) Inkl. utlån til utlandet (som ikke lar seg skille ut i kvartalsstatistikken).

Tabell 27a. Endringer i publikums likviditet (Mill. kroner)

Likviditetstilførsel (+) Inndragning (—)	1/1—30/6		1/4—30/6		Siste 12 mndr. pr. 30/6	
	1979	1980	1979	1980	1979	1980
A. Sentralmyndighetenes inntektsoverskudd m.v. ¹⁾ (—)	—835	—3 273	2 573	—37	2 479	131
B. Sentralmyndighetenes lånetransaksjoner ²⁾	5 137	4 813	2 077	1 770	11 143	10 145
Herav:						
Statsbankenes utlånsøkning	5 085	5 305	2 104	2 208	10 931	10 960
C. Forretnings- og sparebankenes kreditt-tilførsel ³⁾ (+) og inntektsoverskudd (—)	4 260	2 828	3 233	2 784	10 111	10 030
Herav:						
Forretningsbankenes utlånsøkning	2 925	3 180	2 018	1 696	3 633	4 282
Sparebankenes utlånsøkning	2 536	1 926	1 731	1 482	4 195	3 729
D. Økning i skattefrie fondsavsetninger og banksparing med skattefradrag (—)	—233	—190	—27	—1	—1 103	—1 264
E. Publikums netto valutasalg til bankene	—1 461	962	—1 450	862	—5 816	—824
F. Uspesifisert tilførsel inkl. statistiske feil	243	—754	—1 696	—1 970	—78	—2 186
G. Endring i publikums likviditet i alt (A+...+F)	7 111	4 386	4 710	3 408	16 736	16 032
Herav:						
Sedler og mynt	—260	—597	634	378	1 361	334
Innskudd på anfordring	2 253	3 257	2 244	2 255	2 816	4 051
Ubenyttede kassekreditter og byggelån	814	—827	505	—32	2 087	1 367
Tidsinnskudd ekskl. banksparing med skattefradrag	4 304	2 553	1 327	807	10 472	10 280
H. Endring i publikums likviditet i prosent av likviditetsmassen	5,3	2,9	3,5	2,2	13,5	11,4

Merk: Publikum er i prinsippet definert som andre innenlandske sektorer enn staten, sosiale trygder og banker.

1) Omfatter den del av statens overskudd for lånetransaksjoner og statsbankenes inntektsoverskudd som gir innenlandsk likviditetsvirkning, trygdeforvaltningens inntektsoverskudd samt økning i innestående på skattekonti i banker og Postgiro. Fra anslaget over statens inntektsoverskudd har en, for å komme fram til den innenlandske likviditetsvirkning, korrigert for statens netto renter og stonader til utlandet. Trygdeforvaltningens inntektsoverskudd er antatt å svare tilnærmet til fondsopplegg i folketrygden (inkl. ufordelte renteinntekter) og økning i Rikstrygdeverkets plasseringer i form av kontolån til statskassen og innskudd på Postgiro. Økning i Folketrygd-

fondet som følge av innlemming av andre trygder er holdt utenfor.

2) Omfatter publikums nettokjøp av stats- og statsbankobligasjoner (—), Folketrygdfondets nettokjøp av §15-obligasjoner (+), statsbankenes utlånsøkning (+), statens spesifiserte utlånsøkning og aksjekjøp (+), kontolån til statskassen fra publikum (—) og kreditt-tilførsel fra Norges Bank, Postgiro og Postsparebanken (+).

3) Omfatter bankenes nettokjøp av §15-obligasjoner, økning i utlån og økning i ubenyttede kassekreditter og byggelån.

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Norges Bank samt diverse spesialoppgaver.

Tabell 27b. Sammensetningen av publikums likviditet¹⁾ (Mill. kroner)

Beholdningstall ved utgangen av perioden	Sedler og mynt	Innskudd på anfordring	Ubenyttede kasse- kreditter og byggelån	Sum	Tids- innskudd	Publikums likviditet i alt	Endring siste 12 mndr. i publikums likviditet i alt		
							Beløp	%	
1969	6 524	7 219	5 772	19 515	24 549	44 264	3 254	7,9	
1970	7 284	8 218	6 420	21 922	28 050	49 972	5 708	12,9	
1971	7 999	9 151	7 525	24 675	31 162	55 837	5 865	11,7	
1972	8 754	10 934	8 355	28 043	34 310	62 353	6 516	11,7	
1973	9 444	12 832	8 901	31 177	38 511	69 688	7 335	11,8	
1974	10 774	14 100	9 824	34 698	42 243	76 941	7 253	10,4	
1975	12 392	16 264	11 868	40 524	48 210	88 734	11 793	15,3	
1976	14 257	19 170	13 663	47 090	56 782	103 872	15 138	17,1	
1977	Januar	13 848	20 901	13 857	48 606	57 719	106 325	14 724	16,1
	Februar	13 756	19 720	13 513	46 989	59 040	106 029	15 160	16,7
	Mars	13 785	21 689	12 944	48 418	58 916	107 334	17 710	19,8
	April	13 824	20 418	12 816	47 058	60 259	107 317	15 497	16,9
	Mai	13 808	19 642	13 070	46 520	59 860	106 380	15 199	16,7
	Juni	14 520	22 167	12 925	49 612	61 201	110 813	15 690	16,5
	Juli	14 434	21 512	14 013	49 959	62 519	112 478	16 096	16,7
	August	14 396	21 353	14 072	49 821	63 905	113 726	16 839	17,4
	September	15 217	21 059	13 951	50 227	63 648	113 875	17 169	17,8
	Oktober	15 280	22 680	14 977	52 937	65 466	118 403	17 891	17,8
	November	15 203	21 322	15 023	51 548	63 652	115 200	16 399	16,6
	Desember	16 089	22 329	14 743	53 161	67 364	120 525	16 653	16,0
1978	Januar	15 442	23 493	15 016	53 951	68 536	122 487	16 162	15,2
	Februar	15 257	21 546	14 801	51 604	69 516	121 121	15 092	14,2
	Mars	14 778	22 949	14 227	51 954	69 371	121 325	13 991	13,0
	April	14 847	21 510	14 305	50 662	70 513	121 175	13 858	12,9
	Mai	14 761	22 287	13 889	50 937	70 597	121 534	15 154	14,3
	Juni	15 439	23 580	14 523	53 542	70 606	124 148	13 335	12,0
	Juli	15 277	23 642	15 426	54 345	71 441	125 786	13 308	11,8
	August	15 321	22 882	15 019	53 222	72 656	125 878	12 152	10,7
	September	16 167	22 707	15 284	54 158	72 126	126 284	12 409	10,9
	Oktober	16 253	24 430	15 819	56 502	73 346	129 848	11 445	9,7
	November	16 173	23 587	15 923	55 683	72 614	128 297	13 097	11,4
	Desember	17 060	24 143	15 796	56 999	76 774	133 773	13 248	11,0
1979	Januar	16 355	24 949	16 347	57 651	78 792	136 443	13 956	11,4
	Februar	16 187	23 529	16 020	55 736	80 196	135 932	14 811	12,2
	Mars	16 166	24 152	16 105	56 423	79 751	136 174	14 849	12,3
	April	16 056	24 728	15 642	56 426	81 186	137 612	16 437	13,6
	Mai	16 011	23 343	15 996	55 350	80 225	135 575	14 041	11,6
	Juni	16 800	26 396	16 610	59 806	81 078	140 884	16 736	13,5
	Juli	16 505	26 591	17 866	60 962	82 061	143 023	17 237	13,7
	August	16 545	25 916	17 835	60 296	82 889	143 185	17 307	13,8
	September	17 653	26 850	17 511	62 014	82 772	144 786	18 502	14,7
	Oktober	17 109	27 268	18 375	62 752	85 011	147 763	17 915	13,8
	November	17 096	26 478	18 606	62 180	84 140	146 320	18 023	14,0
	Desember	17 731	27 190	18 804	63 725	88 805	152 530	18 757	14,0
1980	Januar	17 155	28 396	18 876	64 427	90 582	155 009	18 566	13,6
	Februar	16 926	26 333	18 671	61 930	91 537	153 467	17 535	12,9
	Mars	16 756	28 192	18 009	62 957	90 551	153 508	17 334	12,7
	April	16 583	27 180	18 088	61 851	91 624	153 475	15 863	11,5
	Mai	16 824	28 095	17 339	62 258	91 371	153 629	18 051	13,3
	Juni	17 134	30 447	17 977	65 558	91 358	156 916	16 032	11,4

1) Eksklusive banksparing med skattefradrag og Folketrygdfondets innskudd på termin.

Tabell 28. Forretningsbanker. Rente- og provisjonssetser på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Veksler		Utlån mot avbet.kontr.		Kassekreditter		Byggelån		Andre utlån		Utlån i alt	
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Under 1 år	Over 1 år	Rente	Provisjon
1. kvartal 1979												
Lavest	10,7	1,2	12,2	0,4	9,8	0,8	9,2	1,3	9,6	0,0	9,1	0,0
Høyest	11,9	1,8	13,1	1,7	10,2	1,5	9,8	1,5	13,5	1,0	13,7	1,0
2. kvartal 1979												
Lavest	10,7	1,2	12,2	0,4	9,8	0,8	9,2	1,3	9,7	0,0	9,1	0,0
Høyest	11,9	1,8	13,1	1,7	10,2	1,5	9,8	1,6	13,4	1,0	13,7	1,0
3. kvartal 1979												
Lavest	10,7	1,2	12,1	0,4	9,8	0,8	9,2	1,3	9,7	0,0	9,1	0,0
Høyest	11,9	1,8	13,1	1,7	10,2	1,5	9,8	1,5	13,5	1,0	13,7	1,0
4. kvartal 1979												
Lavest	10,7	1,2	12,1	0,4	9,8	0,9	9,2	1,3	9,5	0,0	9,1	0,0
Høyest	12,0	1,8	13,1	1,7	10,2	1,5	9,7	1,5	13,5	1,0	13,7	1,0
1. kvartal 1980												
Lavest	10,8	1,3	12,1	0,5	9,8	0,9	9,2	1,3	9,6	0,0	9,1	0,0
Høyest	12,1	1,9	13,2	1,8	10,2	1,5	9,9	1,5	13,2	1,0	13,6	1,0
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)												
1. kvartal 1979												
Lavest		0,1		0,2		0,3		0,2		0,2		0,2
Høyest		0,5		0,8		0,7		0,5		0,5		0,7
1. kvartal 1980												
Lavest		0,2		0,2		0,3		0,2		0,3		0,2
Høyest		0,6		0,9		0,7		0,5		0,5		0,7

1) Rente- og provisjonssettsene er veide gjennomsnitt av det de enkelte banker oppgir som vanlig laveste, henholdsvis høyeste sats for de forskjellige arter av utlån. Oppgavene fra bankene er for øvrig beheftet med en viss usikkerhet, og små endringer i tallene må ikke tillegges noen vekt. Se for øvrig kommentarene i artikkelen i Penger og Kredit nr. 2/1978.

Tabell 29. Sparebanker. Rente- og provisjonssetninger på nye utlån i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Veksler		Utlån mot avbet.kontr.		Kassekreditter		Byggelån		Andre utlån		Utlån i alt			
	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon	Rente	Provisjon		
1. kvartal 1979														
Lavest	11,1	0,7	12,3	0,4	9,3	0,8	8,4	1,3	9,8	0,0	9,1	0,0	9,0	0,3
Høyest	12,0	1,3	12,8	1,5	9,7	1,4	8,8	1,4	12,8	1,2	12,7	0,4	11,8	1,4
2. kvartal 1979														
Lavest	11,1	0,7	12,3	0,4	9,4	0,8	8,5	1,3	9,7	0,0	9,1	0,0	9,0	0,3
Høyest	12,1	1,3	12,8	1,5	9,9	1,4	8,7	1,4	12,8	1,2	12,7	0,4	11,8	1,4
3. kvartal 1979														
Lavest	11,2	0,7	12,3	0,4	9,3	0,8	8,4	1,3	9,9	0,0	9,0	0,0	8,9	0,3
Høyest	12,1	1,3	12,8	1,5	9,9	1,4	8,7	1,4	12,8	1,2	12,7	0,4	11,8	1,4
4. kvartal 1979														
Lavest	11,1	0,7	12,4	0,5	9,4	0,8	8,5	1,3	9,8	0,0	9,0	0,0	9,0	0,3
Høyest	12,1	1,3	12,9	1,5	9,9	1,4	8,8	1,4	12,9	0,6	12,7	0,4	11,9	1,4
1. kvartal 1980														
Lavest	11,1	0,7	12,4	0,4	9,4	0,8	8,5	1,3	9,8	0,0	9,1	0,0	9,0	0,3
Høyest	12,1	1,3	13,0	1,4	9,9	1,4	8,8	1,4	12,9	0,9	12,8	0,4	11,9	1,4
Engangsprovisjon: (Prosent av lånebeløp)														
1. kvartal 1979														
Lavest		0,1		0,2		0,1		0,1		0,2		0,2		0,2
Høyest		0,4		0,8		0,5		0,5		0,6		0,6		0,6
1. kvartal 1980														
Lavest		0,1		0,2		0,1		0,1		0,2		0,2		0,2
Høyest		0,4		0,7		0,5		0,5		0,6		0,6		0,6

1) Se fotnote til tabell 28.

Tabell 30. Forretningsbanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti ²⁾	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår		Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
							Under 1 år	1 år og over			
1. kvartal 1979											
Lavest	0,1	4,0	0,9	5,0	7,5	8,1	6,3	7,7	7,5	6,5	5,2
Høyest	1,8	4,3	2,3	5,1	7,6	10,1	10,2	9,4	7,5	8,3	6,9
2. kvartal 1979											
Lavest	0,1	4,0	0,9	5,0	7,5	7,8	6,0	7,6	7,5	6,4	5,0
Høyest	1,8	4,3	2,3	5,1	7,6	10,0	10,0	9,3	7,5	8,1	6,7
3. kvartal 1979											
Lavest	0,1	4,0	0,9	5,0	7,5	7,8	7,4	7,8	7,5	7,0	5,6
Høyest	2,0	4,2	2,5	5,1	7,6	10,2	11,1	8,7	7,5	8,7	7,3
4. kvartal 1979											
Lavest	0,1	4,0	0,9	5,0	7,5	7,5	8,0	7,7	7,5	7,3	6,0
Høyest	1,7	4,5	2,3	5,1	7,6	10,2	12,4	8,4	7,5	9,4	7,9
1. kvartal 1980											
Lavest	0,1	3,7	0,9	5,0	7,5	7,5	8,0	7,8	7,5	7,3	5,9
Høyest	1,7	5,5	2,5	5,1	7,6	6,2	12,3	9,7	7,5	9,4	7,9

1) Se fotnote til tabell 28.

2) På lønnskonti gis vanligvis rente bare av laveste saldo hver måned.

Tabell 31. Sparebanker. Rentesatser på nye bankinnskudd fra kunder i norske kroner (Prosent p.a.)¹⁾

	Folio- innskudd	Lønns- konti: ²⁾	Anfor- dring i alt	3 mndr. oppsigelse	12 mndr. oppsigelse	Langtids- sparing	Termin og andre vilkår Under 1 år 1 år og over	Bundne innskudd	Tids- innskudd i alt	Alle innskudd
1. kvartal 1979										
Lavest	0,2	4,0	1,6	5,0	7,4	7,4	6,2	7,5	6,5	5,7
Høyest	2,4	4,4	3,1	5,1	7,6	10,1	9,4	7,5	6,9	6,3
2. kvartal 1979										
Lavest	0,4	4,0	1,8	5,1	7,4	7,1	6,3	7,5	6,5	5,7
Høyest	3,3	4,8	3,9	5,1	7,6	10,2	9,5	7,5	6,9	6,4
3. kvartal 1979										
Lavest	0,5	4,0	1,8	5,1	7,4	7,8	6,2	7,5	6,5	5,8
Høyest	3,3	4,9	3,9	5,1	7,6	10,2	9,6	7,5	6,9	6,5
4. kvartal 1979										
Lavest	0,5	4,0	1,9	5,1	7,5	7,5	6,6	7,5	6,6	5,9
Høyest	3,1	5,3	4,0	5,1	7,6	10,2	11,4	7,5	7,3	6,8
1. kvartal 1980										
Lavest	0,5	4,0	1,9	5,1	7,4	7,5	6,5	7,5	6,6	5,9
Høyest	3,3	5,3	4,1	5,1	7,7	10,3	11,7	7,5	7,4	6,9

1) Se fotnote til tabell 28.

2) På lønnskonti gis vanligvis rente bare av laveste saldo hver måned.

Tabell 32. Kortsiktige rentesatser (Prosent p.a.)

		Interbankrenten — dagslån. Gjennomsnitt		Renter på NOK, beregnet på grunnlag av terminkurser. Gjennomsnitt		Marginalren- ten på banke- nes lån i Norges Bank pr. utgangen av måneden ¹⁾	Gjennomsnitts- renten på bankenes lån i Norges Bank
				1 mnd.	3 mnd.		
1978	November	5,9	6,6		13,5	8,7	7,9
	Desember	7,2			11,5	10,0	
1979	Januar	5,8	5,5	7,8	9,0	7,5	7,6
	Februar	5,1		8,7	8,7	9,2	
	Mars	5,9	7,3	8,6	9,3	7,9	7,4
	April	8,6		8,8	9,4	9,0	
	Mai	7,9	8,6	9,0	8,9	7,8	7,8
	Juni	9,3		9,3	9,0	10,1	
	Juli	8,3	8,6	9,0	8,9	8,3	8,1
	August	8,9		10,3	10,5	9,3	
	September	8,4	9,2	13,2	13,0	9,8	9,2
	Oktober	9,9		17,0	15,6	10,5	
	November	11,4	11,3	13,7	13,6	10,5	10,5
	Desember	11,2		13,1	12,7	11,5	
1980	Januar	9,9	9,7	10,9	11,8	11,5	11,3
	Februar	9,5		11,9	12,1	11,5	
	Mars	12,8	13,4	14,0	14,2	12,3	11,3
	April	13,9		14,2	14,4	12,7	
	Mai	13,3	11,5	13,9	12,7	11,3	9,9
	Juni	9,6		10,2	10,3	12,7	
	Juli	9,1		9,8	10,2	9,9	

1) Marginalrenten er renten på bankenes dyreste lån i Norges Bank.

Norges Bank Oslo

	<i>Postadresse</i>	<i>Telefon</i>	<i>Telex</i>
Hovedsetet	Postboks 336 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 21 20	11369 nbank n
Valutaavdelingen	Postboks 735 Sentrum, Oslo 1	(02) 41 01 50	11375 nbfdp n

Norges Banks seddel- og myntproduksjon

Norges Banks Seddeltrykkeri	Nedre Slottsgt. 1 b, Oslo 1	(02) 42 70 80	19888 nbs n
Den Kongelige Mynt	Postboks 53, 3601 Kongsberg	(03) 73 14 86	17211 mynt n

Norges Banks avdelinger

Arendal	Postboks 23, 4801 Arendal	(041) 26110	21760 nba n
Bergen	Postboks 699, 5001 Bergen	(05) 2137 20	42155 nbber n
Bodo	Postboks 327, 8001 Bodo	(081) 21060	64353 nbbo n
Drammen	Postboks 86, 3001 Drammen	(03) 83 74 91	19790 nbd n
Fredrikstad	Postboks 158, 1601 Fredrikstad	(032) 16575	19820 nbfd n
Gjøvik	Postboks 12, 2801 Gjøvik	(061) 75100	19830 nbjk n
Halden	Postboks 278, 1751 Halden	(031) 80511	19840 nbhdn n
Hamar	Postboks 115, 2301 Hamar	(065) 27754	19860 nbhm n
Hammerfest	Postboks 55, 9601 Hammerfest	(084) 11344	64354 nbhf n
Haugesund	Postboks 233, 5501 Haugesund	(047) 28500	42893 nbhd n
Kristiansand S.	Postboks 204, 4601 Kristiansand S.	(042) 23070	21880 nbch n
Kristiansund N.	Postboks 80, 6501 Kristiansund N.	(073) 72911	55261 nbcs n
Larvik	Postboks 140, 3251 Larvik	(034) 81300	21890 nbl n
Lillehammer	Postboks 208, 2601 Lillehammer	(062) 50045	11834 nblil n
Skien	Postboks 87, 3701 Skien	(035) 27540	21107 nbks n
Stavanger	Postboks 18, 4001 Stavanger	(045) 20000	33047 nbsta n
Tromsø	Postboks 475, 9001 Tromsø	(083) 81624	64141 nbtrm n
Trondheim	Postboks 564, 7001 Trondheim	(075) 28060	55056 nbtrh n
Vardo	Postboks 68, 9951 Vardo	(085) 87621	64355 nbvar n
Ålesund	Postboks 380, 6001 Ålesund	(071) 21710	42894 nbaal n

